

Eski Türkçe – Tuvaca Karşılaştırmalı Sözcük Varlığı (W. Radloff'un Çalışmalarına Göre)

Ayşe Şeyma Fındık* – Mehmet Ölmez*

Özet Tuvaca, Türk dilleri üzerine yapılan tasnif çalışmalarında -d- “adak” grubu veya Kuzey Sibirya dilleri arasına girmektedir. İlk olarak 18. yüzyılda Alman coğrafyacı Anton Friedrich Büsching tarafından fark edilmiş ve Tofaca ile benzerliği dikkat çekmiştir. Matthias Castrén de on dokuzuncu yüzyılda Buryat Cumhuriyeti'ne yaptığı bir gezi sırasında Tunka Soyotlarını ziyaret etmiş ve aynı benzerliği fark etmiştir. Wilhelm Radloff'un 1860 yılından itibaren Altay ve Batı Sibirya'da dil örneklerini derlemesi ve N.F. Katanov'un 1889 yılında Tuva'ya yapmış olduğu gezide topladığı dil malzemeleri Tuvacaya ait geniş bir folklorik ve literatür malzemesini bugün elimizde bulundurmaktadır. Bu çalışmada, yapılan derlemelerden yararlanılarak Tuvaca ve Eski Türkçeye ait söz varlığı incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Anahtar sözcükler: Tuvaca, Eski Türkçe, Katanov, Radloff, Söz Varlığı

Abstract: *Old Turkic-Tuvan Comparative Vocabulary (According To W. Radloff's Studies)*

Tuvan belongs to -d- “adak” group or Northern Siberian subgroups in classification studies on Turkic languages. It was first noticed by the German geographer Anton Friedrich Büsching in the eighteenth century and attracted attention with its similarity to Tofa. Matthias Castrén also

* Arş. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ayseymausta@gmail.com; ORCID: 0000-0002-1090-6354.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, olmez.mehmet@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6422-954X

Received: 12.06.2023; **Accepted:** 27.06.2023; **Published:** 30.06.2023

<https://doi.org/10.46614/ijous.1313062>

visited the Tunka Soyots during his trip to the Buryat Republic in the nineteenth century and noticed the same similarity. Thanks to Wilhelm Radloff's compilation of language examples in Altai and Western Siberia since 1860 and the language materials collected by Katanov during his 1889 trip to Tuva, we have a wide range of folkloric and literature material belonging to Tuvan today. In this study, the vocabulary of Tuvan and Old Turkish was examined and compared by making use of the compilations.

Key Words: Tuvan, Old Turkic, Katanov, Radloff, Vocabulary

1. GİRİŞ

Tuvacaya ait metinler ilk olarak 19. yüzyılın ilk yarısında derlenmiştir. Finli M. A. Castrén, 1845-1849 yılları arasında Sibirya'ya yapmış olduğu araştırma gezisinde Soyot (Tuva) diline ait derlemeler yapmıştır (SCHIEFNER, Anton. 1857. *M. Alexander Castrén's Versuch einer kobalischen und karagassischen Sprachlehre. Nebst Wörterverzeichnissen aus den tatarischen Mundarten des Minussinschen Kreises*, St. Petersburg). Wilhelm Radloff ise Sibirya topraklarını gezerek yaptığı yolculuklar sırasında tuttuğu notları yayımlamıştır. 1861 yılında Tuva'da Karagöl civarında yaptığı derlemeleri 10 ciltlik *Proben* serisinin ilk cildinde yayımlamıştır. (RADLOFF, Wilhelm. 1866. *Proben der Volksliteratur der türkischen Stämme Süd-Sibiriens*, I. Theil: *Die Dialecte des Eigentlichen Altai: der Altaier, Teleuten, Lebed-Tataren, Schoren und Sojonen*, Sanktpeterburg). Aynı zamanda Radloff'un etimolojik sözlüğünde bulunan Tuvacaya ait sözcüklerin de temelini bu derlemeler oluşturmuştur. Radloff'tan sonra N. F. Katanov Tuvaca hakkında çalışmalar yapmıştır. 1889 yılında Tuva'ya yapmış olduğu gezi sonucunda Tuvacaya ait derlemeleri ve Tuvacanın gramerine ait doktora tezini ortaya koymuştur. (KATANOV, N. F. 1903. *Opit İzsledovaniya Uryanhayskago Yazıka, s ukazaniyem glavneyşih rodstvennih otnoşeniy ego k drugim yazıkam tyurkskago kornya*, Kazan). Katanov, doktora tezinin ön sözünde hocalarının yapmış olduğu derlemelerden yararlanmadığını ifade etmiş, incelediği bu gramerde Tuvacanın diğer Türk dilleriyle olan ilişkisini karşılaştırmalı olarak ortaya koymuştur. Eski Türkçe ve Tuvacayı karşılaştırmalı olarak inceleyen bir diğer Tuvaca Gramer ise G.F. Ishakov ve A.A. Palmbah'ın yapmış oldukları ortak

çalışmadır (ISHAKOV, F. G.; PAL'MBAH, A. A. 1961. *Grammatika Tuvinskogo Yazıkı "Fonetika i Morfolojiya"*, Moskva: USSR). Bu çalışmada Tuvacanın Eski Türkçe ve çağdaş Türk dilleriyle olan benzerlikleri incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Tuvaca, Eski Türkçenin fonetik, morfolojik, leksik bakımdan özelliklerini en çok taşıyan çağdaş bir Türk dilidir. Coğrafi olarak Türklerin yaşamaya başladıkları yerden hiç ayrılmamaları, ilk dönemden itibaren yazıtların bulunduğu alan çevresinde yaşamaları bu dillerin yakınlığında etkili olmuştur. Her ne kadar Moğolcayla olan etkileşimleri yüksek olsa da arkaik özellikleri barındırmaları bu durumdan etkilenmemiştir.

Eski Türkçedeki *-d-* sesi diğer Türk dillerinde başka seslere dönüşürken, Tuvacada bir yönüyle korunmuştur. Bu sesin korunması aslında ötümlüleşmedir. Tuvacada *t'*ye dönüşür. Ünlüler arası durumda ise ötümlüleşme dolayısıyla tekrar *-d-*'ye dönüşür. Böylelikle sözcük Eski Türkçe biçimine yaklaşmış olur.

ET *adır-* “ayırmaq” = Tuv. *adır-*

ET *adığ* “ayı” = Tuv. *adığ*

ET *kıdığ* “kıyı” = Tuv. *kıdığ*

ET *kıdruğ* “kuyruk” = Tuv. *kıdruğ*

Çok heceli sözcüklerin sonunda bulunan *-g* ünsüzü bugün Tuvacada korunmaktadır. Oğuz grubu Türk dillerinde ise bu ses tamamen kaybolmuştur.

ET *uluğ* “ulu, büyük” = Tuv. *uluğ*

ET *sürüg* “sürü” = Tuv. *sürüg*

ET *azığ* “azı dişi” = Tuv. *azığ*

ET *izig* “sıcak” = Tuv. *izig*

Eski Türkçede bulunan pek çok yapım ve çekim ekleri bugün Tuvacada yaşamaktadır. İsimden isim yapan Eski Türkçe *+gAç* eki, Tuvacada *+kaş* olarak bulunur. (ET *kuşgaç* “küçük kuş, serçe” = Tuv. *kuşkaş*). 1. kişi çoğul geçmiş zaman eki Eski Türkçede *-DXmXz* olarak, Tuvacada ise *-DivIs* olarak yer alır. (ET *bar-dımız* “vardık” = Tuv. *bardıvıs*).

Aşağıda yer alan çalışma esas olarak Eski Türkçe sözcükleri ile karşılaştırma içerir (bu konuda krş. Ölmez 2007). Tuvacadaki Moğolca unsurlar içinse Khabtagaeva'ya bakılması gerekir (2009).

2. SÖZVARLIĞI

ET **abiçğa, aviçğa** (ED 6b; TuvW 80a, UW 278b) = TuvR **aşşak** “yaşlı kişi; koca” (*aşşak* “alter Mensch, Gatte”)

ET **aç** (ED 17a; TuvW 80a = TuvR **aş** “aç, açlık” (Rad 1/587(5) *aş* “Hungrig” Kir. Schor. Tar.; *aç* Tel. Alt. Sag. Krm. Kkir. Tar. Kas. Osm. TO. Sart. Dsch. Uig. 1/501(3); *as* Koib. Sag. 1/535(9); *aççık* Yak. 1/501(3))¹

ET **aç-** (ED 18b-19a; TuvW 80a) = TuvR **aş-** “açmak” (Rad 1/586(3) *aş-* “öffnen, aufmachen” Kir. Schor.; *aç-* Alt. Tel. Tar. Sart. TO. Soy. Kkir. Krm. Tar. Dsch. Osm. Ad. Uig. 1/497(1); *as-* Yak. 1/749(1))

ET **açı-** (ED 20b-21a; TuvW 69a) = TuvR **acı-** “ekşimek, bozulmak” (Rad 1/504(2/1) *açı-* “sauer werden” Krm. Tel.)

ET **açığ** (ED 21b-22a; TuvW 69b) = TuvR **acığ** “acı” (Rad 1/518(2/1) *acı* “bitter” Osm. Ad.; *acığ* Uig. 1/519(2/1); *açı* Krm. Osm. Kar.T. 1/503(2/1); *asu* Yak. 1/503(2/1); *açık* Tar. Dsch. 1/509(2/1); *açuu* Alt. Tel. Kkir. Kas. Krm. 1/511(1))

ET **açın-** (ED 29a; TuvW 70a) = TuvR **acın-** “kızmak” (Rad 1/522(2/2) *acın-* “traurig werden”)

ET **açıt-** (ED 21a-b; TuvW 70b) = TuvR **acıt-** “ekşitmek” (Rad 1/523 *acıt-* “sauer machen” Schor. Leb. Osm. Ad. Uig.)

ET **adağ** (ED 45a; TuvW 67b) = TuvR **adak** “ayak” (Rad 1/477(1/1) *adağ* “Fuss” Soy. Uig. Dsch.; *ayağ* Tel. Alt. Kir. Tar. Küär. Tob. Bar. Ad. Osm. Krm. 1/202(1/1); *azağ* Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kys. Basch. 1/558(1/1); *atağ* Yak. 1/477(1); *oda* Tschw.)

¹ Radloff'un Tuvaca malzemesinde yer alan sözcükleri burada yine Radloff'a göre, onun sözlüğündeki malzeme ile de karşılaştırılmıştır. Ancak bu karşılaştırmalardaki hatalar bugünkü bilgilerimize göre düzelti önerileriyle gösterilmiştir.

ET **adğır** (ED 47b; TuvW 79b) = TuvR **askur** “aygır” (Rad 1/544(2) *askır* “Hengst” Schor. Soy. Koib. Ktsch.; *askar* Kott. 1/544(2); *asarga* Bur. 1/544(2); *acirgan* Mndsh.; *atır* Yak. 1/544(2); *ayğır* Alt. Tel. Leb. Kir. Kkir. Küär. Kas. Osm. Dsch. Krm. Uig.-Chin. 1/15(2); *argī* Tar. 1/544(2); *aqsır* Sag. Ktsch. 1/126(1))

ET **adığ** (ED 45-46a; TuvW 67b) = TuvR **adig** “ayı” (Rad 1/489 *adık* “Bär” Soy.; *adık* Uig. 1/489(2); *azık* Sag. 1/567(2); *ayū* Alt. Tel. Leb. Kir. Kkir. Bar. Tob. Kas. Bschk. Krm. Kom. Osm. 1/223(2/1); *ayık* Schor. Leb. Küär. 1/220; *ayı* Osm. 1/218(2))

ET **adruğ** (ED 65a-b; TuvW 68a) = TuvR **adurık** “ayrı” (Palmbah 42a(2/1))

ET **ağıl** (ED 83b, → Mo. **ayil** (ED 83b; TuvW 65a) = TuvR **aal** “yurt, çadır, köy; yaşanılan yer” (Rad 1/350(11) *aal* “Dorf” Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kys.; *ağıl* Küär. 1/163(1); *aul* Kir. Kas. Krm. Kom. Tob. Tara. 1/74; *ayl* Alt. Tel. Kkir. Uig.-Chin. Wrtb. 1/33(3); *ayıl* Tel. 1/222(3); *ial* (Yak.) 1/33(3); *yal* (Tschw.) 1/33(3))²

ET **ağır** (ED 88b-89a; TuvW 65b) = TuvR **aar** “ağır, zor” (Rad 1/244(8) *aar* “schwer, schwierig” Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Soy.; *ağır* Uig. Osm. Dsch. Küär. Ad. Krm. Kom.; 1/157(4); *aur* Kir. Kas. Tob. Krm. Kom. 1/71(2); *uur* Alt. Tel. 1/1647(2); *ağur* OT. 1/172(2))

ET **ağız** (ED 98a) = TuvR **aas** “ağız” (Rad 1/536 (14) *aas* “der Mund” Tub. Sag. Schor.; *agıs* Uig. 1/167; *agız* Osm. Ad. 1/168 (2); *ağs* Sag. Koib. 1/124; *ağz* Osm. Ad. Kom. Dsch. OT. 1/179; *aus* Tob. 1/82 (2); *auz* Kir. Kas. Krm. 1/82; *oos* Kkir. 1/1138 (7) ; *uus* Tel. Alt. 1/1741 (3))

ET **ağlak** (ED 84b; Mo. **ağlağ** L 14b) = TuvR **agla** “ıssız, تنها, bakir”; “einsam, abgelegen”)

ET **ağrı-** (ED 91b; TuvW 65b) = TuvR **aarı-** “ağrımak, hasta olmak” (Rad 1/268(8) *aarı-* “krank werden” Sag.; *ağrı-* Schor. Kumd. Leb.

² Radloff'un sözlüğünde yer alan karşılaştırmaların bir kısmında olduğu gibi burada da yanlış bir karşılaştırma olmalı, Çuvaşça *yal*, Ortak Türkçe agıl ile değil de *el* [ë:] ile karşılaştırılmalı, krş. ED, Sevortyan [I], Egorov.

Küär. Schor. Bar. Kom. Osm.Ad. Uig. 1/174(1); *ağra-* Sag. Ktsch. 1/173; *ağır-* Osm. Krm. Kom. Sag. 1/156(3); *ağarı-* Koib. 1/146; *auru-* Kir. Krm. 1/72; *aur-* Kas. Kir. 1/71(1); *iary-* Yak. 1/146; *ooru-* Kkir. 1/1057(3); *auruu-* Kir. Kas. Kur. Krm. 1/72; *uuru-* Alt. Tel. 1/1657(1); *awr-* Krm. 1/640)

ET **ağriğ** (ED 90a; TuvW 65b) = TuvR **auriğ** “ağrı, sızı, hastalık” (Rad 1/174 *ağriğ* “krank” Schor.; *ağriğ* Koib. Kom. Uig. Rbg. 1/174; *ağriğ* Tar. OT. 1/175; *ağriğ* OT. 1/176; *ağriğ* Dsch. 1/176; *ağrı* Osm. Ad. Krm. 1/174(2))

ET **ağtar-** (ED 81b-82a; TuvW 75b) = TuvR **ağdar-** “çevirmek, üste getirmek, döndürmek”

ET **ağu** (ED 78b(1); TuvW 226b) = TuvR **oo** “zehir” (Palmbah 307(2))

ET **ağsa-** (ED 95b; TuvW 79b) = TuvR **aksa-** “aksamak, topallamak” (Rad 1/124(1) *aksa-* “humpeln, lahmen” alle Dialekte, Osm. Kar.L. Krm.; *aska-* Tar. Schor. Sag. 1/542; *ağsa-* Ad. Kar.T. 1/138; *asğa-* Yak. 1/124(1))

ET **ağ** (ED 75a-b; TuvW 71a) = TuvR **ak** “beyaz” (Rad 1/88(3) *ağ* “weiß” alle Dialekte)

ET **ağ-** (ED 77b; TuvW 71a) = TuvR **agıs-** akmasına izin vermek (Rad 1/168(3) *agıs-* “fliessen lassen” Tel. Sag. Koib.; *akuz-* Sart. 1/109; *akıt-* Osm. Krm. 1/107(1); ET *ağ-* ED 77b; TuvW 71a)

ET **ağ-** (ED 77b; TuvW 71a) = TuvR **ak-** “akmak” (Rad 1/86(1) *ağ-* “Fließen” alle Dialekte)

ET **al-** (ED 124b; TuvW 72a) = TuvR **al-** 1. “almak; 2. yardımcı fiil” “Hilfsverb” (Rad 1/345(1) *al-* “nehmen, fortnehmen” alle Dialekte)

ET **ala** (ED 126a-b; Mo. **alağ** L 26b; TuvW 72a) = TuvR **ala (I)** “ala, karışık renkli” (Rad 1/351 *ala* “bunt, scheckig, gestreift” alle Dialekte, Osm, Uig, Tar, Dsch)

- ET **ahn** (ED 147b; TuvW 74a) = TuvR **ahn** “ön, en başta; alın” (Rad 1/373(1/1) *ahn* “Vordertheil; Forehead” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Bar. Osm. Kom.; *ahn* Sag. 1/373)
- ET **alka-** (ED 138a; TuvW 73b; **alka-n-**) = TuvR **alka-** “övmek, alkışlamak” (Rad 1/392(2) *alka-* “segnen” Sag. Koib. Ktsch. Bar. Tur. Tob. Leb. Schor.; *alkaa* Yak. 1/392(2); *alka-* Tel. Alt. 1/389(1); *alka-* Tar. Dsch.OT. 1/389(2))
- ET **alkış** (ED 137b; TuvW 74a) = TuvR **alkış** “iyi dilek, alkış” (Rad 1/395(1/1) *alkış* “Segen” Schor. Leb. Küär. Bar. Krm. Kom. Kar. T. Uig.; *alkış* Yak. 1/395(1/1); *alkış* Tel. Alt. Osm. 1/391(1))
- ET **altağ** (ED 13b; Mo. **aldağa** L 29b; TuvW 72b) = TuvR **aldag** “hata, kusur” (*aldā* “Fehler, Error”)
- ET **altı** (ED 130b) = TuvR **aldı** “altı” (Katanov 02/1094a *aldı* “sechs”; *altı* Kir. Kar. Alt. Tel. Sag. Koib. Ktsch. Tob. Kas. Osm. Bar. Ad. Krm. Kom. Uig.; *alta* Yak.; *olttā* Tschw.)
- ET **altun** (ED 131a-b) = TuvR **aldın** “altın” (*aldın* “Gold”; *altın* alle Dialekte 1/405(2); *altun* Uig. Tar. Dsch.OT. 1/411)
- ET **am** (ED 155a) = TuvR **am** “dişilik organı” (Rad 1/643(2) *am* “weibliche Scham” Alt. Kir. Kkir. Tar. Kas. Krm. Osm.; *abas* Yak. 1/643(2))
- ET **amıl** (ED 160b-161a; Mo. **amur** L 40b; TuvW 75a) = TuvR **amır** “rahat, sakin” (Rad 1/647 *amır* “Frieden, Ausruhen” Alt. Tel. Sag. Koib. Küär.)
- ET **amra-** (ED 163a-b; Mo. **amura-** L 40b; TuvW 75a) = TuvR **amra-** “sevinmek; sakin olmak” (Rad 1/650 *amra-* “sich freuen, frieden leben” Alt.; *amra-* Tel. Kumd. 1/648)
- ET **amrağ** (ED 162b-163a; TuvW 75a) = TuvR **amırak** “sevgili, sakin, sevimli” (Rad 1/648 *amırāk* “Ruhig, Lieblich” Uig. Tel. Kumd.; *amrağ* Alt. Tel. Tar. Krm. Kom. 1/650(1))

ET **amti** < ***am+ti** (ED 156b; TuvW 74b) = TuvR **am** “şimdi” (Rad 1/643 *am* “jetzt, sogleich” Schor. Soy. Sag. Kom.; *ämdi* Alt. Tel. Leb. Tar. Kom. Ad. 1/965; *äm* Tel. Kumd. Leb. Tub. Schor. 1/944; *indī* Bar. Tob. Kas. 1/1450; *am* Yak.)

ET **ana** (ED 169b-170a; TuvW 185b) = TuvR **iye** “anne” (Rad 1/1437 *iyä* “Mutter” Soy. Koib. Ktsch.; *icä* Schor. Sag. 1/1520)

ET **ança** = TuvR **anca** “öyle” (Rad 1/242 *anca* “von solcher Grösse” Schor. Sag. Osm. Krm.; *ança* Alt. Tel. Tar. Dsch. OT. Kar.T. 1/241(1))

ET **anıq** (ED 123a; TuvW 227a) = TuvR **ooŋ** “onun” (Palmbah 308a)

ET **anta** (ED 176b; TuvW 75b) = TuvR **anda** “orada, oraya” (Rad 1/238 *anda* “dort” Tel. Alt. Schor. Leb. Sag. Kkir. Tar. Kas. Tob. Kom. Dsch.)

ET **antağ** (ED 177a; TuvW 75b) = TuvR **andıg** “öyle, böyle” (Rad 1/239 *andık* Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.; *anday* Kkir. Kas. 1/238(1); *andıy* Kas. 1/239; *andağ* Dsch. OT. 1/239; *andağ* Tar. Osm. Dsch. OT. 1/239)

ET **aŋaru** (ED 190b; TuvW 75b) = TuvR **anaar** “oraya, orada” (Rad 1/229(4) *anaar* “dorthin” Tel. Leb.; *anar* Alt. 1/229(1); *anarı* Alt. Osm. 1/229(1))

ET **aŋıt , aŋıt** (ED 176a-b; TuvW 76a) = TuvR **aŋır** “bir ördek türü, turpan kuşu” (Rad 1/187(2) *aŋgar* “entenart” Kir. Kkir.; *aŋar* Alt. 1/184(3); *aŋır* Yak. 1/187(2))

ET **aŋız** (ED 191b) = TuvR **aŋıts** “anız, nadas” (Rad 1/185 *aŋız* “stoppeln” Osm.; *anıts* Osm. 1/233)

ET **apa** (ED 5a-b; TuvW 81a) = TuvR **aba** “anne” (*aba* “Mutter”)

ET **ar-** (ED 193a-b(1); TuvW 76b) = TuvR **arı-** “yorulmak; zayıflamak” (Rad 1/266(4/1) *arı-* “abmagern” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Küär. Tar. Tob. Kas. Bar. Krm. Kar.L.T.)

ET **ara** (ED 196a-b; TuvW 76b) = TuvR **ara** “sınır, ara” (Rad 1/245(1/1) *ara* “zwischenraum” alle Dialekte. Kom. Osm. Kar.T.L.)

ET **arı** (ED 196b-197a; TuvW 78a) = TuvR **arı** “arı” (Rad 1/265(2) *arı* “Biene” Küär. Bar. Schor. Sag. Rbg. Uig. Osm.Ad. Dsch.; *ār* Soy. Sag. Koib. Ktsch. 1/244(7); *ara* Kir. Küär. 1/248(3); *arıq* Leb. 1/272(1); *arū* Alt. Tel. 1/281(1))

ET **arığ** (ED 213b (1); TuvW 78a (I)) = TuvR **arığ (I)** “saf; kutsal” (Rad 1/272(2/1) *arıq* “Rein; Heilig” Schor. Leb. Sag. Ktsch. Kys.; *arū* Alt. Tel. Kas. Krm. Kom. 1/282(3); *arı* Kom. Kumd. Osm. 1/266(3); *arıq* Uig. 1/269(3/1))

ET **arığ** (ED 214a; TuvW 78a (II)) = TuvR **arığ (II)** “orman, su kenarındaki orman” (Rad 1/272(3) *arıq* “insel im fluuse” Sag. Koib. Leb.; *aru* Yak. 1/272(3))

ET **arıq** (ED 214a; TuvW 78a) = TuvR **arıq** “su kanalı” (Rad 1/269(2/1) *arıq* “bewässerungsgräben” Kir. Kkir.; *arik* Dsch. OT. 1/279; *erik* Tar. 1/279; *arq* Osm. 1/284(2))

ET **arşlan** (ED 238a; Mo. **arsalan**, **arşlan** L 54a, 54b; TuvW 79a) = TuvR **arşlan** “arşlan” (Rad 1/327 *arşlan* “Löwe” Tel. Alt. Kir.; *arşlan* Kas. Tob. Osm.Ad. Uig. 1/327(1); *arşlan* Dsch.OT. 1/328(2); *arstan* Kir. Kkir. 1/329; *arşlan* Osm. Ad. Krm. 1/547(2))

ET **art** (ED 200b-201a) = TuvR **art** “dağ geçidi” (Rad 1/309 (3) *art* “der Pass, Engpass” Dsch. OT.)

ET **art** (ED 200b) = TuvR **art** “arka” (Rad 1/308(2) *art* “Hinterseite” Tel. Alt. Kir. Kkir. Kas. Krm. Kom. Osm.Lh.; *ard* Ad. Osm. 1/318(1))

ET **art-** (ED201b; TuvW 78b) = TuvR **art-** “artmak, kalmak, fazla olmak, artık olmak” (Rad 1/307(1/5) *art-* “zu viel sein” Alt. Tel. Tub. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Ad. Tar. Bar. Tob. Kas. Uig. Osm. Dsch. OT. Krm. Kom.)

ET **artuç** (ED 204a-b; TuvW 79a) = TuvR **artuç** “ardıç” (Rad 1/314(3) *artuç* “Wachholder” Tel. Kas.; *arçın* Alt. Leb. 1/324(1); *arşın* Bar. Tel.

1/332(1); *arduç* Dsch. 1/323; *arşa* Kir. 1/331(2); *ardıc* Osm. Ad. Krm. 1/323)

ET **artuḡ** (ED 204b-205a; TuvW 79a) = TuvR **artuk** “fazla, artık” (Rad 1/310(1) *artuḡ* “übertrend, mehr” alle Dialecte ausser Tar. Dsch. Kom.)

ET **as** (ED 240a; TuvW 79a) = TuvR **as** “kakım (mustela erminea)” (Rad 1/535(12) *as* “Hermelin” Alt. Tel. Leb. Soy. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kas. Dsch. Uig.)

ET **as-** (ED 240b; TuvW 79b) = TuvR **as-** “asmak” (Rad 1/533(4) *as-* “aufhängen” Kas. Ad. Kir. Tar. OT. Kom. Osm. Krm. Uig. Kar.L.T.; *ās-* Schor. Sag. 1/535)

ET **asıl-** (ED 247b) = TuvR **asıl-** “asılmak, tutunmak” (Rad 1/540(2/1) *asıl-* “aufgehängt werden” Kas. Krm. Kir. Kom. Osm. Ad. Kar.L.T.)

ET **asın-, asun-** (ED 248b; TuvW 83a) = TuvR **azın-** “asılmak” (Rad 1/567(2) *azın-* “hängen, aufgehängt sein”)

ET **aş-** (ED 255a-b; TuvW 80a) = TuvR **aş-** “aşmak, geçmek” (Rad 1/586(2) *aş-* “einen Bergrücken passiren” Tel. Alt. Leb. Schor. Küär. Bar. Tar. Tob. Kas. Kom. Osm. Ad. Dsch. OT. Krm. Uig.; *ās-* Yak. 1/586(2))

ET **at** (ED 32b-33a; TuvW 80b) = TuvR **at (II)** “isim, ad” (Rad 1/440(1) *at* “Name, Benennung” alle Dialecte; *ad* Osm.Ad. 1/474(2))

ET **at** (ED 33b (2); TuvW 80b) = TuvR **at (I)** “at, binek hayvanı” (Rad 1/441(2) *at* “das Pferd” alle Dialecte)

ET **at-** (ED 36a-b; TuvW 80b) = TuvR **at-** “atmak; silah atmak” (Rad 1/445 *at-* “werfen, schleudern” alle Dialecte)

ET **ata** (ED 40a-b; TuvW 67a) = TuvR **ada** “baba” (Rad 1/476(1) *ada* “Vater” Tel. Alt. Leb. Sag. Koib. Uig.; *ata* Tar. Tob. Bar. Kas. Krm. Sart. Osm. 1/449(1/1))

ET **ata-** (ED 42a-b; TuvW 67a) = TuvR **ada-** “ad vermek; çağırmaq”
(Rad 1/474(1/1) *ada-* “benennen” Alt. Schor. Leb. Sag. Koib. Dsch. Uig.)

ET **atan** (ED 60a; Mo. **ata(n)** L 58a) = TuvR **adan** “iğdiş edilmiş deve”
(Rad 1/479(1) *adan* “ein verschnittenes kameel” Soy.)

ET **atlan-** (ED 58a-b) = TuvR *attan-* “ata binmek” (Rad 1/471 *attan-* “zu pferde steigen” Alt. Tel. Leb. Ad. Kir. Kkir.; *atlan-* Bar. Kas. Krm. Tob. Kom. Osm. 1/468(2))

ET **attur-** (ED 67b) = TuvR **attur-** “fırlatmaq” (Rad 1/472(1) *attur-* “werfen lassen” Kas. Krm.)

ET **ay** (ED 265a-b; TuvW 81b) = TuvR **ay** “ay” (Rad 1/3(5/1) *ay* “Mond; Monat” alle Dialekte, Uig. Dsch. Osm. Kar.; *iy* Yak. 1/6(5/3); *oyıh* Tschw. 1/6(5/3))

ET **ayaq** (ED 270a-b; Mo. **ayağ-a(n)** L 23a(1); TuvW 81b) = TuvR **ayak** “fincan, kase” (Rad 1/201(1) *ayaq* “Schale, Napf” alle Dialekte; *ayaq* Yak. 1/201(1))

ET **aydıñ** (ED 268b; TuvW 82a) = TuvR **aydıñ** “ay ışığı; aydınlık, parlak” (Rad 1/51 *aydıñ* “Mondschein” Kkir.; *aydın* Tob. Kir. Osm. Ad. Krm. 1/52(3/1))

ET **ayıt-** (ED 268b, 269a) = TuvR **ayt-** “söylemek; sormak” (Rad 1/43(1) *ayt-* “sagen, fragen” Tel. Alt. Leb. Schor. Koib. Sag. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Osm. Dsch.OT. Krm. Tar. Kom. Kar.L.T. Uig.; *äyt-* Kas. Basch. Bar. Tara. 1/667; *ıyt-* Tschw. 1/43(1); *ät-* Yak. 1/43(1))

ET **ayman-** ~ **eymen-** (ED 273b) = TuvR **aymun-** “korkmaq, çekinmek”
(Rad 1/64 *ayman-* “sich fürchten”Uig.)

ET **az-** (ED 279a-b; TuvW 79b) = TuvR **as-** “kaybolmaq, yolunu şaşırmaq” (Rad 1/534(6) *as-* “sich verirren” Alt. Tel. Kumd. Schor. Uig.; *az-* Kir. Tar. Kas. Osm.Ad. Dsch. OT. Krm. 1/556(2); *adaş-* Tob. Tüm. Kas. Dsch.OT.Sart. Krm. 1/484(2); *azaş-* Krm. Kom. Kar.T. (1/562; *adas-* Kir. 1/484)

ET **azıĝ** (ED 283a; TuvW 83a(1)) = TuvR **azıĝ** “azı diři” (Rad 1/567(1) *azıĝ* “Eckzahn” Sag. Leb. Schor. Koib. Ktsch. Soy. Küär.; *azū* Alt. Tel. Kir. Kkir. Kas. Osm. OT.1/572(2); *azı* Ad. 1/564; *azaw* Krm. Kar.L.T. 1/563)

ET **baĝ** (ED 310b; TuvW 84a) = TuvR **pag** “baĝ, kayıř” (Rad 4/1132 *paĝ* “Strick, Riemen” Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. ; *bia* Yak. 4/1132; *baĝ* Dsch. OT. Tar. Sart. Krm. Ad. Chiv. Trkm. 4/1446(1/1); *bau* Kir. Kas. Kom. 4/1431; *pū* Alt. Tel. 4/1360(4))

ET **baĝır** (ED 317a-b; TuvW 83b) = TuvR **paar** “baĝır, karaciĝer” (Rad 4/1144(4) *paar* “die Leber” Leb. Schor. Sag. Koib; *puur* Alt. Tel. 4/1365(2); *paĝır* Uig. Küär. Schor. 4/1134; *baĝır* Osm. Ad. Krm. Trkm. 4/1451(1); *baur* Kir. Kas. Yak. 4/1431)

ET **baĝla-** (ED 314b-315a; TuvW 84a) = TuvR **pagla-** “baĝlamak” (Rad 4/1136 *paĝla-* “binden” Leb. Koib. Schor.; *palĝa-* Sag. 4/1169(2); *baĝla-* Osm. Krm. Ad. Trkm. Chiv. Kom. 4/1456(1); *bäylä-* Kas. 4/1571(2); *bayla-* Kir. Kar.L.T. 4/1427(1); *bayla-* Dsch. 4/1427(2))

ET **bak-** (ED 311a) = TuvR **pak-** “bakmak” (Rad 4/1127(5/1) *paĝ-* “schauen” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *bak-* Osm. Ad. Trkm. Krm. Dsch. Tar. OT. Sart. Kom. Kir. Kkir. Kas. Kar.L.T.)

ET **baĝa** (ED 311b-312a; TuvW 237b) = TuvR **paĝa** “kurbaĝa” (Rad 4/1132 *paĝa* “Frosch” Alt. Sag. Tel.; *baĝa* Yak. 4/1448(2/1); *baĝa* Dsch. Sart. Tar. Kir. Kkir. Kas. 4/1437; *paĝa* OT. Alt. Tel. Leb. 4/1127; *maĝa* Küär. 4/2000)

ET **balĝık** (ED 333; TuvW 214b) = TuvR **palĝař** “ĝamur” (Rad 4/1170 *palĝař* “Schmutz” Leb. Schor. Alt.; *palĝař* Tel. Kumd. Alt. 4/1169; *palĝaĝ* Sag. Koib. Ktsch. 4/1172(2))

ET **balıĝ** (ED 335b, Tof. **balıĝ** RasF. 158) = TuvR **palıĝ** “yara; yaralı” (Rad 4/1168 *palıĝ* “Wunde; Verwundet” Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *baas* Yak.; *paluu* Tel. Alt. 4/1168)

ET **balıq** (ED 335b; TuvW 86a) = TuvR *palık* “balık” (Rad 4/1166(1/1))
palıq “Fisch” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Uig.; *balıq*
Osm. Krm. Ad. Kom. Kir. Kar. Chiv. Trkm. Kar.L.T.4/1496(2))

ET **baltu** (ED 333b; TuvW 85b) = TuvR *paldı* “balta” (Rad 4/1171(1))
paldı “Beil” OT.; *paltu* OT. Uig. 4/1171; *palta* Alt. Tel. Leb. Schor.
Sag. Koib. Ktsch. Küär. 4/1171(1); *balta* Yak. 4/1171(1); *balta* Osm.
Kom. Kas. Kir. Chiv. Trkm. Kkir. 4/1501)

ET **bar** (ED 353a-b; TuvW 87a) =

ET **bar** < ***bār** (ED 353a-b) = TuvR *par* “var, mevcut olma durumu”
(Rad 4/1143 (1) *par* “das Vorhandensein” Uig. Tel. Alt. Leb. Sag.
Koib. Ktsch. Küär. Schor.; *bar* Dsch. OT. Chiv. Trkm. Tar. Kkir. Kir.
Kom. Kas. Kar.L.T. 4/1472 (1); *var* Osm 4/1956); TuvR *parı*
“tamamen; hepsi” (*parı* “vollständig”)

ET **bar-** (ED 354a-b; TuvW 86a) = TuvR *par-* “gitmek” (Rad 4/1145(10))
par- “gehen” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *bar-*
Dsch. OT. Chiv. Trkm. Tar. Kkir. Kir. Kom. Kas. Kar.L.T. 4/1472
(1); *baar* Yak. 4/1472 (1); *var-* 4/1957 (3))

ET **bas-** (ED 370b-371a; TuvW 87a) = TuvR *pas-* “sıkma, basma,
ezmek” (Rad 4/1186 (7) *pas-* “drücken, pressen” Uig. Alt. Tel. Leb.
Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *bas-* Dsch. OT.; Osm. Krm. Ad. Trkm. Chiv.
Sart. Tar. Kom. Kir. Kkir. Kas.4/1525 (5))

ET **basa** < **bas-a** (ED 371b) = TuvR *paza* “yine, tekrar” (Rad 4/1193)
paza “auch, noch” Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Uig.)

ET **baş** (ED 375a-376a; TuvW 87b) = TuvR *paş* “baş, kafa; uç” (Rad
4/1198(1) *paş* “der Kopf”; *paş* “der Gipfel”; Uig. Alt. Leb. Schor.
Ktsch. Küär.; *bas* Yak. 4/1198(1); *pāş* Sag. 4/1200(2))

ET **başla-** (ED 381b-382a; TuvW 88a) = TuvR *pašta-* “önderlik etmek;
başlamak” (Rad 4/1204(1) *pašta-* “anführen” Alt. Tel. Leb. Schor.
Ktsch. Küär.; *bastā-* Yak. 4/1204(1))

ET **bat-** (ED 298a; TuvW 88b) = TuvR **pat-** “inmek” (Rad 4/1173(6) *pat-* “untergehen” Uig. Alt. Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tar.)

ET **batur-** (ED 308a-b; TuvW 84a) = TuvR **padır-** “indirmek” “herunterladen” (Palmbah 77b)

ET **bay** ED 384a-b; TuvW 88b) = TuvR **pay** “zengin” (Rad 4/1119 (5) *pay* “reich” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. ; *bay* AT. Osm. Ad. Trkm. Chiv. Sart. Özbeg. Kara-Kalp. Krm. Kir. Kkir. Tar. Dsch. OT. Kas. Kar.T.L.; *bāy* Yak. 4/1119 (5))

ET **bayakı** (ED 385b; TuvW 96a) = TuvR **piyee** “eski, geçmiş” (Rad 4/1328(2) *piyää* “früher, früher erwähnt” Tel.; *paya* Tel. 4/1138(1); *biyegi)

ET **be** (ED 291b; TuvW 89b) = TuvR **pee** “kısırak” (Rad 4/1212(2) *pā* “Stute” Alt. Tel. Leb.; *biyā* Dsch. OT. Kas. Kir. 4/1743; *biyā* Kir. 4/1738)

ET **bedük, beđük** (ED 302b; TuvW 90a) = TuvR **pedik** “yüksek” (Rad 4/1249 *pädik* “hoch” Soy.; *pik* Alt. Tel. Leb. 4/1325; *pädük* Uig. 4/1250; *büyük* Osm. Kür. 4/1883; *bädük* AT 4/1623; *bedi-k*)

ET **beg** (ED 322b-323a; TuvW 90a) = TuvR **peg** “reis, prens” (Rad 4/1220 *pek* “Fürst” Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch.)

ET **bek** (ED 323a-b) = TuvR **pek** “sağlam” (Rad 4/1215(2) *päk* “fest, stark” Krm. Tel. Schor. Küär.)

ET **bekle-** (ED 326b-327a; TuvW 90a) = TuvR **pekte-** “sağlamlaştırmak” (Rad 4/1219 *päktä-* “befestigen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib.)

ET **bel** (ED 330a-b) = TuvR **pel** “bel, dağ beli; sırt, yamaç” (Rad 4/1242 *päl* “Bergtaille” Uig. Alt. Tel.; *pel* Sag. Koib. 4/1242; *bäl* Osm. Dsch. Tar. Kom. Krm. Kar.L.T. 4/1606)

ET **belgü** (ED 340a) = TuvR **pilgi** “işaret, iz” (Rad 4/1342 *pilgi* “das Zeichen, das Merkmal” Kumd.; *pälgi* Tel. Kumd. 4/1245)

ET **beltir, beldir** (ED 334a) = TuvR *peldir* “kavşak, bağlantı yeri” (Katanov 01/153 *päldir* “Kreuzung”)

ET **ben, men** (ED 346a-b; TuvW 216a) = TuvR *men* “ben, 1. tekil kişi adılı” (Rad 4/2085(1) *män* “ich” AT. Uig. Dsch. Tar. OT. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Kar.L.T. Chiv. Sart. Trkm. Krm.; men Kir. Koib. Sag. 4/2085(2); *bän* AT. Osm. Krm. 4/1588(1))

ET **bär-** (ED 354b-355a; TuvW 91a = TuvR *per-* “1. vermek; 2. yardımcı fiil” (Rad 4/1224 (1) *per-* “geben” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor.; *bär-* AT. Dsch. OT. Tar. Kom. Trkm. Chiv. Kar.L.T. 4/1592; *ber-* Kir. Kkir. 4/1593; *biär-* Yak. 4/1592; *bir-* Kas. 4/1748 (2); *vär-* Osm. Ad. 4/1967 (1))

ET **berü** (ED 355b-356a; TuvW 90a) = TuvR *peer* “buraya” (Palmbah 120a); TuvR *peri* “bu taraf” (Rad 4/1229(1/1) *päri* “auf dieser Seit” Tel. Alt. Leb. Schor.; *bäri* Osm. Krm. Kom. Ad. Trkm. Chiv. Kar.L.T. 4/1598(1/1))

ET **bëlek** (ED 338b; Mo. **beleg** L 97b; TuvW 90b) = TuvR *pelek* “hediyeye” (Rad 4/1243 (1) *päläk* “das Geschenk” Soy.; *piläk* Bar. 4/1338(2))

ET **bëş** (ED 367a; TuvW 92a) = TuvR *peş* “beş” (Rad 4/1256(3) *päş* “fünf” Uig. Alt. Tel. Schor.; *peş* Ktsch. 4/1257; *bäş* AT. Osm. Dsch. OT. Tar. Sart. Chiv. Trkm. Krm. Ad. Kar. T. Kkir. Kom. 4/1635)

ET **bëşük, bëşik** (ED 380b) = TuvR *pecik* “beşik” (Rad 4/1635 *bäşik* “Wiege” Osm. OT. Dsch. Chiv. Trkm.; *päzik* Koib. Sag. Ktsch. 4/1255; *päjik* Leb. Schor. 4/1259; Tof. *beçik* RasF. 69)

ET **biç-** (ED 292b-293a; TuvW 93a) = TuvR *piş-* “biçmek” (Rad 4/1353(4) *piş-* “schneiden” Kir. Tar.; *piç-* OT. 4/1347(2); *biç-* Osm. Dsch. Kumd. 4/1780(2/1); *piç-* Tel. Alt. Leb. Kumd. 4/1317; *piş-* Kir. Schor. 4/1321(2))

ET **biñ, Uyg. miñ** (ED 346b; TuvW 220a) = TuvR *muñ* “bin” (Rad 4/2178(1) *muñ* “tausend” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *muñ* Kir. 4/2139(1); *miñ* Uig. Dsch. OT. Tar. 4/2150(1); *min*

Osm. Kar.T. 4/2152(3); *biy* AT 4/1726; *bin* Osm. 4/1743(1); *biy* Krm. 4/1742)

ET **biçek** (ED 295a; TuvW 94a) = TuvR **picék** “bıçak” (Rad 4/1348(3) *piçäk* “Messer” Uig.; *piçak* Alt. Tel. Schor. Kas. Krm. 4/1317; *biçak* Dsch. OT. 4/1781; *biçak* Osm. Krm. 4/1734)

ET **bil-** (ED 330b-331a; TuvW 94b) = TuvR **pil-** “bilmek, tanımak” (Rad 4/1335 *pil-* “wissen, verstehen” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Bar.; *bil-* Kas. 4/1793 (2))

ET **bilek** (ED 338b) = TuvR **pilek** “bilek” (Rad 4/1338(1) *piläk* “Handgelenk” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Bar.; *biläk* Osm. Dsch. OT. Trkm. Chiv. Ad. Kar.T.)

ET **biltür-** (ED 334b-335a; TuvW 95a) = TuvR **pildir-** “bildirmek; kendini tanıtmak” (Rad 4/1343 *pildir-* “mitteilen; sich zu erkennen geben” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.)

ET **bin-**, OT **mün-** (ED 348a; TuvW 220a) = TuvR **mun-** “tırmanmak, binmek” (Rad 4/2140 *mun-* “steigen” Soy.; *min-* Uig. Alt. Tel. Ad. Dsch. Trkm. Chiv. Sart. Tar. Kom. Kas. Kar.L.T. Kir. 4/2152(5); *mün-* Uig. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. 4/2221(2); *bin-* Osm. Ad. Krm. 4/1744(2))

ET **bir** (ED 353b-354a; TuvW 95b) = TuvR **pir** “bir” (Rad 4/1329(1) *pir* “ein, eins” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *bir* AT. Osm. Krm. Dsch. Sart. Chiv. Trkm. OT. Kkir. Kar.T.L. 4/1746(1))

ET **bieregü** (ED 364a; TuvW 95b) = TuvR **piree** “bir” (Rad 4/1331 *pirägü* Uig.)

ET **birik-** (ED 363a; TuvW 95b) = TuvR **pirik-** “birleşmek, bir olmak” (Rad 4/1332(1) *pirik-* “sich vereinigen” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.; *birik-* OT. Dsch. 4/1750(1/1))

ET **birle** (ED 364b-365b) = TuvR **bile** “ile” (Rad 4/1793 *bilä* “mit, durch” Kas.)

- ET **bit** (ED 296b; TuvW 93a) = TuvR **pit** “bit” (Rad 4/1316 *pit* “Laus” Soy.; *pit* Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Küär. OT. 4/1344(2); *bit* Osm. Dsch. Chiv. Sart. Trkm. Kir. Kom. 4/1773(1/1))
- ET **biz** (ED 388a-b; TuvW 96a) = TuvR **pis** “biz” (Rad 4/1350(1) *pis* “wir” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Uig.; *biz* AT. Osm.Ad. Tar. Sart. Chiv. Trkm. Kir. Kom. 4/1784(1))
- ET **bod** (ED 296b-297a; → Mo. **boda** L 108b(2); TuvW 98b) = TuvR **pot** “insan; kendi; gövde” (Rad 4/1282 *pot* “mensch; selbst” Uig.; *poḡ* Alt. Tel. Leb. Küär. 4/1262; *boḡ* Dsch. Kar. Kom. Kir. 4/1639(1/1); *pos* Schor. Sag. Koib. Ktsch. 4/1287(3/1))
- ET **boğ-** (ED 311b; TuvW 96b) = TuvR **pog-** “boğmak, sıkmak” (Rad 4/1265(3) *poḡ-* “erwürgen, ertränken” Sag. Koib. Ktsch.; *boğ-* Osm. Tar.)
- ET **boğuz** (ED 322a-b; TuvW 98a) = TuvR **poos** “hamile” (Rad 4/1288(7) *poos* “Trächtigtig” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.; *buaz* Kas. Kir. 4/1799); TuvR **pogus** “boğaz” (Rad 4/1267 *poḡus* “Kehle” Uig.; *boğuz* Dsch.Tar. 4/1652; *boğaz* Osm.Sart. 4/1649; *boğas* Ad. Dsch. 4/1649)
- ET **bol-** (ED 331a-332a; TuvW 97a) = TuvR **pol-** “1. olmak; 2. yardımcı fiil” (Rad 4/1273 (3) *pol-* “sein, existieren” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *bol-* AT. Dsch. OT. Chiv. Trkm. Tar. Kir. Kar.L.T. 4/1669 (3); *ol-* Krm. Bosn. Ad. Osm. 1/1080 (6); *bul-* Kas. 4/1835 (7))
- ET **bolar** (Uyg. *bolar* BT XIII ED 292b) = TuvR **polar** “bunlar”
- ET **borsmuğ** (ED 369a; TuvW 98b) = TuvR **porzuk** “porsuk” (Rad 4/1273 *porzuk* “Dachs” Osm. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag.)
- ET **boyun** (ED 386b; TuvW 218b) = TuvR **moyun** “boyun” (Rad 4/2119 *moyun* “hals” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir.; *moyun* Kir. 4/2123; *boyun* Kom. Tar. 4/1641; *boyun* Osm. Dsch. Trkm. Ad. Kar.L.T. 4/1660)

ET **böke** (ED 324b; Mo. **böke** L 126b; TuvW 219a) = TuvR **möge** “savaşçı; güreşçi, pehlivan” (Rad 4/1693(2) *bökä* “Stark” Tar.; *bökö* Kkir. 4/1694; *mökö* Sag. Koib. 4/2129; *pögö* Bar. 4/1301; *pögä* Uig. 4/1301(1); *pökö* Alt. Tel. Leb. Schor. 4/1299)

ET **böl-** (ED 332a-b) = TuvR **pöl-** “toplamak, bir araya getirmek” (Palmbah 107b)

ET **böri** (ED 356a-b; TuvW 100a) = TuvR **pörü** “kurt” (Rad 4/1302 *pörü* “der Wolf” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *pöri* Uig. 4/1301; *böri* AT. OT.Dsch.Chiv.Trkm.Tar. 4/1698; *börü* Kom. Tar. Kir. 4/1699)

ET **börk** (ED 362a; TuvW 100a) = TuvR **pörük** “şapka” (Rad 4/1302 *pörük* “Mütze” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.; *pörk* Uig. 4/1302; *börk* Dsch. Tar. OT. Kar.T. Kom. 4/1699; *börük* Kir. 4/1699)

ET **böz** (ED 389a-b; → Mo. **bös** (<< EYun. *byssos*) L 128a; TuvW 239b) = TuvR **pös** “kumaş, bez” (Rad 4/1305 *pös* “Baumwollenzug” Uig. Alt. Tel.)

ET **bo** (ED 291b-292a(1); TuvW 96a) = TuvR **po** “bu” (Rad 4/1261 *po* “dieser” Schor. Sag.; *pu* Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Koib. Ktsch. Küär. Bar. 4/1360; *bu* AT. Osm.Ad. Trkm. Chiv. Sart. Dsch. Tar. Kom. Kir. Krm. Kas. 4/1798; Uyg.-Br. *bo*)

ET **buğday** (ED 312b-313a; Mo. *buuday* L 131a) = TuvR **puuday** “buğday” (Rad 4/1382 *püday* “Weizen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.)

ET **buğra** (ED 317b-318a; Mo. *buğur(a)* L 131b) = TuvR **puura** erkek deve (Rad 4/1807(1) *bugra* “Kameelhengst”; *pugra* Uig. Tel. 4/1362)

ET **buğa** (ED 312a-b; → Mo. **buğa** L 142b; TuvW 100b) = TuvR **puga** “boğa” (Rad 4/1361 *puğa* “Stier, Bulle” Uig. Alt. Tel. Leb.Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *buğa* OT. Tar. Kir. 4/1802; *buğa* Dsch. 4/1804; *boğa* Osm. Kom. 4/1648)

- ET **bulak** (ED 336a(1)) = TuvR **puluk** “pınar, kaynak” (Rad 4/1375 *puluk* “Quelle” Schor. Sag.; *pulak* Uig. 3/1373; *bulak* Osm. Kom. Kir. Kas. 4/1837(1/1))
- ET **bulut** (ED 333a-b; TuvW 101a) = TuvR **pulut** “bulut” (Rad 4/1375 *pulut* “Wolke” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Bar.; *bulut* Osm. Kom. Krm. Kir. Kar.L.T. 4/1845; *bulut* Dsch. OT. Sart. Chiv. Trkm. Tar. 4/1846)
- ET **buluğ** (ED 343b; → Mo. *buluğ* L 136b; TuvW 101a) = TuvR **puluğ** “köşe” (Rad 4/1375 *puluğ* “Winkel, Ecke” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *buluğ* AT. 4/1844(1))
- ET **bunta, munta** (ED 291b; TuvW 217a) = TuvR **munda** “burada” (Rad 4/1814 *bunda* “hier” AT.; *munda* Tel. 4/2188)
- ET **burhan** (ED 360b; → Mo. **burkan** L 139b; TuvW 101a) = TuvR **purgan** “Tanrı, buda” (Katanov 02/ 1237a *purgan* “Buddha”; *purkan* Uig. Tel. Schor. Sag. Koib. 4/1368(1); *burkan* Dsch. Kir. 4/1827(1); Uyg. *burhan*)
- ET **burun** (ED 366b-367a; TuvW 101b) = TuvR **purun** “geçmiş” (Rad 4/1366(1) *purun* “Vorher, Früher” Uig. Bar. Tel. Leb.; *burun* Kom. Trkm. Chiv. Sart. Kir. Kar.L.T. 4/1822(3))
- ET **burun**, KB, Usp. **burunğı** ~ **burunķı** BT XIII; TuvW 101b) = TuvR **purunğı** “geçmiş, eski” (Rad 4/1366 *purunğı* “frühere, erst” Uig.; *purunğv* Sag. Koib. Leb. 4/1366)
- ET **burunduk** (ED 368a) = TuvR **purunduk** “dizgin (boğanın burnundan geçirilen ucunda sopa bulunan ip)” (Rad 4/1824 *burunduk* “der Nasenpflock der Kameele” Dsch. V.)
- ET **but** (ED 297b; TuvW 102a) = TuvR **put** “ayak, bacak” (Rad 4/1379(1/1) *put* “Bein” Alt. Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Sart. Tar. OT.)
- ET **butık** (ED 301b-302a; TuvW 100b) = TuvR **puduk** “dal, budak” (Rad 4/1383(1) *pudak* “Zweig” Tel. Alt. Leb. Küär.; *pudak* Tel. Alt. Leb. Küär. 4/1382(1))

ET **buz** (ED 389a(1)) = TuvR **pus** “buz” (Rad4/1384(1) *pus* “Eis” Uig. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär.)

ET **buz-** (ED 389b; TuvW 102a) = TuvR **pus-** “kırmak, parçalanmak; yok etmek” (Rad 4/1385(3) *pus-* “verderhen, zerbrechen, zerstören” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *buz-* AT. Kom. Kir. Kar.L.T. 4/1866(4); *boz-* Osm. 4/1682(3/1))

ET **buzağu** (ED 391a; TuvW 93b) = TuvR **pızaa** “buzacağı” (Rad 4/1320 *pızā* “Kalb” Sag.; *puzā* Schor. Sag. 4/1388; *puzau* Bar. 4/1388; *buzau* Kom. Tob. Kir. 4/1867; *buzak* OT. 4/1867(2); *buzagu* Dsch. 4/1868; *buzacı* Osm. 4/1867; *bızau* Kas. 4/1736; *pızō* Sag. 4/1320)

ET (Tuny) **büntegi**; (Uyg.) **muntag**; (MK, KB) **mundağ** (ED 349b; TuvW 217a) = TuvR **mundıg** “şöyle” (Rad 4/2188 *mundak* “auf solche Weise” Dsch. Uig.)

ET **büñüz, müñüz, müyüz** (ED 352a; TuvW 217a) = TuvR **mıyıs** “boynuz” (Rad 4/2140 *mıyıs* “Horn” Soy.; *müüs* Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. 4/2225; *müñüs* OT. Dsch. 4/2220; *müğüz* Dsch. 4/2219; *müyüz* Kir. 4/2221; *müüz* Kom. 4/2226)

ET **bür** (ED 354a; TuvW 103b(1)) = TuvR **pürü** “yaprak” (Rad 4/1397 *pür* “das Baumblatt” Tel, Alt, Sag)

ET **büt-** (ED 298b-299a) = TuvR **püt-** “bitmek, başarılmak, tamamlanmak; kapanmak” (Rad 4/1402(2) *püt-* “vollendet sein, fertig sein” Uig. OT. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *büt-* Dsch.Tar. 4/1896(3); *bit-* Osm. Dsch. Chiv. Sart. Trkm. Krm. Kir. Kar.T. 4/1773(4); *bit-* Kas. 4/1796(3))

ET **bütün** (ED 308b; → Mo. **bütün** L 152b; TuvW 103a) = TuvR **püdün** “bütün” (Rad 4/1406(1) *püdün* “ganz, all” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.; *bütün* Osm. Krm. Kom. 4/1898)

ET **bütür-** (ED 308a) = TuvR **püdür-** tamamlamak (Rad 4/1407(2) *püdür-* “vollenden” Uig. Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.)

ET **çak-** (ED 405b) = TuvR **çak-** “çakmak (şimşek)”, “blitzen”)

- ET **çağ-** (ED 405b) = TuvR **çak-** “ısırmak, sokmak” (Rad 3/1832(6/2) *çak-* “beissen” Tar. Alt. Leb. Tel. Kar.T. Kas. Krm.)
- ET **çağ-** (ED 405b) = TuvR **çak-** “kısa bir yumrukla vurmak” (Rad 3/1832(6/1) *çak-* “mit einem kurzen schlage schlagen” Osm. Dsch. Tar. Alt. Leb. Tel. Kar.T. Kas. Krm.)
- ET **çalgın** (ED 420a, → Mo. **dolgiya(n)** L 259a; TuvW 108a) = TuvR **çalgın** “kanat” (*çalgın* “Flügel”) (Palmbah 493b(1))
- ET **çap-** (ED 394 a-b; TuvW 259b) = TuvR **şap-** “vurmak, dövmek; hücum etmek” (Rad 4/981 *şap-* “schlagen, hauen” Schor. Ktsch. Kir.; *çap-* “mit einem schwunge schlagen” Rad 3/1916 Uig. Alt. Tel. Leb. Dsch. Tar. Kas.)
- ET (DLT) **çekürge** çekirge (*carād*) (Oğuz lehçesinde); daha uçmadan önceki (*kabl an yaṭi.ra*) çekirge (öbür Türklerde) = **çergi** “çekirge” (*çergi* “die Heuschrecke”; Tof. *çe'herge* RasF. 485(1))
- ET **çerig** (ED 428b-429a; → Mo. **çerig, çirig** L 173a, 192a; TuvW 261a) = TuvR **çerig** “asker; ordu” (Rad 3/1967(2) *çärik* “Soldat; Heer” Dsch. Tar. Uig.; *çäri* Osm. 3/1967(1); *şerik* Schor. 4/1007; *çärü* Alt. Tel. 3/1968)
- ET **çecek** (ED 400b; Mo. **çeçeg** L 168a; TuvW 113b) = (Rad 3/1988 *çäçäk* “die Blume” Kas. Alt. Tel. (Dsch. OT. Tar. Krm.); *çiçäk* Osm. Tub. 3/2144)
- ET **çin** (ED 424a < Çin. 真 *zhen*; → Mo. **çin** L 188b(2); TuvW 262b) = TuvR **çin** “sarsılmaz; dürüst” (*çin* “unerschütterlich; wahrheitsgemäß”)
- ET **çig** (ED 413a; TuvW 261b) = TuvR **şık** “nem, çiy; çayır” (Rad 4/1041(1/2) *şık* “Nässe” Schor.)
- ET **çolpan** (ED 418b) = TuvR **çolban** “çolpan yıldızı, venüs” (Rad 3/2025 *çolban* “der Planet Venus” Uig. Uig.-Chin. Wrtb. 6a; *çolpan* Osm. 3/2025(2); *çolpan* Tar. 3/2025(3); *çolbon* Tel. 3/2025; *çolmon* Tel. 3/2025(1)))

- ET **ev** (ED 3b-4a) = TuvR **eb** “ev” (Rad 1/925 *eb* “Haus” Sag. Koib; *äp* Küär. Uig. 1/918; *äv* Krm. 1/939; *äv* Uig. Osm. 1/939; *üy* Alt. Tel. Leb. Kir. Dsch.OT. 1/1799(2); *öy* Tar. Dsch. 1/1171; *ük* Schor. Soy. 1/1807(1); *üü* Bar. Schor. Alt. Kir. Simb. 1/1797; *äm* Schor. 1/944(3))
- ET **eçi** (ED 20a-b; Mo. **acı** L 8(2); TuvW 67a) = TuvR **aça** “baba; ağabey; kuzen” (Rad 1/502(3/2) *aça* “Väterchen” Alt.; *acı* Leb. 1/518(1))
- ET **eçkü** (ED 24b; TuvW 236b) = TuvR **öşkü** “keçi” (Rad 1/1307 *öşkü* “Ziege” Soy.; *öşkä* Tar. Schor. 1/1307; *äckä* Alt. Tel. 1/864; *açki* Krm. Dsch. Kar.T. 1/865; *üşkü* Schor. 1/1906)
- ET **ed** (ED 33a-b; → Mo. **ed** L 293a; TuvW 159a) = TuvR **et** “eşya, mal” (Rad 1/833(1) *et* “Waare, Habe” Uig.)
- ET **eder** (ED 63b; TuvW 159b) = TuvR **ezer** “eyer” (Rad 1/892 *äzär* “der Sattel” Schor. Küär.; *er* Kir. 1/754(8); *är* Tel. Alt. Leb. 1/755(9); *ägär* Tar. 1/695(2); *yehar* Ad. 3/322; *iär* Tob. Kir. 1/1412; *iyär* Kas. 1/1579; *äyär* Krm. Ad. Kom. 1/721)
- ET **eder-** (ED 67a; TuvW 151a) = TuvR **eder-** “izlemek, takip etmek” (*ädär-* “folgen”; Palmbah 576b)
- ET **ederle-** (ED 71a; TuvW 159b) = TuvR **ezerte-** “eyerlemek” (Rad 1/892(1) *äzärlä-* “satteln” Schor. Küär.; *ezärlä-* Sag. Koib. Ktsch. 1/893(2); *äyärlä-* Krm. Osm. 1/722)
- ET **ederlig** (ED 70a) = TuvR **ezerlig** “eyerli” (Rad 1/893 *äzärlük* “Gesattelt” Schor. Küär.; *ezärlük* Sag. Koib. Ktsch. 1/893; *äyärli* Osm. 1/722)
- ET **edgü, eđgü** (ED 51b; TuvW 153b) = TuvR **eki** “iyi” (Rad 1/677(3) *äkä* “gut, schön” Soy.; *äyi* Krm. Osm. 1/723; *ägi* Kar.L. 1/698; *äygi* Kom. 1/659; *ätkü* Uig 1/844; *äzgü* Dsch. 1/899)
- ET **eg-** (ED 99b; TuvW 152b) = TuvR **eg-** “eğmek, bükmek; geri dönmek” (Rad 1/694(2) *äg-* “biegen, beugen, herabbeugen” Dsch. Sart. OT.; *äj-* Tel. Alt. Kom. 1/710(5); *eg-* Sag. Koib. Ktsch. 1/694; *eý-* Ad. Osm. 1/658(3/1))

ET **egin** (ED 99b; TuvW 153a) = TuvR **egin** “omuz” (Rad 1/698(2) *ägin* “Schulter” Schor. Dsch.Sart. Uig.; *äñnä* Küär. 1/715; *ägini* Schor. 1/699; *äkñä* Schor. 1/703; *igin* Bar. 1/1426(1); *iñnä* Schor. Küär. 1/1432(1); *in* Alt. Kir. Kas. 1/1438(4); *iñmä* Sag. 1/1434; *iñ* Tara. Tob. Kas. 1/1431)

ET **egir-** ED 113a; TuvW 152b(2)) = TuvR **eer-** “dönmek, yön değiştirmek” (Rad 1/755(13) *äär-* “sich drehen” Soy.; *äbir-* Alt. Tel. Leb. Schor. 1/931(1); *ebir-* Sag. Koib. Ktsch. 1/931(2); *äbür-* Uig. 1/933; *ävür-* Osm. Dsch. 1/942; *ävür-* Uig. 1/942)

ET **elge-** (ED 143a) = TuvR **elge-** “gözden geçirmek” (Rad 1/821 *älgä-* “durchsieben” Küär.; *elgä-* Sag. Koib. Ktsch. 1/822; ET *elge-* ED 143a)

ET **elik** (ED 142b; TuvW 155a) = TuvR **elik** “karaca, geyik” (Rad 1/815(1) *älik* “Reh” Alt. Tel. Leb. Soy. Küär. Schor.; *elik* Koib. Ktsch. Sag. Kir. Kkir. 1/815(2))

ET **em** (ED 155a; → Mo. **em** L 311a; TuvW 155a) = TuvR **em** “ilaç” (Rad 1/944(4) *äm* “Medizin” Alt. Leb. Schor. Soy. Küär. Kom. Uig. Dsch. Osm.)

ET **em-** (ED 155b) = TuvR **em-** “emmek” (Rad 1/945 (6) *äm-* “saugen” Alt. Tel. Tar. Küär. Ad. Dsch. Osm. Kar. L. Krm.; *em-* Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. 1/946)

ET **emig** (ED 158b; TuvW 155b) = TuvR **emig** “göğüs, meme” (Rad 1/954 *emiğ* “die Brustwarze” Soy)

ET **emle-** (ED 161b; → Mo. **emne-** L 314a; TuvW 155b) = TuvR **emne-** “iyileştirmek” (Rad 1/962(1) *ämnä-* “heilen” Schor. Leb.; *emnä-* Sag. Koib. 1/962(2); *ämlä-* Kom. Dsch. 1/963)

ET **emüzür-** (ED 165a; TuvW 156a) = TuvR **emzir-** “emzirmek” (Rad 1/967 *ämzir-* “die brust geben” Osm.)

ET **enük** (ED 183b; TuvW 156a) = TuvR **enik** “köpek yavrusu” (Palmbah 583a)

- ET **eñ** (ED 166a, → Mo. **eñ** L 317b) = TuvR **eñ** “en” (Rad 1/709(2) *äñ* “sehr” Alt. Tel. Leb. Kumd. Schor. Kom. Dsch. Osm. Krm. Uig.)
- ET **eñek** (ED 183b) = TuvR **inek** “allık” (Rad 1/1443(3) *inäk* “die rothe Schminke” Tel.; *inik* Bar. 1/1444; *innik* Kas. 1/1446(1); *iñnik* Schor. 1/1433)
- ET **epçi** ~ **evçi** (ED 6a-6b) = TuvR **epçi** “kadın” (Rad 1/923(1) *äpçi* “die Frau” Uig. Leb.; *epji* Sag. Koib. 1/919; *äpşi* Schor. 1/925; *epşi* Kir. 1/925)
- ET **er** (ED 192a; TuvW 157a) = TuvR **er** “erkek, bey” (Rad 1/751(1/1) *är* “Mann” Tel. Alt. Schor. Leb. Kumd. Tar. Tob. Küär. Krm. Dsch. Kom. Osm. Uig.; *er* Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch. 1/753(2/1); *ir* Kas. Tob. 1/1456(2))
- ET **er-** (ED 193b) = TuvR **er-** “olmak” (Rad 1/753(3) *är-* “sein” Uig.; ET **er-** ED 193b)
- ET **erin** (ED 232b; TuvW 158a) = TuvR **erin** “dudak” (Rad 1/766 *ärin* “Lippe” Alt. Tel. Leb. Schor. Soy. Kom. Küär. Dsch. Osm. Kar.L.T.)
- ET **erk** (ED 220b; Mo. **erke** L 328b) = TuvR **erk** “güç, etki” (Rad 1/775 *ärk* “Macht” Krm. Uig. Dsch.; *ärik* Tar. Alt. Tel. Schor. Kom. Dsch. 1/762(3); *erik* Kir. 1/763(4); *ergi* Kkir. 1/785(1))
- ET **erki** (ED 223a; TuvW 184a) = TuvR **irgi** “acaba, yoksa”
- ET **erklig** (ED 224a-b; Mo. **erlig** L 331a; TuvW 158a) = TuvR **erlik** “zebani, cehennem hükümdarı” (Rad 1/789(4) *ärlik* “Teufel” Tel. Alt. Leb.; *erlik* Sag. Koib. Ktsch. 1/789)
- ET **ermez** (ED 193b; TuvW 155b) = TuvR **ebes**, **emes** “değil” (Rad 1/952(1/1) *ämäs* “nicht” Tel. Alt. Tar. Küär. Dsch.; *emäs* Sag. Koib. Ktsch. Kir. 1/953(2); *äbäs* Leb. Schor. 1/930)
- ET **erñek** (ED 234b; TuvW 157a) = TuvR **ergek** “parmak” (Rad 1/784(2/2) *ergäk* “Daumen” Sag. Koib. Ktsch.)
- ET **erse-** (ED 237b-238a) = TuvR **erze-** “erkek istemek” (“begehren”)

- ET **ersek** (ED 237b-238) = TuvR **erzek** “arzulu” (Rad 1/798(1) *ärzäk* “ein mannstolles frauenzimmer” Tel. Alt. Leb.; *erzäk* Kir. 1/798(2))
- ET **ert-** (ED 202a(1); TuvW 158a) = TuvR **ert-** “geçmek” (Rad 1/789 *ärt-* “vergehen” Tel. Alt. Leb. Schor. Küär. Krm. Kom.; *ert-* Kir. Kkir. Sag. Ktsch. Koib 1/790)
- ET **ertür-** (ED 210a-b) = TuvR **erttir-** “geçilmek, dönüşmek” (Rad 1/793(1/1) *ärttir-* “vörübergerhen lassen” Tel. Leb. Schor. Küär.; *erttir-* Sag. Koib. Ktsh. Kir. 1/793(2); *ert-tir-*)
- ET **erü-** (ED 198a-b; TuvW 157b) = TuvR **eri-** “erimek” (Rad 1/761(3/1) *äri-* “schmelzen” Alt. Tel. Leb. Bar. Tar. Krm. Dsch. Osm. Ad.; *eri-* Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch. 1/762(4))
- ET **eryük** (TuvW 185b) = TuvR **iyik** sona gelen pekiştirici edat (Çağatay 1969)
- ET **esrük** (ED 250b; TuvW 160a) = TuvR **ezirik** “sarhoş” (Rad 1/896(1) *äzirik* “Betrunken” Tel. Leb. Schor.; *ezirik* Sag. Koib. Ktsch. 1/896(2); *ezrik* Sag. Koib. 1/900(1); *äzrik* Schor. 1/900(2); *äzrük* Uig. 1/900)
- ET **eş-** (ED 255b(3)) = TuvR **eş-** “eşmek, kazmak” (Rad 1/904(5/1) *äş-* “mit den händen kämpfen” Tel. Alt. Kom. Krm. Soy. Küär. Osm.Ad.Dsch.; *eş-* Kkir. 1/905(6))
- ET **eşik** (ED 260a; TuvW 153b) = TuvR **ecik** “kapı” (Rad 1/908(1/1) *äşik* “Thür” Tar. Krm. Kom. Ad. Osm. Dsch.OT. Kar.T.; *äjik* Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Uig. 1/915(1); *eşik* Kkir. 1/908(2); *işik* Tar. Kas. Tob. 1/1551(2); *äsik* Kar.L. 1/875(1); *esik* Kir. 1/875(2); *ezik* Sag. Koib. Ktsch. 1/894(1))
- ET **et** (ED 33b; TuvW 159a) = TuvR **et** “et” (Rad 1/833(2) *ät* “Fleisch” Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Krm. Kom. Osm. Dsch. Ad. Kar.L.T. Uig.; *et* Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch. 1/834(3); *it* Kas. Tob. Baschk. Bar. 1/1500(3))
- ET **et-** BT III, HT X; TuvW 159a) = TuvR **et-** “ötmek, ses çıkarmak” (Rad 1/839(8) *ät-* Kar.L.; *öt-* Krm. Osm. 1/1263(5))

- ET **etek** (ED 50a; TuvW 151a) = TuvR **edek** “etek; aşağı kısım” (Rad 1/849(1) *ädäk* “der untere Saum des Kleides”; *ätäk* Tar. Kom. Krm. Dsch.Ad. Osm. Seld. Bos. 1/839; *etäk* Kir. Kkir. 1/841(2); *itäk* Kas. Bar. Tob. 1/1501)
- ET **etük** (ED 50b; TuvW 181b) = TuvR **edik** “bot, patik” (Rad 1/854(1) *ädik* “Stiefel” Osm.; *edik* Sag. 1/854(2); *ätik* Kom. Bar. 1/842(1); *etik* Kir. Kkir. 1/842(2); *ödük* Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Uig. 1/1279(1); *itik* Kas. 1/1503(3); *ädük* Dsch. 1/860)
- ET **ev** (ED 3b-4a; → Mo. **eb** L 284a-b) = TuvR **ep** “uyum; dostluk, geçim” (Rad 1/916(1/2) *äp* “Friede, Eintracht, unterhalt” Alt. Tel. Leb. Dsch.; *ep* Kir. 1/917(3/1))
- ET **ev** (ED 3b-4a; TuvW 231a) = TuvR **ög** “yurt; ev” (*ög* “Jurte; Haus”) (Palmbah 317a)
- ET **eyegü** (ED 272a; TuvW 152a) = TuvR **egi** “kaburga” (Rad 1/721 *äyägü* “die Rippe” Dsch. Uig. Osm.)
- ET **édi** (ED 41a; TuvW 152a) = TuvR **ee** “efendi, sahip” (Rad 1/657(4) *ää* “Herr” Alt. Tel. Leb. Schor. Soy. Sag. Koib. ; *ägä* 1/694(1); *egä* Kkir. 1/695(4); *iyä* Kas. 1/1578; *idi* Uig. Dsch. 1/1507; *idä* Uig. 1/1506; *iyä* 1/1411 Bar. Kir. Küär. Ktsch. Koib.)
- ET **égele-** (BT 13: 55.14) = TuvR **eele-** “sahiplenmek” (Tof. *eele-* “behuten” RasF. 595)
- ET **elçi** (ED 129a; Mo. **elçi(n)** L 307a; TuvW 154b) = TuvR **elci** “elçi, ulak, haberci” (Rad 1/828(1/2) *älçi* “Bote” Tel. Alt. Tar. Kom. Krm.; *elçi* Kkir. 1/829(2))
- ET **êş** (ED 253b; TuvW 159a) = TuvR **eş** “arkadaş, eş” (Rad 1/902 *äş* “der Gefährte; die Gattin” Tel. Kumd. Schor. Kom. Soy.)
- ET **erte** (ED 202b-203a; TuvW 158b) = TuvR **erten** “sabah” (Rad 1/792 *ärtän* “Früh am Morgen, Morgen” Tel. Alt. Küär.; *ärtä* Alt. Tel. Leb. Tar. Soy. Krm. Kom. Dsch. Osm. Kar.L.)

- ET **ët-** (ED 36b; TuvW 159a(1)) = TuvR **et-** “etmek” (Rad 1/835(5) *ät-* “machen, verfertigen” Tel. Alt. Leb. Schor. Tar. Krm. Kom. Osm. Dsch. Uig. Kar.L.T.; *et-* Sag. Koib. Ktsch. Kir. 1/839(6); *it-* Kas. Tob. Krm. 1/1501(6)); TuvR **it-** “etmek, yapmak” (Rad 1/1501(6/1) *it-* “thun, machen” Kas. Tob. Krm.)
- ET **id-** (ED 37b; TuvW 180b) = TuvR **it-** “1. göndermek; 2. yardımcı fiil” (Rad 1/1380(2/1) *it-* “schicken” Soy. Kom. Uig.; *is-* Schor. Sag. Koib. Ktsch. 1/1385(1))
- ET **idoğ** (ED 46a-b; TuvW 177a) = TuvR **ıdık** “kutsal” (Rad 1/1381(2) *ıdık* “Gesegnet” Uig.; *ızık* Sag. Koib. Ktsch. 1/1397; *ıyık* Alt. Tel. Leb. Kkir. 1/1359(1/1); *ıduğ* Uig. 1/1383)
- ET **ığaç, yığaç** (ED 79b; Mo. **ıeş**; TuvW 181a) = TuvR **ııeeş** “ağaç; kütük (*ııääş* “Baum”)
- ET **ıgla-** (ED 85b) = TuvR **ıgla-** “ağlamak” (Rad 1/1357 *ıgla-* “weinen” Kom. Tub.; *yıla-* Kar.L.T. 3/481(2); *ağla-* Osm. Ad. Krm. Uig. 1/177(1); *ıyıla-* Alt. 1/1601(1))
- ET **ımağ** (ED 182b; Mo. **ınağ** L 409b; TuvW 178a) = TuvR **ımak** “güzel; arkadaşı; sadık” (Rad 1/1361 *ımağ* “schön; Freund; treu” Kkir. Alt. Sag. Koib. Bar. Kom.)
- ET **ıman-** (ED 188a; TuvW 178b) = TuvR **ıman-** “ummak, inanmak” (*ıman-* “glauben”)
- ET **ıman-, ımal-** (ED 171b) = TuvR **ıma-** “razı olmak, kabul etmek” (Tof. *ıma-* “zustimmen, einwilligen” RasF. 561; **ıma-*)
- ET **ır** (ED 192b; TuvW 179a) = TuvR **ır** “şarkı” (Rad 1/1365(2) *ır* “Lied” Soy. Koib. Ktsch.; *yır* Bar. Ad. Kom. 3/473(1); *cır* Kas. Kir. 4/120(1); *ır* Dsch. 1/1456(5))
- ET **ıra-** (ED 198a-b; TuvW 179b) = TuvR **ıra-** “uzaklaşmak, gitmek” (Rad 1/1365(1) *ıra-* “sich entfernen” Tel.; *yıra-* Uig. 3/474(2); *ra-* Bar. Tel. Sag. Koib. Küär. 3/707)

- ET **ırak** (ED 214a-b; TuvW 179b) = TuvR **ırak** “uzak” (Rad 1/1366(1) *ırak* “fern, weit” Tel.; *rak* Bar. Tel. Alt. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. 3/708(1); *yırak* Kom. Tob. Uig. Kar.L. 3/474; *cırak* Kas. 4/120(1); *ırak* Osm. Dsch. 1/1457)
- ET **ırğak** (ED 216a; TuvW 179a) = TuvR **ırğak** “kanca, çengel” (Rad 1/1371(2) *ırğak* “Haken” Sag. Kas. Tüm.)
- ET **ırla-** (ED 230a; TuvW 180a) = TuvR **ırla-** “şarkı söylemek” (Rad 1/1372(1) *ırla-* “lied singen” Sag. Koib. Soy.)
- ET **ısır-, isur-** (ED 251b; TuvW 181a) = TuvR **ızır-** “ısırmak” (Rad 1/1388 *ısır-* “beissen” Osm.)
- ET **ış** (ED 254b; → Mo. **isü** L 417a; TuvW 180a) = TuvR **ış** “is, kurum” (Rad 1/1400 *ış* “Ruß, Dampf” Alt. Tel. Leb. Schor. Küär.; *ıs* Kir. Sag. Koib. 1/1384(1); *īs* Yak. 1/1384(1))
- ET **ıt** (ED 34a; TuvW 180b) = TuvR **ıt** “köpek” (Rad 1/1380(1) *ıt* “Hund” Soy.; *it* Ad. Dsch. Tar. OT. Krm. Kom. Alt. Tel. Schor. Leb. Kir. Kkir. Sag. Küär. Uig. Osm. Kar.L.T. 1/1498(1); *it* Kas. 1/1583(1))
- ET **ıyat-~ uyad-** (ED 269b; TuvW 181a) = TuvR **ıyat-** “utanmak, çekinmek” (Rad 1/1359(2) *ıyat-* “sich schämen” Tel.; *uyat-* Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Dsch. OT. 1/1631(3))
- ET **iç** (ED 17a) = TuvR **ış** “iç” (Rad 1/1545(1/1) *ış* “das Innere” Kir.; *iç* Ad. Krm. Kom. Alt. Tel. Leb. Kkir. Tar. Uig. Dsch. OT. Osm. Kar.T.1/1511(1/1))
- ET **iç-** (ED 19a-19b; TuvW 185a) = TuvR **ış-** “içmek” (Rad 1/1550(6) *ış-* “trinken” Kir. Schor.; *iç-* Kas. 1/1584; *iç-* Tar. Kkir. Krm. Alt. Tel. Leb. Uig. Dsch.OT. Osm.Ad. Kar.T. 1/1514; *ıs-* Sag. Koib. 1/1525(10))
- ET **için** DTS 201b; TuvW 182a) = TuvR **icin** “iç, içe ait” (Rad 1/1521 *icin* “drinnen” Uig.)

ET **ig kem** (ED 720b; TuvW 196b) = TuvR **kem** “hata, zarar” (Rad 2/1203(5/1) *käm* “Fehler, Schaden” Tel. Leb. Dsch. Ad. Osm.; Mo. *gem* L 375b; ET (Uyg.) *ig kem* “hastalık”)

ET **igne** (ED 110a) = TuvR **ine** “iğne” (Rad 1/1581 *inä* “die Nadel” Tara.; *inä* Ktsch. 1/1431; *inä* Kas. Tel. Alt. Kir. Ad. 1/1442; *iyne* Osm. 1/1436; *igne* Bar. Kom. 1/1430)

ET **iki** (ED 101b-102a) = TuvR **ikki** “iki” (Rad 1/1421 *ikki* “zwei” Sag. Koib. Ktsch. Tub.; *igi* Schor. Uig. 1/1426; *iki* Tar. Ad. Bar. Dsch. Osm. 1/1417; *eki* Kir. Kkir. 1/678; *äkki* Alt. Tel. Leb. 1/682; *äki* Krm. Kom. Dsch. Osm. Kar.L.T. 1/678; *igi* Karagas. Schor. Katanov 01/298; *iji* Karagas. Katanov 01/298)

ET **ikiz** (ED 119b; TuvW 186a) = TuvR **iyis** “ikiz” (*iyistä-* “gebären Zwillinge”; ESTuvY *iyis* “Zwillinge” 2/357; *iyi+s*)

ET **il-** (ED 125b; TuvW 182a) = TuvR **il-** “asmak, tutmak” (Rad 1/1582 *il-* “aufhängen” Tara. Kas.; *il-* Kom. Tar. Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.

ET **ilmek** (BT XIII; TuvW 182b) = TuvR **ilbek** “çengel, kanca” (Rad 1/1497 *ilbäk* “ein grosser Haken” Alt.)

ET **ingek** (ED 184a; TuvW 184a) = TuvR **inek** “inek” (Rad 1/1442(2) *inäk* “Kuh” Kkir. Küär. Tel. Tob. Schor. Tar. Uig. Chin.-Uig. Dsch. Osm.Ad.; *näk* Schor. 3/670(3); *nek* Sag. Koib. 3/670)

ET **inir** (ED 162b-(ED 188b; TuvW 183b) = TuvR **imirtin** “alaca karanlık” (*imirtin* “Halbdunkel”)

ET **irig** (ED 222a) = TuvR **irig** “çürük” (Rad 1/1460 *irik* “faul, gefault” Schor.; *irik* Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Kir. Tob. 1/1459(2))

ET **iriñ** (ED 233a; → Mo. **irim** L 414b; TuvW 184b) = TuvR **iriy** “irin” (Rad 1/1461 *iriy* “Eiter” Tel. Krm.; *irin* Osm. Ad. 1/1461(2))

ET **isi-** (ED 241b; TuvW 186a) = TuvR **izi-** “ısınmak, sıcak olmak” (Rad 1/1539 *isi-* “heiss werden” Alt. Tel. Leb. Sag. Koib.)

- ET **isig** (ED 246a-b; TuvW 186a) = TuvR **izig** “sıcak” (Rad 1/1540 *izik* “heiss” Schor. Leb. Sag.; *izik* Uig. 1/1539 (2); *üziü* Tel. Alt. 1/1894 (2); *issi* Tob. Krm. Osm. Ad. 1/1534 (1); *istık* Kir. 1/1395; *ıssık* Kkir. 1/1534)
- ET **iste-** (ED 243a-b) = TuvR **iste-** “izlemek, takip etmek” (Rad 1/1532(1/1) *istä-* “einer Spur folgen” Alt. Leb. Sag. Koib.; *izlä-* Krm. Dsch. OT. Osm. Ad. Kar.L. 1/1544; *izdä-* Kir. Kkir. 1/1544)
- ET **işle-** (ED 262a-b) = TuvR **işte-** işlemek (Rad 1/1557(1) *işlä-* “arbeiten, sich beschäftigen” Tar. Ad. Krm. Kom. Uig. Dsch. OT. Osm. Kar.L.)
- ET **it-** (ED 38a(1) = TuvR **it-** “itmek, dürtmek” (Rad 1/1500 *it-* “schieben” Alt. Tel. Schor. Leb. Sag. Ad. Krm. Dsch. Osm.OT.; *it-* Kas. 1/1583(2))
- ET **iz** (ED 277a) = TuvR **is** “iz” (Rad 1/1524(6/1) *is* “Spur” Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Uig.; *iz* Tar. Sart. Kir. Kkir. Kom. Krm. Osm. Dsch. OT. Kar.T.L. 1/1536(1); *iz* Kas. 1/1587)
- ET **kabırçağ** (ED 586b-87a; Mo. **qayırçağ** L 914a; TuvW 161b) = TuvR **kaarcak** “kutu, sandık” (*qabırçağ* “Dose, Kasten”)
- ET **kaç** (ED 589b; TuvW 192b) = TuvR **kaş** “kaç, kaç tane” (Rad 2/331(2/1) *kaç* “wie viel” Krm. Uig. Dsch. Osm.)
- ET **kaç-** (ED 589) = TuvR **kaş-** “kaçmak” (2/389(4) *kaş-* “entfliehen” Schor. Kir. Ad.; *kaç-* Tar. Krm. Kom. Kas. Alt. Tel. Leb. Kir. Kkir. AT. Uig. Dsch. Osm. Kar.T. 2/332(3/1))
- ET **kaçan** (ED 592a-b; TuvW 188b) = TuvR **kacan** “ne zaman, her ne zaman” (Rad 2/342 *qacan* “als, wenn” Schor. Leb. Sag. Uig.; *kaçan* Alt. Tel. Kkir. Kas. Tar. Turf. Chami. Kaschg. Osm. Dsch. 2/334(2); *kaşan* Kir. 2/391(1))
- ET **kadın** (ED 602b; TuvW 161b) = TuvR **kadıñ** “kayın ağacı” (Rad 2/322 *kadıñ* “Birke” Soy. Uig.; *qayıñ* Tel. 2/94; *qayın* Tur. Kas. Tob. 2/94(1); *qazıñ* Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. 2/376; *qayın* Kas. Osm. 2/11(1/1); *qayıñ* Alt. Leb. Kir. Küär. 2/11)

ET **qadır** (ED 603b; Mo. **qacir**; TuvW 189a) = TuvR **kacır** “katı; acımasız”

ET **qadır** (ED 603b; TuvW 188a) = TuvR **kadır** “dik, yalçın, yüksek” (Rad 2/326(3) *qadır* “grimmig, streng; kahl” AT. Uig.; *qazır* Tel. Sag. Belt. Ktsch. 2/379(1))

ET **qağan** (ED 611a-b; Mo. **qağan** L 906b; TuvW 161b) = TuvR **kaan** “qağan, hükümdar” (Rad 2/104 (3) *kaan* “der Chan, Fürst” Tel. Leb. Alt.; *qağan* Uig. 2/71 (2); *kan* Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Tob. Kas. Kkir. Kom. Uig. 2/105(4); *hān* Soy. 2/1663(4))

ET **qağur-** (ED 612b; TuvW 161b) = TuvR **kaar-** “kızartmak” (Rad 2/132(6) *kaar-* “braten” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib.)

ET **qaq-** (ED 609a; TuvW 189a) = TuvR **kak-** “itmek, vurmak, çarpmak” (Rad 2/57(7) *qaq-* “schlagen, klopfen” Tel. Alt. Leb. Schor. Soy. Koib. Kkir. Kir. Küär. Tar. Krm. Kas. Dsch. OT. Osm. Ad. Krm.)

ET **qal-** (ED 615b; TuvW 189a) = TuvR **kal-** “kalmak” (Rad 2/220 (6) *qal-* “bleiben” Kom. Kas. Tob. Bar. Kir. Kkir. Tel. Alt. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Uig. Osm. Krm. Ad. Kar.T.L.)

ET **qam** (ED 625a; TuvW 162b) = TuvR **kam** “şaman” (Rad 2/476(1) *qam* “Schaman” Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Soy. Kom. Uig.)

ET **qamçı** (ED 626a; TuvW 199a) = TuvR **kımcı** “kamçı, kırbaç” (Rad 2/493 *qamçı* “Peitsche” Alt. Tel. Kas. Krm. Osm. Ad.; *qamçı* Tar. Turf. Dsch. 2/494; *qamçu* Kar.T. 2/495; *qamcı* Schor. Leb. Sag. Soy. Uig. 2/495; *qamtsı* Tur. Tob. Kom. 2/496; *qamdızı* Küär. Bar. 2/496; *qamşı* Kir. 2/496)

ET **qamçıla-** (ED 626b; TuvW 199a) = TuvR **kımcıla-** “kamçılama” (Rad 2/495 *qamçıla-* “peitschen” Schor. Leb. Soy. Sag.; *qamşıla-* Kir. 2/496; *qamdızıla-* Küär. 2/496; *qamçıla-* Tar. 2/495; *qamçıla-* Alt. Tel. Osm. 2/494)

ET **qan** (ED 629b (1)) = TuvR **kan** “kan” (Rad 2/101 *kan* “das Blut” alle Dialekte, Uig.)

ET **қанча** “nereye, nerede” (ED 634b; TuvW 190a) = TuvR **kanca-** “nasıl olmak, nasıl davranmak” (Rad 2/129 *қанча-* “wie machen?” Soy.)

ET **қаныу** (ED 632b-633a) = TuvR **каы** “hangi, hangisi” (Rad 2/93(4) *каы* “welcher” Soy.)

ET **кап-** (ED 580a(1)) = TuvR **кап-** “sıkı sıkı tutmak, kapmak” (Rad 2/403(3/1) *кап-* “fassen, anfassen, ergreifen” Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Krm. Kas. Tob. Kom. Dsch. OT. Ad. Osm. Kar.T.L.)

ET **қапчуқ** (ED 581b) = TuvR **капчик** “torba (erbezi torbası, skrotum)” (Rad 2/429(1/2) *капчик* “der Hodensack” Tel.)

ET **қар** (ED 641a; TuvW 163b) = TuvR **ка** “kar” (Rad 2/131(1) *ка* “Schnee” alle Dialekte)

ET **қара** (ED 643b; → Mo. **қара** L 931a-b; TuvW 190b) = TuvR **kara** “kara, siyah” (Rad 2/132 *қара* “schwarz” alle Dialekte)

ET **қара қуш** (ED 644a; TuvW 191a) = TuvR **kara kuşkaş** “kartal yavrusu; keklik” (Rad 2/134 *қара қуш* “Adler; Auerhahn ” Osm. Dsch. Alt. Uig.)

ET **қара-** (ED 652a) = TuvR **kara-** “bakmak” (Rad 2/142 *қара-* “schauen, sehen” Tel. Leb. Sag. Ktsch. Koib. Schor. Kir. Kkir. Kas. Kom. Dsch.OT.Tar.)

ET **қарақ** < **қара-қ** (ED 652a; TuvW 190b) = TuvR **karak** “göz” (Rad 2/148(3) *қарақ* “das Auge” Uig. Schor. Sag. Koib. Soy.)

ET **қараңу, қараңғу** (ED 662b > Mo. **қараңғу, қараңғуы, қараңқуы** L 935a; TuvW 191a) = TuvR **karangı** “karanlık” (Rad 2/153 *қараңғу* “dunkel” Kas. Kir.; *қараңғуы* Alt. Tel. 2/153; *қараңғу* Kom. 2/153; *қараңға* Leb. 2/153; *қаранлық* Osm. 2/156)

ET **қарға-** (ED 655a) = TuvR **karga-** “lanetlenmek” (Rad 2/192(2) *қарға-* “verfluchen” Tel. Alt. Schor. Leb. Sag. Ktsch. Koib. Küär. Kir. Kkir. Tar. Kas. Kom. Dsch. OT. Kar.L.T.)

- ET **ķarı** (ED 644b(1)) = TuvR **ķarı** “yaşlı” (Rad 2/167(2/1) *ķarı* “alt (an jahren)” Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Kkir. Uig. Dsch. Osm. Krm.)
- ET **ķarı-** (ED 645b; TuvW 199b) = TuvR **ķarı-** “yaşlanmak” (*ķarı-* “altern”; Tof. *ķarı-* RasF. 255)
- ET **ķarın** (ED 661a; TuvW 169a) = TuvR **ķarın** “mide, karın” (Rad 2/171(3) *ķarın* “Magen, Bauch” Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom. Kas. Krm. Uig. Osm.)
- ET **ķarış** (ED 663b; TuvW 192a) = TuvR **ķarış** “karış” (Rad 2/177(1) *ķarış* “Spanne” Alt. Tel. Leb. Küär. Krm. Kas. Osm. Ad.; *ķarış* Kir. Sag. Koib. Ktsch. 2/177(2))
- ET **ķart** (ED 647b; TuvW 192a) = TuvR **ķart** “kabuk, ağaç kabuğu” (*ķart* “Baumrinde”; Tof. *ķa'rt* RasF. 197(1))
- ET **ķasırķu** (ED669a) = TuvR **ķasırķa** “kasırķa” (Rad 2/351 *ķasırķa* “Wirbelwind” Osm.)
- ET **ķaşuķ** (ED 671b; TuvW 188b) = TuvR **ķacık** “kaşık” (Rad 2/400(1) *ķajıķ* “ein grosser Kochlöffel” Tel. Bar. Schor.; *ķasıķ* Kas. Kom. Osm. Krm. 2/392; *ķasıķ* Kir. Kar.L. 2/350(1))
- ET **ķat** (ED 593b(1); TuvW 193a) = TuvR **ķat** “tabaka, kat” (Rad 2/274(2/1) *ķat* “Schicht” Krm. Kas. Kom. Tel. Alt. Soy. Sag. Koib. Dsch. Tar. OT. Osm. Ad. Kar.T.L.)
- ET **ķa:t** (ED 593b-594a; Mo. **ķad** L 902a; TuvW 192b(1)) = TuvR **ķat** “yemiş” (Rad 2/275(3) *ķat* “runde beere” Tel. Sag. Koib. Kir. Soy. Ktsch.)
- ET **ķat-** (ED 595a(2); TuvW 193a) = TuvR **ķat-** “solmak, kurumak” (Rad 2/277(10/1) *ķat-* “hart werden” Tar. Kir. Tel. Schor. Sag. Osm. Dsch. OT. Uig.)
- ET **ķata** 596a; TuvW 193a) = TuvR **ķattap** “tekrar, yine” (Katanov 02/1137b *ķattap* “nochmal”)

- ET **kağgur-** (ED 599b) = TuvR **kattur-** “kahkaha atmak” (Rad 2/303(1) *kattır-* “laut lachen” Tub. ; *katkır-* Tel. Schor. Sag. Soy. Koib. Ktsch. Bar. 2/294)
- ET **katıg** (ED 597b; TuvW 188a) = TuvR **kadıg** “katı, sert” (Rad 2/322(2) *kadık* “hart, stark” Schor. Leb. Küär.; *katıg* AT. 2/284; *katı* Osm.Ad. 2/282; *kattık* Sag. Koib. Ktsch. 2/303; *kattuu* Tel. Alt. 2/303 (1); *kadık* Uig. 2/319(3))
- ET **katun** (ED 602b-603a; → Mo. **katun** L 946a; TuvW 188a) = TuvR **kadın** “kadın” (Rad 2/324(3) *kadın* “Frau” Alt. Tel. Bar.; *katun* Kir. Kkir. Kas. Kom. Kar.L.T. 2/284; *hatın* Tara. 2/1680; *hatun* Osm. 2/1683; *katun* AT. 2/292)
- ET **kağ-** (ED 674b) = TuvR **kay-** “geri dönmek” (Rad 2/3(4) *kağ-* “sich zurückwenden” Alt. Tel.)
- ET **kaya** (ED 674b(1)) = TuvR **kaya** “kaya” (Rad 2/88(2) *kağa* “Felsen” Alt. Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Soy. Ktsch. Küär. Krm. Kom. Uig. Dsch. Osm.Ad. Kar.L.T.)
- ET **kağda** (ED 633a-b; TuvW 194a) = TuvR **kayda** “nerede” (Rad 2/36 *kağda* “wo?” Alt. Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tar. Kas. Kir. Soy. Turf. Kaschg. Log. Chami. Bai. Kkir. Uig. Dsch. OT. Kar.L.T. Kom.)
- ET **kağın-** (ED 678a; TuvW 165a) = TuvR **kayna-** “kaynamak” (Rad 2/14(3) *kağna-* “kochen” Tel. Alt. Schor. Leb. Küär. Sag. Koib. Ktsch. Tar. Kir. Kkir. Krm. Kom. Kas. Misch. Dsch.OT. Osm.Ad. Kar.L.T.)
- ET **kağıntur-** (ED 678b; TuvW 165b) = TuvR **kayındır-** “kaynatmak” (Rad 2/19 *kağındır-* “kochen” Soy.)
- ET **kağyu** (ED 632b-633a) = TuvR **kayaa** “nereye, ne yöne, ne tarafa” (Rad 2/89(4) *kağaa* “wohin?” Soy.; *kayı+ga*)
- ET **kağusu** (ED 633a-b) = TuvR **kayzu** hangisi (Rad 2/44(1) *kağzu* “welcher” Alt. Tel. Sag.; *kağsu* Kir. Kas. Kom. 2/43(2); *kağsi* Log. Chami. Turf. Kaschg. OT. 2/44)

- ET **kaz** (ED 679a-b; TuvW 192a) = TuvR **kas** “kaz” (Rad 2/346(3) *kas* “Gans” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tob. Uig.; *kaz* Krm. Kom. Kas. Tar. Kir. Kkir. Osm. Ad. Dsch. Kar.L.T. 2/360(1))
- ET **kaz-** (ED 680b; TuvW 192b) = TuvR **kas-** “kazmak” (Rad 2/347(9) *kas-* “graben” Tel. Alt. Schor. Leb. Sag. Soy. Ktsch. Küär.; *kaz-* Tar. Ad. Krm. Kir. Osm. Dsch. Kar.L.T. 2/361(2))
- ET **keç-** (ED 693b-694a; TuvW 197a) = TuvR **keş-** “geçmek” (Rad 2/1180(2) *käş-* “vorbeigehen” Schor. Tar.; *keş-* Kir. 2/1180; *käç-* Alt. Tel. Leb. AT. Uig. Dsch.OT.Tar. 2/1143)
- ET **keçig** (ED 696a; TuvW 195b) = TuvR **keçig** “geçiş” (Rad 2/1151 *käçig* “wo man über einen Fluss setzt” Leb.; *keçü* Alt. Tel. 2/1148; *käçik* Schor. 2/1146; *käçik* Tar. 2/1146)
- ET **ked-** (ED 700b; TuvW 197b) = TuvR **ket-** “giymek” (Rad 2/1125 *kät-* “anziehen” Soy. Uig.; *käd-* AT. 2/1132; *käy-* Tar. Dsch. OT. 2/1054(3); *ki-* Alt. Tel. Leb. Küär. Kir. Kkir. Kas. Schor. Kom. 2/1339(3); *gäy-* Osm. 2/1551(2); *gi-* Osm. 2/1618(1))
- ET **kel-** (ED 715b; TuvW 196a) = TuvR **kel-** “gelmek” (Rad 2/1109 (3) *kel-* “kommen, ankommen, anlangen” Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Krm. Kom. AT. Uig. Dsch. OT. Kar. L. T.)
- ET **keler** 719b; TuvW 166a) = TuvR **keleske** “kertenkele” (Rad 2/1114(1) *käläskän* “Eidechse” Alt. Schor. Leb.; *keläskän* Sag. Koib. 2/1114(2))
- ET **kelin** (ED 719a; TuvW 196b) = TuvR **kelin** “gelin” (Rad 2/1117)
- ET (Orhon) **kem** TuvW 166a-b = **kem** “ırmak” (Rad 2/1202(1) *kem* “fluss” Soy.; TuvW 166a)
- ET **kemi** (ED 721b; TuvW 166b) = TuvR **kebe** “gemi, kayak” (Rad 2/1205(2) *kämä* “das Boot” Alt. Tel. Küär. Tar. Kom. Dsch. OT.; *kämi* Dsch. 2/1208; *gämi* Ad. Krm. Kar.L. 2/1583(2); *gämi* Osm. 2/1582(1))

- ET **kendir** (ED 729b; TuvW 167a) = TuvR **kendir** “keten, kenevir” (Rad 2/1081(1) *kändir* “der Hanf” Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Tar. Uig. Osm.; *kendir* Kir. 2/1081 (2))
- ET **kepek** (ED 688b; TuvW 168a) = TuvR **kebek** “kepek” (Rad 2/1191 *käbäk* “Kleie” Krm. Kom.; *kebak* Kir. 2/1191)
- ET **ker-** (ED 735b; TuvW 167a) = TuvR **ker-** “germek” (Rad 2/1084(8) *kär-* “ausspannen, ausdehnen” Tar. Kas. Kom. Krm. Alt. Tel. Bar. Uig. Dsch. OT.; *ker-* Kir. Kkir. 2/1085(9))
- ET **ker-** (ED 735b; TuvW 167a) = TuvR **keril-** “uzatmak” (Rad 2/1096(1) *käri-* “sich ausstrecken” Krm. Kom. Bar. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Dsch. Sart.; *keril-* Kir. Sag. Koib. Ktsch. 2/1096(2); *keril-*)
- ET **kerem** (DLT 1/398; Mo. **kerem** L 457b; TuvW 168a) = TuvR **kerim** “avlu, çit, duvar” (*kärim* “zaun, mauer”)
- ET **kergek** ~ **kerek**, → Mo. **kereg** L 455b; TuvW 167b) = TuvR **kerek** “iş, görev; gerekli, lüzumlu” (Rad 2/1086(1) *käräk* “Nöthig, Notwendig” Tar. Kom. Tel. Alt. Schor. Leb. Küär. Uig. Dsch.OT. Sart. Kar.L.; *keräk* Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. 2/1088(2))
- ET **kes-** (ED 748b; TuvW 197a) = TuvR **kes-** “kesmek” (Rad 2/1154(5) *käs-* “schneiden” Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Uig. Dsch. Osm. Ad. OT.)
- ET **kesek** (ED 749b, → Mo. **keseg** L 459a; TuvW 197b) = TuvR **kezek** “parça, grup, öbek; kabile, sülale” (Rad 2/1172(1) *käzäk* “Theil, Stück” Alt. Tel. Leb. Uig. Dsch.OT.; *kezäk* 2/1173)
- ET **keviz** (ED 692b, Mo. **kebis** L 439b) = TuvR **kebis** “halı, kilim” (Rad 2/1197(2) *käbis* “Teppich” Alt.)
- ET **kezig** (ED 758b; Mo. **keciyede** L 462a) = TuvR **kezeede** “her; daim, sürekli” (*kezeede* “immer, fortwährend”)
- ET **kêçe** (ED 694b(3)) = TuvR **kece** “gece” (Rad 2/1149(2) *käcä* “Nacht” Uig.; *käçə* Kar.T. 2/1144(4); *gäcä* Osm. Krm. Ad. 2/1573)

- ET **kép**; TuvW 168a) = TuvR **keber** “görünüş, biçim” (Rad 2/1193(1) *käbär* “Gestalt, Form” Schor.)
- ET **kéyik** (ED 755a) = TuvR **kiik** “vahşi, yabani” (Rad 2/1340(2) *kiik* “ein wild lebendes Thier” Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kas. Dsch. OT.; *käyik* AT. Bosn. 2/1072; *kädik* Uig. 2/1340(2))
- ET **qid-** 595a; TuvW 200b) = TuvR **kıy-** “kesmek, kıymak, kırmak” (Rad 2/688(6/1) *kıy-* “beschneiden” Tel. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kas. Krm. Uig. Osm. Ad.)
- ET **qidıg** (ED 598b) = TuvR **kıdıg** “kıyı, kenar” (*kıdıg* “küste, rand”; Tof. *kıdıg* RasF. 218(1))
- ET **kıqır-** (ED 612a-b) = TuvR **kıgır-** “okumak” (Tof. *kıgır-* “lesen” RasF. 218(2))
- ET **kıqırt-** (ED 612a-b) = TuvR **kıgırt-** “çağirtmak” (Katanov 02/ 1156a)
- ET **kıl-** (ED 616a-b; TuvW 198a) = TuvR **kıl-** “yapmak, etmek” (Rad 2/766(2) *kıl-* “machen” Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Kir. Kkir. Kas. Kom. Krm. Uig. Osm. Dsch. OT. AT. Kar.L.T.)
- ET **kılıç** (ED 618a; TuvW 199a) = TuvR **kılış** “kılıç” (Rad 2/779(1/1) *kılış* “Schwert” Alt. Schor. Leb. Kumd. Kir.; *kılıç* Tel. Alt. Kas. Uig. Osm.Ad. AT. Krm. 2/776(1))
- ET **kılın-** (ED 623a-b) = TuvR **kılın-** “yapmak” (Rad 2/773(1/2) *kılın-* “machen” Alt. Tel. Schor. Kas.)
- ET **kır** (ED 641a-b; TuvW 199a(1)) = TuvR **kır** “kenar, köşe, sınır” (Rad 2/732(2) *kır* “die Ecke, Kante” Krm. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kas. Uig. Osm.Ad.)
- ET **kır-** (ED 643a) = TuvR **kır-** “vurup öldürmek, zarar vermek” (Rad 2/734(6/6) *kır-* “vernichten, niedermachen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Kas. Krm. Uig. Osm. Ad. Kar.L.T.)

- ET **ķıs-** (ED 665b; TuvW 200a) = TuvR **ķıs-** “ezmek; azaltmak” (Rad 2/801(6) *ķıs-* “verringern” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Krm. Kom. Kas. Kir. Uig. AT. Osm.)
- ET **ķısġa** (ED 667a; TuvW 200a) = TuvR **ķısķa** “kısa” (Rad 2/807(1) *ķısķa* “kurz” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Ktsch. Tob. Kas. Kir. Kkir. Kom. Uig.; *ķısa* Osm 2/803(1); *ķıķa* Kar.T. 2/811)
- ET **ķısır** (ED 668b; TuvW 201a) = TuvR **ķısır** “doġum yapmamış” (Rad 2/826(1/1) *ķısır* “nicht trchtig” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kar.; *ķısır* Kas. Kir. 2/805(1/2))
- ET **ķısırak** (ED 668b; TuvW 201a) = TuvR **ķısırak** “kısırak, yavru kısırak” (Rad 2/826 *ķısırak* “eine junge Stute” Kkir; *ķısırak* Krm. Kir. Kumd. Osm. 2/812(1))
- ET **ķıř** (ED 670a; TuvW 200a) = TuvR **ķıř** “kış” (Rad 2/834(1) *ķıř* “Winter” Alt. Tel. Leb. Schor. Ktsch. Kar. Kas. Krm. AT. Uig. Osm.Ad. Kar.L.T.)
- ET **ķıřla-** (ED 673a) = TuvR **ķıřta-** “kışı geçirmek” (Rad 2/838 *ķıřta-* “den Winter zubringen” Alt. Tel. Leb. Schor. Ktsch. Kar.)
- ET **ķıřlaġ** (ED 672b; TuvW 200a) = TuvR **ķıřtag** “kışla” (Rad 2/838 *ķıřtaġ* “Winterquartier” Schor.; *ķıřlau* Bar. Kom. 2/837)
- ET **ķız** (ED 665b; TuvW 199b) = TuvR **ķız** “kız, kız ocuk” (Rad 2/800 (2) *ķız* “die Tochter” Alt. Tel. Leb. Schor. Koib. Kar. Tob. Uig)
- ET **ķız-** (ED 681a) = TuvR **ķız-** “kızarmak” (Rad 2/803(8) *ķız-* “roth werden” Bar. Uig.; *ķız-* Krm. Kom. Kas. Kir. Osm. Ad. 2/819(2/1))
- ET **ķızıl** (ED 683b; TuvW 201a) = TuvR **ķızıl** “kırmızı” (Rad 2/826 (1) *ķızıl* “roth” Uig. Osm. Dsch. OT. alle Dialekte)
- ET **ķidiz** (ED 707a; TuvW 201a) = TuvR **ķidis** “kee” (Rad 2/1408 *ķiv* “Filz” Kas.; *ķiiz* Kom. Kas. Kir. 2/1389(2); *ķiis* Alt. Tel. Schor. Leb. Kar. 2/1384(1))
- ET **ķim** (ED 720b-721a; TuvW 199a) = TuvR **ķim** “kim” (Rad 2/851 *ķim* “wer” Soy.; *ķm* Alt. Tel. Leb. Kar. AT. 2/1302(3))

- ET **kin** (ED 725a; TuvW 169b) = TuvR **kin** “göbek” (Rad 2/1344(1) *kin* “der Nabel des Moschusthieres” Alt. Tel. Leb. Sag.)
- ET **kindik** (ED 729a; TuvW 169) = TuvR **kindik** “göbek” (Rad 2/1348 *kindik* “Nabel” Alt. Tel. Leb. Schor. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Tar. Kom. Dsch. OT. Kar.L.T.)
- ET **kir-** (ED 735b; TuvW 201b) = TuvR **kir-** “girmek” (Rad 2/1350 *kir-* “eintreten, hineingehen, eindringen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kom. Krm. Uig. Dsch. Kar. L. T.)
- ET **kiş** (ED 752b; TuvW 197a) = TuvR **keş** “deri, post” (Rad 2/1181(9) *käş* “Fell, Leder” Soy.)
- ET **kiş** (ED 752b; TuvW 202a) = TuvR **kiş** “samur” (Rad 2/1391 *kiş* “Zobel” Alt. Tel. Tob. Kom. Krm. AT. Uig. Dsch.; *kiş* Kas. 2/1414)
- ET **kişi** (ED 752b-753a; TuvW 201b) = TuvR **kici** “adam, kişi” (Rad 2/1396 *kiji* “der Mensch” Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Ktsch. Bar. Uig.)
- ET **kişne-** (ED 754a) = TuvR **kişte-** “kişnemek” (Rad 2/1394(2) *kiştä-* “wiehern” Alt. Tel.; *kişnä-* Krm. Tar. Osm. Dsch. OT. 2/1393)
- ET **қod-** (ED 595b) = TuvR **koy-** “koymak; bırakmak” (Rad 2/501(3/1, 3) *қoy-* “hinstellen; verlassen” Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kkir. Ad. Kom. Krm. Tar. Dsch. OT. Kar.L.T.; *қo-* Krm. Osm. Dsch. 2/498(3); *қot-* Uig. 2/605(5); *қuy-* Kas. 2/889(6))
- ET **қol** (ED 614b; TuvW 170a) = TuvR **kol** “el” (Rad 2/578 *қol* “Hand, Arm” Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kom. Uig. Osm.Krm.Ad. Kar.L.T.; *қul* Kas. Tob. 2/967(3))
- ET **қolan** (ED 622b; Mo. **oluḡ** L 610a; TuvW 203b) = TuvR **kolun** “kolan” (Rad 2/593 *қolun* “Bauchriemen” Soy.; *қолоḡ* Alt. Tel. 2/591; *қolon* Leb. 2/591; *қолақ* Schor. Küär. Sag. 2/588; *қолаḡ* Krm. Osm. 2/588(1); *олоḡ* Kkir. 1/1086)
- ET **қолтуқ** (ED 619a; TuvW 203a) = TuvR **kolduk** “koltuk” (Rad 2/601 *қoldıқ* “Achselhöhle” Alt.; *қолтуқ* Schor. Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kom. Osm. Ad. Krm. 2/596(1/1))

- ET **kon-** (ED 632a-b; TuvW 170b) = TuvR **kon-** “gecelemek, yaşamak” (Rad 2/531 *kon-* “anhalten, sich niederlassen” Kom. Ad. Krm. Alt. Tel. Leb. Schor. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. AT. Uig. Dsch. OT. Tar. Osm. Kar.L.T.; *honobun* Yak. 2/531; *kun-* Kas. Tob. 2/908(3); *kona-* Dsch. 2/535(2))
- ET **kony** (ED 631a-b(1); TuvW 172a(1)) = TuvR **koy** “koyun” (Rad 2/499 *koý* “das Schaf” Alt. Tel. Schor. Leb. Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom. Krm. Uig. AT. Dsch. Kar.L.T.; *koyn* Krm. Osm. 2/528(3); *kuy* Kas. 2/888(3); *hoý* Krm. Soy. 2/1701)
- ET **kony** (ED 631b(2); TuvW 172b) = TuvR **koyun** “koyun, kucak” (Rad 2/504(1) *koyn* “Busen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Küär. Tar. Dsch.; *koyn* Schor. 2/527; *kuyin* Kas. 2/903; *koyn* Osm. OT. 2/528(2/1))
- ET **koñur** (ED 639b; → Mo. **koñur** L 962a(1); TuvW 171a) = TuvR **koor** “doru, açık sarı” (Rad 2/550(5) *koor* “bleich, falb” Ktsch. Koib. Sag.; *koñur* Tel. 2/521(2))
- ET **koñuz** (ED 641a) = TuvR **koñus** böcek (Rad 2/522 *koñus* “Käfer” Tel.; *koñuz* Kir. Dsch. OT. 2/523)
- ET **kopuz** (ED 588b-590a) = TuvR **komus** kopuz, müzik aleti (Rad 2/670(2/1) *komis* “ein Musicinstrument” Alt. Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Bar.; *koibus* Schor. Uig. 2/662; *koibus* Kir. Kkir. Tar. OT. Kar.L.T. Krm. 2/662)
- ET **kora-** “zarar etmek” ED 645b) = TuvR **kora-** “ölmek” (Rad 2/551(2) *kora-* “sterben” Schor. Sag. Koib.)
- ET **kork-** (ED 651b; TuvW 205a) = TuvR **kork-** “korkmak” (Rad 2/563 *kork-* “früchten” Tar. Kom. Uig. Osm.Dsch. Krm.Dsch. OT.; *korgi-* Kir. Bar. Sag. 2/572(2); *korh-* Kar.T. 2/574; *koruk-* Kir. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Dsch. 2/557(5); *ko'rt-* Tof. RasF. 208)
- ET **koş** (ED 670a-b) = TuvR **koş** “yük, yük katarına yüklenen yük” (Rad 2/636 (8) *koş* “die einem Lastthiere aufgelegte Last” Tel. Schor. Leb. Alt. OT)

- ET **koş-** (ED 670b-671a; TuvW 205b) = TuvR **koş-** “eklemek, katmak, birleştirmek” (Rad 2/637(5/1) *koş-* “hinzuthun, zusammenthun” Tel. Leb. Alt. Schor. Uig. Dsch. OT. Osm.; *kos-* Kir. Sag. Koib. Kar.L. 2/622(7))
- ET **koşa** (ED 671a; TuvW 203a) = TuvR **koca** “komşu; yakın” (*koja* “Nachbar”)
- ET **koşuğ** (ED 671b; TuvW 203a) = TuvR **kocug** “bağ” (*kocuğ* “Verbindung”)
- ET **kov-** (ED 580b) = TuvR **koo-** “takip etmek” (Rad 2/499(4) *kō-* “folgen” Tub. Leb. Tel.; *kū-* Alt. Tel. Kir. Kas. Kom. 2/883(5/1); *koḱ-* Sag. Koib. Ktsch. Leb. 2/515(5))
- Çağ. **koyan** (ED 678a; TuvW 202b(1)) = TuvR **kodan** “tavşan” (*kodan* “hase”; Tof. *hodan* RasF. 251; Çağ. *koyan* ED 678a; TuvW 202b(1))
- ET **koyuğ** (ED 676b; TuvW 172b) = TuvR **koyug** “kalın; yoğun” (Rad 2/528 *koḱuk* “dick, dickflüssig” Dsch. OT. Tar.; *koḱuk* Sag. Koib. Ktsch. Küär.)
- ET **köç-** (ED 694a-b; TuvW 208a) = TuvR **köş-** “göç etmek, taşınmak” (Rad 2/1304(5) *köş-* “nomadisiren Kir. Schor.; *köç-* Alt. Tel. Leb. Tar. Kkir. Uig. Dsch.OT. Kar.T. 2/1287(3))
- ET **kögüz** (ED 714a) = TuvR **kögüs** “göğüs, üst vücut” (Rad 2/1233(1) *kögüs* “die Brust” Alt. Tel. Koib. Sag. Schor. Ktsch. Leb. Tar. Kom. Uig. Dsch.; *göküs* Krm. 2/1586; *göyüs, göyüz* Osm. 2/1587)
- ET **kök** (ED 708b(4)) = TuvR **kök (I)** “çim, çimen” (Rad 2/1221(2) *kök* “das Gras” Alt. Tel. Leb. Schor. Kir.)
- ET **kök** (ED 708b(4); TuvW 206b) = TuvR **kök (IV)** “mavi, yeşil; gökyüzü” (Rad 2/1218 *kök* “blau; himmel” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tar. Kkir. Kir. Kom. Uig. AT. Dsch.OT.; *gök* Osm. 2/1585)
- ET **köker-** (ED 713a; TuvW 206b) = TuvR **köger-** “mavileşmek” (*kögär-* “grün werden, bleu werden”)

- ET **kökle-** (ED 711a(1)) = TuvR **kökte-** “dikmek, sabitlemek” (Rad 2/1228(1) *köktä-* “anhaften, nähren” Alt. Tel. Leb. Kir.; *köklö-* Bar. 2/1227(2))
- ET **köl** (ED 715a) = TuvR **köl** “göl” (Rad 2/1267 (1) *köl* “der See” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tar. Kir. Kkir. Uig. AT. Dsch. OT.; *kül* Kas. 2/1465 (1); *göl* Osm. 2/1599)
- ET **köl-** (ED 715b; Mo. **küli-** L 499b; TuvW 176a) = TuvR **külü-** “kayıyla bağlamak” (*külü-* “mit dem riemen anbinden”)
- ET **kölige** (ED 718a-b; TuvW 173a) = TuvR **kölege** “gölge” (Rad 2/1269 *kölägä* “Schatten” Kom. Uig. Kar.T.; *kölänki* Tar. 2/1269; *köläk* Schor. Sag. 2/1269; *kölgä* Krm. Ad. 2/1273; *gölgä* Osm. 2/1599)
- ET **köm-** (ED 721b; TuvW 173b) = TuvR **köm-** “gömmek” (Rad 2/1319 *köm-* “verscharren, begraben” Tar. Kir. Bar. Alt. Tel. Sag. Kom. Dsch. OT. Kar.L.T.; *küm-* Kas. 2/1524(2))
- ET **kömür** (ED 723a; TuvW 173b) = TuvR **kömür** “kömür” (Rad 2/1320(1) *kömür* “Kohle” Krm. Tar. Kir. Kkir. Kom. Alt. Tel. Küär. Kom. Uig. Osm. Ad. Kar.T.)
- ET **köñül** (ED 731b) = TuvR **köñül** “gönül” (Rad 2/1236(1) *köñül* “der Sinn, das Gemüth” Tar. Kir. Kom. Uig. Dsch. OT. AT.; *göñül* Osm. 2/1588; *göyül* Ad. 2/1587)
- ET **köp** (ED 686b; TuvW 207a) = TuvR **köp** “çok” (Rad 2/1309(1) *köp* “viel” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Tar. Kom. Uig. Dsch. Kar.T.; *küp* Kas. Tob. 2/1514(3/1))
- ET **köp** (ED 686b(1); TuvW 208b) = TuvR **köbey** “çok, fazla” (*kövey* “viel, sehr viel”)
- ET **köp** (ED 686b(1); TuvW 208b) = TuvR **kööy** “çok, fazla”
- ET **kör-** (ED 736a-b; TuvW 207a) = TuvR **kör-** “1. görmek; 2. yardımcı fiil” (Rad 2/1249(6) *kör-* “sehen, schauen” Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kom. Tar. Uig.; *kür-* Kas. 2/1447(3); *gör-* Osm. 2/1591(2))

- Kıpçak **körgüz-** (ED 740a; TuvW 207b) = TuvR **körgüs-** “gözükmek” (Rad 2/1263 *körgüs-* “zeigen” Tel. Alt. Leb. Schor. Sag.; *körgüz-* Tar. Kom. Dsch.OT. Kar.T. 2/1263; *körgös-* Küär. 2/1262)
- ET **körün-** (ED 746a; TuvW 207b) = TuvR **körün-** “görünmek” (Rad 2/1254(2) *körün-* “gesehen werden” Tar. Kir. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Kom. Uig. Dsch.)
- ET **körüş-** (ED 748a) = TuvR **körüş-** “buluşmak, tanışmak” (Rad 2/1257 (2) *körüş-* “sich sehen, zusammentreffen” Tar. Alt. Tel. Uig.)
- ET **köt** (EDPT 700b) = TuvR **köt** “kaba et, kalça” (Rad 2/1275 *köt* “Hintern” Alt. Tel. Leb. Tar. Kir. Kom. Krm. Dsch.OT.)
- ET **közñü** (ED 761b) = TuvR **küzüñgü** “şamanın ritüel esnasında kullandığı ayna” (ESTuvY 3/345 *küzüñgü* “der Spiegel, den der Schamane während des Rituals benutzt”)
- ET **kuçak** (ED 591a; TuvW 209b) = TuvR **kocak** “meme, göğüs, bağır” (Rad 2/619 *koçak* “Busen” Osm. Bosn.; *kuçak* Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Tar. Dsch. 2/1007)
- ET **kuđ-** (ED 596a; TuvW 211a) = TuvR **kut-** “dökmek, koymak, doldurmak” (Katanov 02/ 1155a *kuđ-* “giessen, fullen”)
- ET **kuđruk** (ED 604a, Mo. **kuđurğa(n)** L 980b; TuvW 209b) = TuvR **kuduruk** “kuyruk” (Rad 2/1004 *kuduruk* “der Schwanz” Soy.; *kuzuruk* Schor. Sag. Koib. Ktsch. 2/1020; *kuđruk* Alt. Tel. Leb. Küär. Kir. Kkir. Kom. Tar. Sart. 2/890)
- ET **kuđuđ** (ED 598b; Mo. **kuđuđ, kuđuđuđ** L 980b; TuvW 209b) = TuvR **kuduk** “kuyu” (*kuđuđ* “Bohrloch, Brunnen”)
- ET **kuđu** (ED 609b; TuvW 211a) = TuvR **kuu** “kuđu” (Rad 2/883 *kuu* “Schwan” Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kas. Sart.; *kuđu* Uig. Dsch. 2/898)
- ET **kuđa** (ED 617a; Mo. **kuđa** L 983b) = TuvR **kula** “kahverengi” (Rad 2/967(1) *kuđa* “gelbgrau (braun)” Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kom. Uig.; *kuđa* Tar. Dsch.OT. 2/968(2))

- ET **ķulaç** (ED 618a-b; TuvW 198a) = TuvR **ķulaş** “adım, yürüyüş, yürüme” (Rad 2/975(1) *ķulaç* “Klafter” Uig. Osm.; *ķulats* Bar. 2/976); TuvR **ķulaş** “ķulaç” (Rad 2/975(1) *ķulaş* “der Klafter” Uig. Osm.; *ķulats* Bar. 2/976)
- ET **ķulaķ, ķulģak** / (ED 621a; TuvW 209b) = TuvR **ķulak** “ķulak” (Rad 2/968(1/1) *ķulaķ* “Ohr” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kūär. Kir. Kkir. Krm. Kom. Osm.)
- ET **ķulun** (ED 622b; TuvW 210a) = TuvR **ķulun** “tay” (Rad 2/979(1) *ķulun* “ein einjähriĝes Fohlen” Alt. Tel. Schor. Leb. Kūär. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Krm.)
- ET **ķum** (ED 625b; TuvW 210a) = TuvR **ķum** “kum” (Rad 2/1043 *ķum* “Sand” Kom. Krm. Kir. Kkir. Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kūär. Uig. Osm. Dsch.)
- ET **ķumursģa** (ED 628b; TuvW 199a) = TuvR **ķumusayak** “ķarınca” (Rad 2/1049 *ķumusķa* “Ameise” Koib. Sag.; *ķumursķa* Töl. Kūär. Koib. Dsch. Sart.; *ķumusķa* Sag. 2/854)
- ET **ķun-** (ED 632b) = TuvR **ķun-** “alıp ĝötürmek” (Tof. *ķun-* “wegbringen” RasF. 213(1))
- ET **ķunduz** (ED 635b; TuvW 210a) = TuvR **ķundus** “ķunduz” (Rad 2/915 *ķundus* “Biber” Bar.)
- ET **ķur** (ED 642a; TuvW 210a) = TuvR **ķur** “ķemer” (Rad 2/916(1/1) *ķur* “Leibĝurt, Kreis” Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Kkir. Sag. Koib. Kom. Uig. AT. Osm. Dsch.)
- ET **ķurģa-** (ED 655a-b; TuvW 210a) = TuvR **ķurģa-** “ķurumak” (Rad 2/940 *ķurģa-* “trocken werden” Tel. Alt. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Kir.)
- ET **ķurģak** (ED 655b; TuvW 210a) = TuvR **ķurģag** “ķuru” (Rad 2/940(1) *ķurģak* “trocken, dürr” Schor. Sag. Kir. Uig. Kar.T.)
- ET **ķurıĝ** (ED 652b-653a; TuvW 210b) = TuvR **ķurug** “ķuru; boş” (Rad 2/930 *ķuruķ* “trocken, leer” Schor.; *ķuruĝ* Dsch. 2/930; *ķuruķ* Tar.

Sart. Tel. Uig. 2/929(1); *ķuru* Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Krm. Kom. Osm. 2/926(1/1))

ET **ķurt** (ED 648a; TuvW 210b) = TuvR **ķurt** “kurt” (Rad 2/944(1) *ķurt* “Wurm” Kom. Krm. Kir. Kkir. Bar. Alt. Leb. Tel. Schor. Koib. Ktsch. Küär. Sag. Uig. Dsch. Tar. OT. Osm. Ad. Kar.T.)

ET **ķus-** (ED 666a) = TuvR **ķus-** “kusmak” (Rad 2/1013(4) *ķus-* “auserebrechen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tob. Kas. Krm. Kom. Dsch. Osm. Sart.)

ET **ķuŗ** (ED 670b; TuvW 210b) = TuvR **ķuŗ** “kuŗ” (Rad 2/1022 *ķuŗ* “der Vogel” Krm. Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Sag. Koib. Ktsch. Kkir. Uig. (Dsch. OT. Sart.) (Osm. Ad.) (Kar. T. L.))

ET **ķuŗġaġ** (ED 672a; → Uyg. **ķuŗġaġ** BuddhUig II; TuvW 211a) = TuvR **ķuŗkaŗ** “küçük kuŗ, serġe” (Rad 2/1028 *ķuŗkaŗ* “vögelchen” Alt. Tel. Tar.; *ķuŗkaŗaġ* Tel. 2/1028; *ķuŗkaŗaġ* Leb. 2/1028)

ET **ķut** (ED 594a-b; TuvW 211a) = TuvR **ķut** “ŗans, talih” (Rad 2/990(1/1) *ķut* “Glück” Tel. Kkir. Uig. AT. OT. Dsch. Osm.); TuvR **ķut** “ruh” (Rad 2/990(1/2) *ķut* “geistige Leben” Tel.)

ET **ķuzġun** (ED 682b; TuvW 210b) = TuvR **ķuskun** “kuzgun” (Rad 2/1016(1) *ķuskun* “Rabe” Tel. Alt. Leb. Schor. Küär. Sag. Koib. Ktsch. Uig.)

ET **ķüġ** (ED 693a-b(1); TuvW 212a) = TuvR **ķüŗ** “ġüġ” (Rad 2/1511(1) *ķüŗ* “Kraft” Schor. Ktsch. Kir.; *ķüġ* Tar. Tel. Alt. Leb. Kumd. AT. Uig. Dsch. OT.)

ET **ķüdegü** (ED 703a-b; TuvW 211b) = TuvR **ķüdee** “damat” (Rad 2/1485 *ķüde* “Schwiegersohn” Sag.; *ķüdegü* AT. Uig. 2/1485)

ET **ķül** (ED 715a(1); TuvW 176a) = TuvR **ķül** kül (Rad 2/1465(2) *ķül* “Asche” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Tob. Osm. Ad. Dsch. OT. Kar.L.)

ET **ķül-** (ED 715b) = TuvR **ķül-** “ġülmek” (Rad 2/1466(5) *ķül-* “lachen” Kom. Kir. Sag. Koib. Uig. Dsch.OT.; Kar.T.)

- ET **külmiz** (ED 718b; TuvW 211b) = TuvR **külbüs** “erkek karaca” (Rad 2/1479 *külbüs* “Rehbock (männlich)” Koib. Sag.)
- ET **kün** (ED 725a-b; TuvW 176a) = TuvR **kün** “gün; güneş” (Rad 2/1633 *kün* “Tag; Sonne”)
- ET **kür** (ED 735a-b ; **küre-** ED 737a ; TuvW 177a) = TuvR **küreş** “güreş” (Rad 2/1453(1) *kürüş* “der Ringkampf” Tel. OT.; *gürüş* Osm. 2/1637(1); *gülüş* 2/1641(1))
- ET **kür** (ED 735a-b; **küre-** ED 737a) = TuvR **küreş-** “güreşmek” (Rad 2/1453(2) *kürüş-*“kämpfen” Tel. Leb. Schor. Küär. Ktsch. Uig. OT.; *gürüş-* Osm. 2/1638(2))
- ET **kürtük** (ED 739a; TuvW 174b) = TuvR **körtük** “kar yığını” (Rad 2/1265 *körtük* “Schneehaufen” Tel.)
- ET **küse-** (ED 749a-b; → Mo. **küsel** L 508a; TuvW 212b) = TuvR **küzel** “arzu, istek, dilek” (*küzäl* “Verlangen, Anfrage, Wunsch”)
- ET **küskü** (ED 750a; TuvW 212a) = TuvR **küske** “fare” (Rad 2/1501(1) *küskä* “Ratte” Sag. Koib. Ktsch. Küär.)
- ET **küz** (ED 757a; TuvW 212a) = TuvR **küs** “güz” (Rad 2/1500(2) *küs* “Herbst” Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Uig.; *küz* Tar. Kir. Kkir. Kom. AT. Dsch. OT. Kar.L.T. 2/1504(1); *köz* Kas. 2/1337)
- ET **luu** (ED 763a; TuvW 284a) = TuvR **ulu** “ejderha” (*ulu* “Drache”; < Çin. 龍 *long*)
- ET **mañ** (ED 766b; TuvW 214b) = TuvR **mañ** “koşu, hız” (Rad 4/2006(1) *mañ* “der Galopp” Alt. Tel. Leb. Schor)
- ET **mayak, bañak** (ED 350b) = TuvR **myak** “dışkı” (Rad 4/2139(2) *myak* “Excrement” Soy.)
- ET **meniñ** (ED 346a-b; TuvW 75b) = TuvR **meey** “benim”
- ET **meñgü** (ED 350b; → Mo. **möñke** L 547b; TuvW 216b) = TuvR **meñgi** “sonsuz” (Rad 4/2083 *mäñkü* “ewig” AT.; *bäñgü* AT. 4/1584(1); *mäñgı* Kas. 4/2083)

ET **mèyi** (ED 348b; TuvW 215b) = TuvR **mee** “beyin” (Rad 4/2066(2))
mā “Gehirn” Alt. Tel. Kumd. Schor.; *beyin* Osm. Ad. 4/1569(2))

ET **munıñ** (ED 291b-292a; TuvW 218b) = TuvR **moon** “bunun” “von ihm, von ihr”

ET **muñar** (ED 291b; TuvW 217a) = TuvR **munaar** “burada”

ET **muyğak** (< ***munyğak**) (ED 772b) = TuvR **mygak** “dişi Sibiryaya geyiği” (Katanov 02/ 1191b *mygak* “Maral, sibirischer Edelhirsch”; *mygak* Tel. 4/2170)

ET **ne, nü** (ED 774-775; TuvW 128b) = TuvR **çü (çüü)** “ne, nasıl” (çüü “was, wie”)

ET **neke**; TuvW 129a) = TuvR **çüge** “neden, niçin”

ET **oçuk** (ED 22b; TuvW 225a) = TuvR **ocuk** “sehpa; üç ayak” (Rad 1/1137 *ocuk* “Dreifuss” Schor.; *oçak* Tar. Dsch. 1/1134; *oçag* Dsch. Ad. 1/1134; *oçok* Kkir. Tel. Alt. 1/1135(1); *ocağ* Krm. Leb. Osm. Ad. 1/1136(1); *oşak* Kir. 1/1149(1))

ET **odun-** (ED 62a; TuvW 224a) = TuvR **odun-** “uyanmak” (Rad 1/1128(4) *odun-* “aufwachen” Uig.; *oyan-* Krm. Kir. Leb. Schor. Dsch. OT. Bosn. 2/1034(2/1); *oyğan-* Dsch. OT. 2/971(2))

ET **oğrı** (ED 90a; TuvW 227a) = TuvR **oor** “hırsız” (Rad 1/1047(4) *oor* “Dieb” Soy.; *oğur* Küär. Sag. Koib. Ktsch. Kom. Tar. 1/1010(1); *uoruyah* Yak. 1/1010(1); *oğri* Tar. Dsch.OT. 1/1020; *uru* Kir. Kas. 1/1658(4); *oğrı* Schor. Uig. Rad 1/1020)

ET **oğul** (ED 83b-84a; TuvW 227a) = TuvR **ool** “oğul, çocuk” (Rad 1/1080 (4) *ool* “der Sohn” Leb. Tub. Sag. Koib. Ktsch. Osm.; *oğul* Krm. Kom. Uig. 1/1015; *oğl* Schor. Soy. Sag. Küär. Osm. 1/1022; *uul* Alt. Tel. Bar. 1/1674 (3); *ul* Kas. Kir. 1/1675 (4); *oul* Tara. Kür. Kom 1/988)

ET **oğurğa** (ED 92b-93a; TuvW 227a) = TuvR **oorga** “sırt, omurga” (Rad 1/1061 *oorga* “Rückgrat” Soy.; *orğa* Koib. Ktsch. 1/1060; *omurtğa* Alt. Tel. Leb. Kir. Dsch. 1/1168; *oğurğa* Krm. Dsch. 1/1029;

oňarğa Soy. 1/1028; *omutқа* Tar. 1/1169; *omurtқа* Bar. Dsch. 1/1166;
omurğa Küär. 1/1166)

ET **oğurla-**, **oğrıla-** (ED 94a-b; TuvW 227b) = TuvR **oorla-** “çalmak”
(Rad 1/1064(3) *oorla-* “stehlen” Soy. Schor. Sag. Koib.; *oğurla-* Sag.
Koib. Ktsch. Krm. Osm.Ad. 1/1012(1); *oğurla-* Tar. Uig. Dsch.OT.
1/1012(2))

ET **ohşaş** (ED 97a) = TuvR **okşaş** “benzer, aynı” (Rad 1/1003(1) *okşaş*
“ähnlich” Leb. Tar. Ktsch. Bar. Kom.; *oksas* Koib. 1/1002; *oşkaş*
Schor. 1/1152)

ET **oķ** (ED 76a-b; TuvW 225a) = TuvR **ok** “kurşun; ok” (Rad 1/988 *ok*
“der Pfeil” Dsch. Tar. OT. Alt. Tel. Schor. Leb. Kkir. Kir. Soj. Sag.
Koib. Ktsch. Küär. Krm. Kom. Uig. Osm. Ad.)

ET **ol** (ET *ol* ED 123a-b; TuvW 225a) = TuvR **ol** “o, 3. tekil kişi” (Rad
1/1078(1/1) *ol* “jener, jene, jenes” Tar. Kir. Kkir. Kom. Tel. Alt. Leb.
Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Bar. Osm. OT. Uig. Kar.L.T. Krm.; *o*,
u, *ul* Kas. Tob. 1/1078(1/1); *ol* Yak. 1/1078(1/1))

ET **olur-** (ED 150a-b; TuvW 225b) = TuvR **odur-** “oturmak” (Rad
1/1131(1/1) *odur-* “sitzen” Schor. Sag. Koib. Ktsch.; *oltur-* Kom.
Krm. Kumd. Uig. Kar.T.L. 1/1090(1); *ottur-* Alt. Tel. Schor. 1/1117;
olur- Soy. Uig. 1/1087; *oltur-* Bar. 1/1090; *oltuy-* Küär. 1/1090; *oltur-*
Tar. Dsch.OT. 1/1090(2); *olor-* Yak. 1/1087; *utur-* Kas. 1/1706; *otur-*
Krm. Ad. Kir. 1/1107(1))

ET **olur-** (ED 150a-b) = TuvR **olur-** “oturmak” (Rad 1/1087 *olur-*
“sitzen” Soy. Uig. Uig.-Chin.; *olor-* Yak.; *oltur-* Kom. Krm. Kumd.
Uig. Kar.T.L. 1/1090(1); *oltur-* Bar. 1/1090; *oltuy-* Küär. 1/1090;
olur- Tar. Dsch.OT. 1/1090 ; *ottur-* Alt. Tel. Schor. 1/1117; *otur-*
Krm. Ad. Kir. Osm. 1/1107; *utur-* Kas. 1/1706; *odur-* Schor. Sag.
Koib. Ktsch. 1/1131)

ET **on** (ED 166b; TuvW 226a) = TuvR **on** “on” (Rad 1/1042 *on* “zehn”
Krm. Kom. Kir. Kkir. Alt. Leb. Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.
Bar.)

ET **oŋ** (ED 166b-167a) = TuvR **oŋ** “sağ” (Rad 2/1024(1) *oŋ* “Rechts” Alt. Tel. Kir. Kkir. Tar. Sag. Koib. Ktsch. Kom. Krm. Dsch.OT. Uig.; *uŋ* Kas. Leb. Soy. Tara. 2/1623; *uŋa* Yak.)

ET **oŋ-** (ED 169a (1); TuvW 226b) = TuvR **oŋ-** “rengi atmak, solmak, geçmek” (Rad 1/1026 *oŋ-* “verbleichen, die farbe verlieren” Alt. Tel. Schor. Leb. Kir. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Uig.)

ET **oŋar-** (ED 189a) = TuvR **oŋar-** “düzeltmek, onarmak” (Rad 1/1030 *oŋgar-* “verbessern” Kir.; *oŋar-* Kir. Krm. Uig. 1/1027(1/1); *onar-* Osm. 1/1048(1/1))

ET **or-** (ED 194b; → Mo. **ura-**, **uru-** L 879a, 885b) = TuvR **or-** “kesmek, yırtmak” (Rad 1/1047(5/2) *or-* “schneiden” Bar. Tel.)

ET **ordo** (ED 203a-b; Mo. **ordu(n)** L 617a; TuvW 228a) = TuvR **ordu** “saray” (Rad 1/1072(1/1) *ordu* “Palast” Uig. Dsch.)

ET **orna-** (ED 235b) = TuvR **orna-** “değiştirmek, başkasının yerini almak” (Rad 1/1061(3) *orna-* “die Stelle eines Andern einnehmen, den Platz wechseln, tauschen” östl. Dial.)

ET **oron** (ED 233a-b; → Mo. **orun** L 623a-b) = TuvR **orun** “yer; yatak; devlet; ülke” (Rad 1/1057 *orun* “die Stelle, der Platz; Bett; Territorium, Land” Krm. Kom. Kir. Soy. Uig. Kar.L.T.)

ET **orto** (ED 203b-204a; TuvW 228b) = TuvR **orto** “orta, sıradan” (Rad 1/1070 *orto* “die Mitte” Tel. Alt. Kkir.; *orta* Tar. Krm. Kom. Kir. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Osm. Ad. Uig. Dsch. OT. Kar.L.T. 1/1064; *orton* Alt. Tel. 1/1071)

ET **oruğ** (ED 215a; TuvW 229a) = TuvR **oruk** “yol” (Rad 1/1057 *oruğ* “der Weg” Soy.; *orağ* Schor. Sag. Bar. 1/1050(3); *oroğ* Tel. 1/1053)

ET **oş** (ED 254b(1); TuvW 229a) = TuvR **oş** “işte şu!” “das ist est”

ET **ot** (ED 34b-35a(2); TuvW 229a) = TuvR **ot** “ot” (Rad 1/1100 (3) *ot* “Pflanzen, Gras” Krm. Kom. Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. (Uig.) (Dsch. Tar. OT.) (Osm. Ad.) (Kar. L. T.)

- ET **ot** (ED 34b; TuvW 229a) = TuvR **ot** “ateş, od” (Rad 1/1096(1) *ot* “Feuer” Tar. OT. Alt. Tel. Leb. Schor. Tub. Sag. Koib. Ktsch. Soy. Kys. Kir. Kkir. Krm. Kom. Uig. Dsch. OT. Kar.L.T.; *od* Osm. Ad. Seld. 1/1120)
- ET **otla-** (ED 57b) = TuvR **otta-** “otlamak” (Rad 1/1115 *otta-* “gras fressen, sich auf der weide befinden” Ad. Kir. Sag. Koib. Ktsch.)
- ET **oy** (ED 265b-266a(1); TuvW 230(2)) = TuvR **oy** “çukur; delik” (Rad 1/969(1) *oy* “Grube” Kkir. Sag. Koib. Ktsch. Dsch.OT.)
- ET **oyna-** (ED 275a) = TuvR **oyna-** “oyynamak, çalmak” (Rad 1/972 *oyna-* “spielen” Kir. Leb. Tar. Sag. Koib. Ktsch. Ad. Krm. Dsch. OT. Uig. Kar.L.T.)
- ET **oyuk** (ED 270b; TuvW 230b) = TuvR **oyuk** “delik” (Rad 1/1039(1) *oyuk* “Loch” Kir. Dsch. Osm.; *oyık* Tel. Leb. Bar. 1/1038(1))
- ET **oyun** (ED 274a-b; TuvW 230b) = TuvR **oyun** “oyun” (Rad 1/1039 *oyun* “Spiel” Uig. Osm. Ad. Dsch. OT. Kar.L.T.; *oyun* Alt. Tel. Leb. Schor. Kir. Kkir. Tar. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Ad. 1/972(1); *uyun* Kas. 1/1599(1))
- ET **ödirek**, MK **ördek** (ED 205b; TuvW 231a) = TuvR **ödürek** “ördek” (Rad 1/1284 *ödräk* “Ente” Soy. Koib. Ktsch.; *ördäk* Krm. Uig. Osm. Dsch. Ad. Tar. OT. 2/1237(1); *örtäk* Schor. 1/1235; *örtök* Schor. 1/1235; *ördök* Kir. 1/1238; *ürdäk* Kas. 1/1842; *ürtäk* Sag. Koib. Ktsch. 1/1842)
- ET **ögi-** , **ögü-** (ED 101b) = TuvR **ög-** “öğütmek” (Rad 1/1192 *ög-* “zerreiben” OT.)
- ET **ögren-** (ED 114b; TuvW 234a) = TuvR **öören-** “çalışmak, öğrenmek” (Rad 1/1219(2) *örän-* “lernen” Krm. Kar.; *öyrän-* Osm. 1/1174; *ögrän-* Krm. Osm. Dsch. Uig. 1/1200; *üyrän-* Krm. 1/1801; *ügrän-* Sag. Koib. Ktsch. 1/1813(2))
- ET **öğret-** (ED 114a; TuvW 234a) = TuvR **ööret-** “öğretmek” (Rad 1/1222 *ööröt-* “lehren” Soy.; *ögrät-* Dsch. Uig. 1/1201; *örgät-* Tar. Dsch. 1/1229; *üyröt-* Krm. 1/1801)

- ET **ögsüz** (ED 116b(1); TuvW 236b) = TuvR **ösküs** “öksüz” (Rad 1/1295 *ösküs* “der Verwaiste, die Waise” Alt. Tel.; *öksüs* Schor. Leb. Sag. Ktsch. Koib. 1/1190; *öksüz* Krm. Osm. Dsch. Kar.T. 1/1190)
- ET **ögür** (ED 112a) = TuvR **öör** “arkadaş, yoldaş, sürü” (Rad 1/1217 (4) *öör* “Pferdeheerde” Kir. Soy. Karag. Kkir. Koib.)
- ET **öl** (ED 124a; TuvW 232a) = TuvR **öl** “ıslak, nemli, yaş” (Rad 1/1246(2/1) *öl* “feucht, naß” Dsch. Osm.; *öl* Schor. Soy. Sag. Koib. Ktsch.; *üöl* Yak. 1/1246(3/1))
- ET **öl-** (ED 125b-126a; TuvW 232a) = TuvR **öl-** “ölmek” (Rad 1/1243 *öl-* “sterben” Tar. Alt. Tel. Leb. Tub. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Krm. Kom.; *ül-* Kas. Bar. Tob. Koib. Sag. 1/1845)
- ET **öleñ** (ED 147b; → Mo. **öleñ** L 633b; TuvW 232b) = TuvR **öleñ** “otluk alan” (Rad 1/1246(1) *öleñ* “Pflanze” Tar. Dsch.OT.; *ölen* Osm. 1/1247(2))
- ET **ölüg** (ED 142a-b; TuvW 232b) = TuvR **ölüg** “ölü” (Rad 1/1250 *ölük* “todt” Sag. Koib. Ktsch. Schor. Leb.; *ölük* Tar. Uig. Dsch. Osm. OT. 1/1249(1); *ölüü* Tel. Kir. Kom. Kar.T. 1/1249(1/1); *ölü* Krm. 1/1249(2/1))
- ET **ölür-** (ED 151a; TuvW 232b) = TuvR **ölür-** “öldürmek” (Rad 1/1250 *ölür-* “tödtten” Sag. Koib.; *öldür-* Kom. Osm. 1/1256; *öltür-* Alt. Tel. Leb. Kir. Tar. Kkir. Krm. Kom. 1/1255; *öttür-* Alt. Schor. 1/1274(1); *ödür-* Schor. Sag. Koib. Ktsch. 1/1282(1); *öltüy-* Küär. 1/1255; *ültür-* Tob. 1/1860; *ültür-* Bar. 1/1860)
- ET **öñ** (ED 167b; → Mo. **öñge(n)** L 637b; TuvW 233a) = TuvR **öñ** “renk” (Rad 1/1202(1/2) *öñ* “Farbe” Tel. Kir. Dsch.)
- ET **öpke** (ED 9a; TuvW 232a) = TuvR **öpke** “akciğer” (Rad 1/1191 *ökpä* “Lunge” Schor. Sag.; *öpkä* Tar. Kom. Uig. Dsch. Kar.T. 1/1309(1); *öpkö* Alt. Leb. Kir. 1/1191; *öpkö* Bar. Tel. 1/1311)
- ET **öpkele-** (ED 9b; TuvW 232a) = TuvR **ökpelen-** “kızgın olmak, öfkelenmek” (Rad 1/1192 *ökpölö-* zornig machen” Kir.; *öpkälä-* Krm. Tar. Kom. Dsch. OT. Rad /1310(2))

- ET **örü** (ED 197b; TuvW 235b) = TuvR **örü** “yukarı, yukarı doğru” (Rad 1/1222(1) *örü* “nach oben” Uig. Dsch. Osm. Ad.; *ür* Tob. 1/1823(1/1); *örö* Alt. Tel. Leb. 1/1220(1/1); *örä* Schor. Sag. Koib. Ktsch. Tar. Dsch. OT. 1/1217(1); *ör* Kir. Osm. Dsch. Ad. 1/1216(1))
- ET **örümçek** (ED 231b-232a) = TuvR **eeremcik** “örümcek” (Tof. *eremjik* “spinne” RasF. 584)
- ET **öt** (ED 35b(1); TuvW 236b) = TuvR **üt** “safra” (Rad 1/1862(2) *üt* “Galle” Sag. Koib. Ktsch. Tob. Bar. Kas.; *öt* Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Soy. Tar. Kom. Krm.; Dsch. 1/1260(2/1); *öd* Osm. Dsch. 1/1275(1))
- ET **öt-** (ED 39a-b; TuvW 236b) = TuvR **öt-** “ıslanmak” (Rad 1/1261(4/1) *öt-* “nass werden”)
- ET **öz** (ED 278a-b(1)) = TuvR **ös** “öz, kendi” (Rad 1/1290(3/2) *ös* “Selbst” Tel. Uig. Tub.; *öz* Osm. 1/1298(2))
- ET **özen** (ED 289a) = TuvR **özen** “işaret (ağaç)” (Rad 1/1301 *özän* “das Mark (eines baumes)” Schor. Sag.; *özük* Osm. 1/1302)
- ET **özge** (ED 285b; TuvW 236a) = TuvR **öske** “diğer, başka; yabancı” (Rad 1/1294 *öskä* “ein Anderer; Fremd” Schor. Soy. Uig.; *öskö* Alt. Tel. Leb. 1/1294; *özgö* Kir. 1/1304; *özgä* Kom. 1/1303(1))
- ET **sağ-** (ED 804b; → Mo. **sağa-** L 656a; TuvW 241b) = TuvR **sag-** “sağmak” (Rad 4/260(3/1) *sag-* “melken” Dsch. OT. Tar. Osm. Krm.; *sak-* Sag. Koib. Ktsch. Küär. 4/261(4))
- ET **sağızğan** (ED 818a; TuvW 241a) = TuvR **saaskan** “saksığan” (Rad 4/396 *sāsқан* “Elster” Sag.; *sagısқан* Uig. Schor. Leb. Küär. 4/269)
- ET **sağal** (ED 808b; TuvW 242a(2)) = TuvR **sal (I)** “sakal” (Rad 4/344(9) *sāl* “Bart” Alt.; *sagäl* Uig. Alt. Tel. Leb. Sag. 4/263(1); *sakal* Dsch. OT. Osm. Krm. Tel. Kir. Kom. Kas. 4/244(1/1); *sakal* Dsch. OT. Tar. 4/245(2))

- ET **saķın-** (ED 812b-813a; TuvW 241b) = TuvR **sagin-** “hatırlamak, aklında tutmak” (Rad 4/258(3/1) *saĝın-* “denken, sich erinnern” Uig. Schor. Leb. Soy. Sag. Koib. Ktsch. Kom. Kas. Kir.)
- ET **saķış** (ED 816b-817a; TuvW 241b) = TuvR **sagiş** “düşünce” (Rad 4/271(2) *sagiş* “der Verstand, die Vernunft, das Gedächtniss”)
- ET **sal** (ED 824a(1); → Mo. **sal** L 663a; TuvW 242a) = TuvR **sal (II)** sal (Rad 4/343(1) *sal* “Floß” Alt. Tel. Leb. Schor. Kir. Osm. Krm. Kas.)
- ET **sal-** (ED 824b; TuvW 242a) = TuvR **sal-** “koymak, bırakmak” (Rad 4/344(10/1) *sal-* “legen, lassen” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Osm. Ad. Krm.)
- ET **salkım** (ED 826a-b; Mo. **salki(n)** L 665b TuvW 243a) = TuvR **salĝın** “hafif rüzgar” (Rad 4/364(2) *salĝın* “Wind” Schor. Leb.; *salkın* Alt. Tel. Kom.)
- ET **san** (ED 831a; TuvW 243b) = TuvR **san** “sayı” (Rad 4/296(6) *san* “Zahl” Osm. Dsch. OT. Uig. Uig-Chin. AT. Tar. Kir. Kas. Kom. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kar.L.T.)
- ET **sana-** (ED 835a; → Mo. **sana-** L 668b; TuvW 244a) = TuvR **sana-** “saymak” (Rad 4/297(3/1) *sana-* “zählen” Dsch. Osm. Krm. Kas. Kir. Kom. Kar.L.T. Alt. Tel. Leb. Schor.)
- ET **sanç-** (ED 835b) = TuvR **şanş-** “delmek; içeri girmek” (Rad 4/949 *şanş-* “stechen; hineinstossen” Kir.; *sanç-* AT. Dsch. OT. 4/309(1); *çaş-* Soy. 3/1912(5); *sanc-* Osm. 4/310(1))
- ET **sap** (ED 782b) = TuvR **sıp** “sap, bitki sapı” (Tof. *sı'p* “Stängel” RasF. 378(2))
- ET **sarĝar-** (ED 849a; TuvW 244b) = TuvR **sargar-** “sararmak” (Rad 4/332 *sarĝar-* “gelb werden” Dsch. Alt. Tel. Schor. Leb. Tar. Kar.T.L.)
- ET **sarıĝ** (ED 848b; TuvW 244b(1)) = TuvR **sarıĝ** “sarı” (Rad 4/322 (1) *sarıĝ* “gelb” Sag. Koib. Ktsch. Küär.)

- ET **saru-** (ED 844b) = TuvR **sarı-** “sarmak” (Rad 4/321(6) *sarı-* Kas. Bdg.; *sar-* “aufwickeln” Osm. Krm. Kas. 4/314(8))
- ET **sat-** (ED 798b-799a; TuvW 245a) = TuvR **sat-** “satmak” (Rad 4/375(1) *sat-* “verkaufen” Uig. Osm. Krm. Dsch.OT. Tar. Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Kas.)
- ET **satığ** (ED 799b) = TuvR **sadıg** satış, ticaret (Rad 4/387 *sadıg* “handel” Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *sadıg* Uig. 4/386(1); *sadū* Alt. Tel. 4/388(1); *satū* Kas. 4/380(1))
- ET **say** (ED 858a-b; Mo. **sayir** L 660b; TuvW 245b) = TuvR **say** “nehirin sağ yeri” (Rad 4/220(5/1) *say* “seichte Stelle” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tar. Dsch. OT. Ad. Kir. Kom. Kas. Tob.)
- ET **sekiz** (ED 823b; TuvW 247b) = TuvR **ses** “sekiz” (Rad 4/443 *säkiz* “acht” AT. Kom. Osm. Dsch. Tar. Kar.T.Krm.)
- ET **semiz** (ED 830b; TuvW 247a) = TuvR **semis** “şişman” (Rad 4/510 *sämiz* “fett” Uig. Alt. Tel. Küär.; *sämiz* Osm. Kom. 4/510; *semiz* Kir. 4/510)
- ET **semri-** (ED 830a) = TuvR **semir-** “semirmek” (Rad 4/509 *sämir-* “fett werden, dick werden” Osm. Dsch. Kom. Alt. Tel. Schor.; *semir-* Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch. 4/510)
- ET **sen** (ED 831b; TuvW 247a) = TuvR **sen** “sen, 2. tekil kişi adılı” (Rad 4/452 *sen* “du” AT. Uig. Dsch. Osm. Ad. Krm. Alt. Tel. Küär. Schor. Bar. Kom.)
- ET **seniğ** (ED 831b; **sen+iğ**; TuvW 246b) = TuvR **seeğ** “senin” (*sāğ* “dein”)
- ET **seş-** (ED 857a; TuvW 116b) = TuvR **çeş-** “çözmek” (Rad 3/1991 *çäş-* “aufbinden” Kar.T.; *çäç-* Alt. Tel. Leb. Dsch. Tar. 3/1987(4))
- ET **sıg-** (ED 804b) = TuvR **sıy-** “sıgmak” (Rad 4/622(2) *sıy-* “hineinpassen” Schor. Sag. Koib. Uig.; *sıy-* Kas. Tel. Kar.T. 4/603(3); *sığ-* Osm. 4/615(2))

ET **sıgıt** (ED 804a; **sıgıt+a-**) = TuvR **sıkta-** “ağlamak” (Rad 4/613(1) *sıkta-* “weinen, jammern” Uig. Tar. Alt. Tel. Leb. Kir. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.)

ET **sıgun** (ED 811b; TuvW 248a) = TuvR **sun** “Sibirya geyiği” (Rad 4/629(4) *sun* “Maral-männchen” Schor. Sag. Koib.; *sıgin* Alt. Tel. Leb. Osm. 4/617(1); *sıgun* AT. Uig. 4/621)

ET **sık-** (ED 804b) = TuvR **sık-** “kırmak, parçalamak” (Rad 4/605(1) *sık-* “drücken, pressen” Uig. Osm. Krm. Alt. Tel. Kir. Kom. Kas.; *sı-* AT. Uig. Osm. Krm. Sag. Ktsch. 4/602(1))

ET **sıkça-** (ED 806b; TuvW 256a) = TuvR **suyba-** “okşamak, sıvazlamak” (*suyba-* “streicheln, streichen”; *sıyba-* Sag. 4/605; *sıba-* Sag. Schor. Tel. 4/669; *sıva-* Osm. 4/672; *sığa-* Osm. 4/615(2))

ET **sin** (ED 832a; TuvW 248b) = TuvR **sin** “endam, vücut” (Rad 4/628(4) *sin* “Menschen gestalt” östl. Dial.)

ET **sin** (ED 832a; TuvW 248b) = TuvR **sin** “sıradağ; dağ geçidi” (Rad 4/628(5) *sin* “Bergrücken; Gebirgspass” Alt.)

ET **sin-** (ED 833b) = TuvR **sin-** “kırmak, dağılmak, parçalanmak” (Rad 4/629 (6) *sin-* “zerbrechen, entzweigehen” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Küär. Osm.Ad.Krm. Kom. Kar.T.L.)

ET **sış** (ED 856b-857a(1) TuvW 265b) = TuvR **şışte-** “şışlemek, şış kızartmak” (Rad 4/1086 *şıştä-* “an einem stocke braten” Soy. Schor.; *cictä* Sag. Koib. 4/722; *şışlä-* Osm. Dsch. V.Tob. 4/1085(1); *şış+te-*)

ET **sış-** (ED 868b; TuvW 180a) = TuvR **ış-** “şışmek, kabarmak” (Tof. *ış-* RasF. 569)

ET **sidük** (ED 801b; TuvW 250a) = TuvR **sidik** “idrâr, sidik” (Rad 4/720(1) *sidik* “Harn” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Osm. Dsch. Tar. Kom.; *sidik* Kas. 4/720(2); *şidik* Kas. 4/742)

ET **sik** (ED 818b) = TuvR **sik** “erkek üreme organı”

- ET **sik-** (ED 818b) = TuvR **sik-** (Rad 4/681(2) *sik-* “ficken, ” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Tar. Osm. Dsch. Ad. Krm.; *sik-* Kas. 4/738)
- ET **sikiş-** (ED 823b; **sik-iş-**) = TuvR **sikiş-** “çiftleşmek” (Rad 4/682(2) *sikiş-* “zu kopulieren” Osm.R.)
- ET **silk-** (ED 826b; Mo. **şilge-** L 706b) = TuvR **silgi-** “silkelemek, silkmek” (Rad 4/717(2) *silgi-* “schütteln, rütteln” Leb.; *silik-* Kir. Sag. Koib. Ktsch. Kom. 4/713; *silk-* Osm. Dsch. Kar.L.T. 4/715; *silki-* Osm. Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Tar. Küär. 4/715(2))
- ET **siñ-** (ED 833a) = TuvR **siñ-** “çekilmek, saklanmak” (Rad 4/686(1) *siñ-* “in die erde einziehen; eingezogen werden” Kir. Dsch. OT. Tar. Bar. Uig.; *sin-* Osm. 4/692(8); *siñ-* Schor. Sag. Koib. Uig. 4/622(2))
- ET **siñek** (ED 838b; TuvW 246b) = TuvR **seek** “sinek” (Rad 4/441(5) *sāk* “Fly, Mücke” Leb. Sag. Koib. Ktsch.; *siñäk* Osm. Krm. 4/694(1))
- ET **siñir** (ED 841; TuvW 250a) = TuvR **siir** “sinir, tendon” (Rad 4/700(9) *siir* “Sehne” Sag. Koib. Ktsch.; *siñir* Kas. 4/623(2); *siñgir* Tob. 4/689(2); *siñir* Tel. Alt. Küär. Kir. Kom. Dsch. Tar. 4/687(4/1))
- ET **sirke** (ED 850b(2) = TuvR **sirge** “sirke (bit yavrusu)” (Rad 4/706(2) *sirgä* “Nisse” Sag. Koib. Ktsch.; *sirkä* Alt. Tel. Tar. Kir. Osm. Krm. 4/705(2))
- ET **soğık** (ED 808a-b; TuvW 252b) = TuvR **sook** “soğuk” (Rad 4/518 *sook* “Kalt” Alt. Tel. Leb. Schor. Tar. Sag. Koib. Kom.; *souk* Osm. 4/516; *soguk* Osm. OT. 4/530; *sük* Tel. Kir. Kas. 4/751(4); *sıwık* Kas. 4/674(1))
- ET **soğıt-** (ED 806b-807a; TuvW 252b) = TuvR **soot-** “soğutmak” (Rad 4/556(2) *söt-* “abkühlen” Tel. Sag. Koib. Tar.)
- ET **sok-** (ED 805a; TuvW 251b) = TuvR **sok-** “dövmek, vurmak” (Rad 4/519 (6) *sok-* “schlagen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Tar. OT.Kom.)

ET **soŋ** (ED 832b; TuvW 252a) = TuvR **soŋ** “son, arka” (Rad 4/533(1))
soŋ “Ende” Tel. Alt. Küär. Kir. Uig. Tar. Dsch. Kom.)

ET **soy-** (ED 858b; TuvW 253a) = TuvR **soy-** “soymak” (Rad 4/513(3/1))
soy- “die äussere schicht abnehmen” Osm. Krm. Alt. Tel. Leb. Schor.
Küär. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Dsch. OT. Kar.L.)

ET **sögöl** (ED 820b; TuvW 253b) = TuvR **sööl** “siğil”

ET **sök-** 819a(2) = TuvR **sök-** “düşmek, batmak” (*çök-* “sinken” Osm.
Krm. Tel. Leb. 3/2034(2/1))

ET **sökür-** (ED 822a; **sök-ür-**) = TuvR **sögür-** “düşürmek, batırmak”
(Rad 4/576 *sögür-* “sinken lassen” Sag. Koib.; *çögür-* Uig. 3/2038;
çökür- Osm. Tar. 3/2037(1))

ET **söz** (ED 860b; TuvW 254a) = TuvR **sös** “söz” (Rad 4/584 *sös* “Wort,
Rede” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.; *söz* Osm. Krm.
Ad. Dsch. OT. Kar. Tar. Kir. Kkir. 4/585)

ET **sözle-** (ED 863a-b; TuvW 253a) = TuvR **sögle-** “söylemek,
konuşmak” (Rad 4/577 *sökle-* “sprechen, reden” Soy.; *söyle-* Osm.
Dsch. 4/566; *sözlä-* OT. Dsch. Tar. Kar.T. 4/588)

ET **suçul-** (ED 797b) = TuvR **ucun-** (uştup) “elbiseleri çıkarmak,
soyunmak” (Katanov 01/113b *ucun-* “herausnehmen”)

ET **suk-** (ED 805a-b; TuvW 255a) = TuvR **suk-** “koymak, sokmak” (Rad
4/750(1) *suk-* “hineinlegen, hineinstecken” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag.
Koib. Ktsch. Küär. Dsch. Tar. Kir. Kkir. ; *sok-* Osm. 4/518(4); *uk-*
Yak. 4/750(1))

ET **su**; (ED 783a-b; TuvW 254b) = TuvR **sug** “su; nehir” (Rad 4/755
suk “Wasser; Fluss” Schor. Sag. Koib.; *su* Osm. Ad. Krm. Dsch. Tel.
Alt. Leb. Kir. Küär. Tar. 3/743; *sub* AT. 3/788; *sup* Uig. 3/787(1/1);
suu Kas. Kir. 3/746(2/1))

ET **suvcı** (ED 785b; TuvW 254b) = TuvR **sugcu** “yüzücü” (*suğcu*
“Schwimmer”; *sug+ju*)

ET **suvğar-** (ED 786b; TuvW 254b) = TuvR **sugar-** “sulamak, su vermek” (Rad 4/755 *suğar-* “bewässern” Tar. OT. Dsch. Kas. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Küär.; *suar-* Kas. Kir. 4/747(1); *suvar-* Osm. 4/790(1/1); *suwar-* Kas. 4/790(2))

ET **suvıķ** (ED 786b; TuvW 255b) = TuvR **suuk** “ıslak” (*suuķ* “nass”)

ET **suyla-** (ED 789b) = TuvR **sugla-** ıslatmak, sulamak (Rad 4/759(1) *suğla-* “nass machen” Schor.; *sula-* Alt. Tel. Kir. Osm. Krm. 4/772(3))

ET **suvluķ** (ED 788b; TuvW 254b) = TuvR **sugluk** “gem” (Rad 4/760 *suğluķ* “gebiss des Zaumes” Küär. Sag. Koib.; *sūluķ* Tel. Alt. Kir. 4/776(5))

ET **suvsa-** (ED 793a; TuvW 255a) = TuvR **suksa-** “susamak” (Rad 4/754 *suksa-* “dursten” Sag. Koib.)

ET **süñök** (ED 838b) = TuvR **söök (2)** “kemik” (Rad 4/571(4/1) *söök* “Knochen” Tel. Alt. Leb. Schor.; *söñäk* 4/577 Dsch.V.; *süñäk* Dsch.OT. 4/801; *süñük* Uig. Dsch. 4/801(1))

ET **süñük** (ED 838b-839a) = TuvR **süñük** kabile, soy (Rad 4/571(4/2) *söök* “Geschlecht” Tel. Alt.)

ET **sür-** (ED 844a; TuvW 256b) = TuvR **sür-** “sürmek, kovalamak” (Rad 4/809 *sür-* “treiben, verjagen” AT. Uig. Dsch. OT. Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Osm. Krm. Ad. Kom.)

ET **sürüg** (ED 850a; → Mo. **sürüg** L 745b; TuvW 256b) = TuvR **sürük** “sürü” (Rad 4/816(3/1) *sürük* “die Heerde” Uig. Dsch. OT. Kom. Osm.; *sürü* Osm. Krm. 4/815(1/1)) [Radloff’taki bu şekil Moğolcadan geri ödünçleme olmalı]

ET **süt** (ED 798b; TuvW 256b) = TuvR **süt** “süt” (Rad 4/834(1) *süt* “Milch” Osm. Uig. Dsch. OT. Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom. Kar.L.T. Kir. Kkir. Soy.; *süd* Osm. 4/835)

ET **süzük** (ED 862a, → Mo. **süsüg, sücüg** L 745b, 746b) = TuvR **süzük** “inanış” (*süzük* “Glaube”)

- ET **taban** (ED 441b) = TuvR **taman** “ayak tabanı” (Rad 3/996(3) *taman* “die Sohle am Fusse” Alt. Tel.; *taban* Osm. Krm. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom. Kas. Kar.L.T. Kir. 3/963(1/1))
- ET **tağ** (ED 463a-b; → Mo. **tağ** L 763a; TuvW 131b) = TuvR **tag** “dağ” (Rad 3/795 *tağ* “Berg” Dsch. Tar. AT. Kom.; *tağ* Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Kys. Küär.; *tau* Tub. Kir. Kas. Kom. 3/772; *tuu* Alt. Tel. 3/1421(6); *too* Kkir. 3/1140(2); *dağ* Osm. Ad. Kom. 3/1611(2))
- ET **tağay** (ED 474a; TuvW 131b) = TuvR **taay** “dayı; anne tarafından olan akrabalığı belirtmek amacıyla da kullanılır” (Rad 3/765(2) *taay* “der Mutter-Bruder” Alt. Tel. Leb. Sag.; *day* Osm. 3/1605; *dayı* Osm. R. 3/1620(1/1))
- ET **tağıu** (ED 468b; → Mo. **takiya(n)** L 770b; TuvW 132a) = TuvR **tagaa** “tavuk” (Rad 3/779 *tağa* “Huhn” Alt.; *tağ* Tel. Leb. Kumd. 3/778(6); *tağuk* Dsch. 3/789; *tağ* Kir. Kas. Tob. Dsch. Kkir. Kom. 3/773; *tawık* Kas. 3/985; *tağuk* Dsch. 1/800; *tavuk* Osm. 3/986) [Tuvaca örnek Moğolcadan geri ödünçleme olmalı.]
- ET **tal** (ED 489a-b; TuvW 269a) = TuvR **tal** “sögüt” (Rad 3/875(1) *tal* “Weide” Uig. Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kas. Tob. Kar.L.T.)
- ET **talğan** (ED 496b) = TuvR **talğan** “kavrulmuş undan yapılan bir yemek” (Rad 3/891 *talğan* “eine aus geröstetem Gerstenmehl bereitete Speise ” Dsch. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch.; *talğan* Tel. Alt. Kir. Soy. Kas. 3/889)
- ET **tamu** (ED 503) = TuvR **tamu** “cehennem” (Rad 3/998(2) *tamu* “Hölle” Alt. Tel. Schor.; *tamuğ* Uig. Kom. Kas. 3/1002(1); *tamu* Uig. Osm.R. 3/1001(1))
- ET **tanu-** (ED 516a; → Mo. **tani-** L 778b; TuvW 269b) = TuvR **tanu-** “bilmek, tanımak” (Rad 3/825 *tanu-* “kennen, wissen” Osm. Ad. Krm. Tel. Alt. Tub. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kom. Kar.L.T. Kas.)

- ET **tanuş-** (ED 526b) = TuvR **tanış-** “tanımak, bilmek” (Rad 3/829 *tanış-* “einander erkennen, bekannt werden” Tel. Alt. Leb. Schor. Kkir. Kas. Krm.)
- ET **tañ** (ED 510b; TuvW 133a) = TuvR **tañ** “tan vakti, şafak vakti” (Rad 3/804(2) *tañ* “Morgenröthe” Uig. AT. Dsch. OT. Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kas. Tob. Kom.; *tan* Osm. Kar.L.T. 3/821)
- ET **tañla-** (ED 521a-b) = TuvR **tañna-** “hayret etmek” (Rad 3/809 *tañna-* “sich wundern” Schor. Kys. Küär. Bar.; *tañla-* Uig. 3/810(4); *tañda-* Alt. Tel. 3/812(2); *tañla-* Osm. 3/811(5/1))
- ET **tap** (ED 434a-b; TuvW 270a) = TuvR **taptıg** “hoş, tatlı, lezzetli; büyüleyici, çok hoş”
- ET **tap-** (ED 435b(2); TuvW 273a) = TuvR **tap-** “bulmak” (Rad 3/947(10) *tap-* “finden” Uig. Osm. Dsch. OT. Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom. Kas. Kar.L.T. Kir. Kkir.)
- ET **tapan** (ED 441b(1)) = TuvR **taban** “ayak tabanı” (Rad 3/963(1/1) *taban* “die Sohle am Fuß und am Schuhwerk” Osm. Krm. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom. Kas. Kar.L.T. Kir.)
- ET **tar-** (ED 529a; Mo. **tara-** L 779b; TuvW 270a) = TuvR **tara-** “ayrılmak, dağılmak, yaymak” (Rad 3/837(3/1) *tara-* “sich ausbreiten” Alt. Tel. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kas.)
- ET **tara-** (?) (ED 529a) = TuvR **tura-** “kaşımak” (Tof. *dıra-* “kratzen” RasF. 130)
- ET **tarğak** (ED 539b; TuvW 139b) = TuvR **tırğak (I)** “tarak” (Tof. *tırğak* “Kamm” RasF. 427; *dırğak* RasF. 130(2/1))
- ET **tarı-** (ED 532b; → Mo. **tari-** L 780b; TuvW 270b) = TuvR **tarı-** “ekmek, tohum ekmek” (Rad 3/846 *tarı-* “ackern” Uig. Alt. Tel.; *tari-* Dsch. OT. 3/849; *teri-* Tar. 3/849)

ET **tariğ** (ED 537b-538a; Mo. **tariya(n)** L 781a; TuvW 270a) = TuvR **taraa** “tahıl, mısır, buğday” (Rad 3/841(3/1) *taraan* “Hirse” Tel.; *taragan* Tel. Kumd. 3/840(1))

ET **tarmağ** (ED 549b-550a; TuvW 139b) = TuvR **urgak (II)** “tırnak” (Rad 3/1325(2) *urgak* “Nagel” Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *turnak* Uig. Kom. Kas. Kir. 3/1326(1))

ET **tart-** (ED 534b; TuvW 273b) = TuvR **turt-** “çekmek” (Rad 3/857 *tart-* “ziehen” alle dialekte)

ET **taş** (ED 556b) = TuvR **taş** “dış, dışarı” (Rad 3/931 *taş* “die Außenseite, das Aeußere” Schor. AT. Uig. Osm. Dsch. OT. Tar.; *daş* Dsch. Osm. 3/1642(1); *diş* Osm. 3/1748(1); *tiş* Tel. Alt. Kas. Tob. 3/1337(1); *tas* Sag. 3/916(6))

ET **taş** (ED 557a-b; TuvW 134a) = TuvR **taş** “taş” (Rad 3/931(2/1) *taş* “Stein” AT. Uig. Osm. Dsch. OT. Alt. Tel. Leb. Schor. Ktsch. Küär. Kom. Kas.)

ET **taş-** (ED 559b; TuvW 132a) = TuvR **tactig** “taşma” (*taş-ig*)

ET **taşak** (ED 562a) = TuvR **tacak** “testis” (Rad 3/934(1) *taşak* “Hode” Osm. Kom. Kas.)

ET **taşla-** (ED 564(1/2)) = TuvR **tašta-** “atmak, fırlatmak” (Rad 3/942(1) *tašta-* “werfen, verzeihen” Tel. Alt. Leb. Schor. Ktsch. Küär. Kkir.; *tasta-* Kir. Sag. Koib. 3/921(1); *taşla-* Dsch. OT. Tar. 3/940(2))

ET **tavrağ** (ED 443a) = TuvR **tabrak** “hızlı” (Rad 3/981 *tabrak* “schnell” Uig. Schor. Sag.; *tabıraq* Schor. Sag. Kumd. 3/971)

ET **tay** (ED 566b) = TuvR **tay** “tay, at yavrusu” (Rad 3/765 *tay* “ein junges Pferd” Uig. Osm. Dsch. OT. Krm. Kas. Alt. Tel. Schor. Leb. Tar. Kir. Kkir. Sag.)

ET **tay-** (ED 567a; TuvW 271a) = TuvR **tay-** “ayağı kaymak” (Rad 3/766(5) *tay-* “ausgleiten” Dsch. OT. Tar. Kar.L.T. Kas. Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch. 3/766(5); *tayı-* Kir. 3/820)

ET **tayağ** (ED 568a) = TuvR **tayak** “çubuk, sopa” (Rad 3/816 *tayağ* “Stock, Stab” Kar.L.T. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Dsch. OT. Tar. Tob. Kas. Kom.)

ET **tayan-** (ED 569b; TuvW 134b) = TuvR **tayanış-** “birbirine yaslanmak” (Katanov 01/28 *tayanış-* “aneinander gelehnt “)

ET **taz** (ED 570b; TuvW 270b) = TuvR **tas** “kel, dazlak” (Rad 3/915(3/1) *tas* “Kahl” Alt. Schor. Leb. Sag. Koib. Küär.; *taz* Dsch. Tar. Kir. Kas. Krm. Kom. 3/925)

ET **teg** (ED 475a) = TuvR **teg** gibi (Rad 3/1028 *täg* “wie, gleich” AT)

ET **teg-** (ED 476a) = TuvR **teg-** “değmek, dokunmak; çıkmak, doğmak; vurmak, isabet ettirmek” (Rad 3/1028(5) *täg-* / *täk-* “Berühren, Treffen” AT. Dsch. Leb. Schor. Tar. Küär.)

ET **tegirmek** (ED 486b; TuvW 135b) = TuvR **teerbek** “kemer tokası” (Tof. *teerbek* “Gürtelschnalle” RasF. 437)

ET **teğirmen** (ED 486b; TuvW 135b) = TuvR **teerbe** “değirmen” (Rad 3/1078 *tārbān* “Mühle” Alt. Leb. Schor. Küär. Kkir.; *tārmān* Tel. 3/1080; *tägirmān* Dsch. Kom. Bar. 3/1035; *terbān* Sag. 3/1078(1))

ET **telük** (ED 498a) = TuvR **telik** “delik” (Rad 3/1679 *dälik* “Loch” Osm. Krm.)

ET **temir** (ED 508b; TuvW 136b) = TuvR **temir** “demir” (Rad 3/1133(1) *tämür* “Eisen” AT. Kom. Kar.L.T. Alt. Tel. Küär.; *temir* Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch. 3/1133(2); *tämür* Dsch.OT. 3/1135; *täbir* Schor. Leb. 3/1121; *tebir* Sag. 3/1121)

ET **teñ** (ED 511a-b; TuvW 137a) = TuvR **teñ** “denk, eşit” (Rad 3/1041(1/1) *täñ* “Gleich” Uig. Dsch. OT. Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär.)

ET **teñleş-** (ED 522b) = TuvR **teñneş-** “eşit olmak” (Rad 3/1047(1) *täñnäş-* “gleich sein” Schor.; *teñnäş-* Ktsch. 3/1047(2); *täñläş-* Dsch. OT. Tar. 3/1048)

- ET **teñri** (ED 523b; TuvW 135b) = TuvR **teer** “gökyüzü” (Rad 3/1060(2) *tār* “Himmel” Soy.; *tāñāri* Alt. 3/1044; *tāñārā* Tel. 3/1043; *tāñri* Kir. Kkir. 3/1048(2); *tāñgrī* Kas. 3/1047; *tāñrii* Tar. 3/1048; *tāñri* AT. Uig. Dsch. OT. Kom. Bar. 3/1047)
- ET **tep-** (ED 435b) = TuvR **tep-** “tepmek, itmek” (Rad 3/1108(6) *tāp-* “mit den Füßen stossen” Osm. Dsch. Alt. Tel. Schor. Tar. Küär.; *dāp-* Osm. Dsch. 3/1687; *tep-* Kir. Kkir. 3/1109(7); *tīp-* Kas. 3/1406(5))
- ET **ter** (ED 528b; TuvW 137b) = TuvR **ter** “ter” (Rad 3/1059 *ter* “der Schweiss” Uig. Osm. Dsch. OT. Krm. Alt. Tel. Leb. Schor. Kys. Küär. Tar.)
- ET **terek** (ED 543a, TuvW 272b) = TuvR **terek** “kavak” (Rad 3/1061(1/1) *tārāk* “Pappel” Alt. Tel. Leb. Schor. Kom. Dsch. OT. Tar. ; *terāk* Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch. 3/1062(2/1))
- ET **teriñ** (ED 551a-b; TuvW 272b) = TuvR **terey** “derin” (Rad 3/1062(1) *tārāñ* “Tief” Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Krm.; *terāñ* Kir. Sag. Koib. Ktsch. 3/1062(2))
- ET **teş-** (ED 559b(1); TuvW 138a) = TuvR **teş-** “deşmek, parçalamak” (Rad 3/1105(4) *tāş-* “durchstechen” Uig. Dsch. Kom. Tar. Tel. Alt.; *dāş-* Osm. Tar. 3/1687(2))
- ET **teşük** (ED 563a; TuvW 136a) = TuvR **tecik** “delik, deşik” (Rad 3/1107 *tājik* “Loch, Grube” Alt. Tel. Leb.; *tesik* Kir. 3/1098; *tāşik* Dsch. Tar. Kom. Kar.L.T. 3/1106; *teşik* Kkir. 3/1106; *dāşik* Osm. 3/1687)
- ET **teve** (ED 447b-448a; TuvW 273a) = TuvR **tebe** “deve” (Rad 3/1118(3) *tābā* “Kameel” Soy.; *tebā* Koib. Sag. Ktsch. 3/1118(4); *tebāgā* Sag. 3/1118; *tüö* Kir. 3/1528; *töö* Alt. Tel. Leb. 3/1241; *tāvā* Uig. Dsch.OT. 3/1127; *dāvā* Osm. Krm. Ad. 3/1692)
- ET **teyiñ** (ED 569b; TuvW 140b) = TuvR **tiin** “sincap” (Rad 3/1360(7/1) *tiin* “Eichhörnchen” Uig. Osm. Dsch. Kom. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Tob. Kas. ; *tiiñ* Alt. Tel. Schor. Leb. Küär. 3/1355(2); *tāyiñ* AT 3/1051; *tāyin* Uig. 3/1051)

- ET **tez-** (ED 572a; TuvW 138a) = TuvR **tes-** “kaçmak” (Rad 3/1103(5) *tes-* “entfliehen” AT.)
- ET **tê-** (ED 433b; TuvW 135a) = TuvR **te-** “demek, söylemek” (Rad 3/1008 *tä-* “sagen” Uig. AT. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom. ; *tii-* Bar. 3/1345; *dä-* Osm. Krm. Dsch. Tar. Kar.L.T. Kkir. 3/1054; *de-* Kir. 3/1054; *di-* Kas. 3/1751)
- ET **têr-** (ED 529a) = TuvR **ter-** “derlemek, toplamak” (Rad 3/1060(4) *tär-* “sammeln” Uig. AT. Tel. Schor. Tar. Dsch. OT.; *ter-* Kkir. Kir. 3/1060(3); *där-* Osm. Ad. Kom. 3/1670(2/1))
- ET **têtrü** (ED 459a; TuvW 135a) = TuvR **tedir** “ters” (Rad 3/1093 *tätür* “verkehrt” Tar.)
- ET **til** (ED 489b; TuvW 139a) = TuvR **tl** “dil” (Rad 3/1332 *tl* “die Zunge, die Rede” Uig. Soj; *dil* Osm. Krm. Ad. 3/1764(1); *tl* Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Tar. Tob. Bar. Uig. Dsch.OT. Kar.L.T. Kom. 3/1379(1))
- ET **tiltağ** (ED 494a; Mo. **şiltağ** L 707b; TuvW 248b) = TuvR **sıldag** “neden, bahane, sebep” (*sıldag* “Grund, Vorwand”)
- ET **tin** (ED 514a-b(1); TuvW 273a) = TuvR **tin** “ruh, can” (Rad 3/1312(2) *tin* “Athem, Leben” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kom. Kas.)
- ET **tin-** (ED 514a-b(1); TuvW 273a) = TuvR **tin-** “nefes almak” (Rad 3/1313(3/1) *tin-* “athmen” Uig. Alt. Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kas. Kir. Tob. Kom. Kar.L.T.)
- ET **tuğla-** (ED 522a; TuvW 139a) = TuvR **tuğna-** “dinlemek” (Rad 3/1309 *tuğna-* “hören” Leb. Schor. Sag. Koib. Kas.; *tuğla-* Kas. Krm. 3/1309(1); *tuğda-* Alt. Tel. Kir. Soy. 3/1310)
- ET **tış** (ED 557 b; TuvW 141b) = TuvR **tış** “diş” (Rad 3/1419 *tış* “der Zahn” Uig. OT. Dsch. Alt. Tel. Schor. Leb. Ktsch. Küär. Tar. Kkir. Kar. T. L. Kom.)

- ET **tit** (ED 449b; TuvW 140a) = TuvR **tit** “kara çam” (Rad 3/1334(1) *tit* “der Lärchenbaum” Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kkir.)
- ET **tik-** (ED 476b) = TuvR **tik-** “dikmek” (Rad 3/1348(5) *tik-* “aufstellen” Dsch. OT. Kom. Kir. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Tar. Dsch. OT.)
- ET **tile-** (ED 492a-b; TuvW 141a) = TuvR **tile-** “istemek” (Rad 3/1381(2) *tilä-* “bitten” AT. Uig. Dsch. OT. Tar. Kir. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom.; *tilä-* Kas. 3/1416)
- ET **tilgen** (ED 499a; Mo. **terge(n)** L 805a; TuvW 272b) ≈ TuvR **terge** “araba, vagon”)
- ET **tilkü** (ED 498b-499a; TuvW 141a) = TuvR **tilgi** “tilki” (Rad 3/1385 *tilki* “Fuchs” Osm.; *tilki* Uig. Dsch.OT. 3/1570; *tilkü* Kom. Alt. Tel. Tuba. Schor. Kir. 3/1570; *tilgö* Leb. 3/1570; *tilgü* Sag. Koib. Ktsch. Küär. 3/1571; *dilki* Osm. Krm. 3/1768(1); *tilkü* Dsch. 3/1386)
- ET **tirgür-** (ED 545b; TuvW 141b) = TuvR **tirgis-** “canlandırmak, diriltmek” (Rad 3/1374 *tirgıs-* “beleben” Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *tirgız-* Kom. Kir. 3/1375)
- ET **tiril-** (ED 547b; TuvW 141b) = TuvR **tiril-** “yaşamak, canlanmak” (Rad 3/1370(2) *tiril-* “leben, auferstehen” Uig. Dsch.OT. Kar.L.T. Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Schor. Küär. Kir. Kkir. Tar. Kom.)
- ET **tirsgek** (ED 553b; TuvW 141b) = TuvR **tiskek** “diz”
- ET **tiz-** (ED 572a-b) = TuvR **tis-** “dizmek” (Rad 3/1395(8) *tis-* “aufreißen” Uig. Tel. Alt. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär.; *tiz-* OT. Dsch. 3/1397(5); *diz-* Osm. 3/1772; *tizi-* Dsch. 3/1398(3))
- ET **tizig** (ED 574a-b; TuvW 141b) = TuvR **tizig** “iplik” (*tizig* “Garn”)
- ET **tod-** (ED 451b; TuvW 275b) = TuvR **tod-** “doymak” (Rad 3/1206 *tod-* “satt werden” AT. Uig. Kair.; *tot-* Uig. 3/1205(1); *toy-* Alt. Tel. Leb. Tar. Dsch. OT. Kir. Kkir. Küär. Kar.T. 3/1142; *tos-* Sag. Koib. Ktsch. Küär. Schor. 3/1208(10))

- ET **toğra-** (ED 472b; TuvW 143b) = TuvR **toora-** “doğramak” (Rad 3/1166(2) *toğra-* “in kleine Stücke zerschneiden” Dsch. Tar. Schor. Sag.)
- ET **toğuz** (ED 474b; TuvW 275b) = TuvR **tos** “dokuz” (Rad 1/1165(2) *toğuz* “neun” Kir.; *toğus* Uig. Alt. Leb. Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kar. L.T. Kom. 1/1164(3); *toğus* Sag. 1/1162; *toğuz* AT. Dsch. OT. Tar. 1/1150)
- ET **tol-** (ED 491a; TuvW 142a) = TuvR **tol-** “dolmak” (Rad 3/1191(3) *tol-* “sich füllen” Uig. Dsch. OT. Tar. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Kir. Kkir. Kar.L.T. Kom.)
- ET **tolğa-** (ED 497a; TuvW 142b) = TuvR **tolga-** “döndürmek, çevirmek” (Rad 3/1199(1) *tolğa-* “drehen” Soy. Sag. Koib. Bar. Kar.)
- ET **tolğa-** (ED 497a; TuvW 142b) = TuvR **tolgay** “bükülmüş, kavisli” (Rad 3/1200 *tolgay* “gekrümmt” Sag. Koib.)
- ET **tolğan-** (ED 497a-b; TuvW 142b) = TuvR **tolgandır-** “çevirmek, etrafını sarmak” (Rad 3/1201 *tolgandır-* “wickeln, umdrehen” Dsch.; *tolgan-dır-*)
- ET **tolu** (ED 491b(1); TuvW 142b) = TuvR **tolu** “dolu, tam” (Rad 3/1197(1/1) *tolu* “Fülle” Uig. Kir. Kom. Kar.L.T.)
- ET **ton** (ED 512b; TuvW 274b) = TuvR **ton** “elbise, kürk” (Rad 3/1176 *ton* “Kleid, Pelz” AT. Uig. Dsch. OT. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Tar. Kom. Kar.L.T.)
- ET **toñ** (ED 513a (1) = TuvR **tuy** “don, buz” (Rad 3/1434(2/1) *tuy* “Frost” Kas.; *toñ* Dsch. OT. Tob. Alt. Leb. Tel. Schor. Sag. Kir. 3/1170(1))
- ET **toñ-** (ED 515a; TuvW 143a) = TuvR **toñ-** “donmak” (Rad 3/1170(2) *toñ-* “gefrieren” Alt. Tel. Schor. Tar. Kir. Kkir. Kom. Küär. Sag. Koib. Ktsch. ; *don-* Osm. 1/1710(3))
- ET **toprak** (ED 443a; → Mo. **tobarağ, tobrağ** L 810a, 811b; TuvW 145a) = TuvR **torbak** “toprak” (Rad 3/1190 *torboğ* “Erde, Staub”

Leb.; *tobroķ* Alt. 3/1234(1); *toprak* Osm. Krm. Dsch. Kir. Kom. 3/1226(1); *tofraķ* OT. 3/1234; *tobrak* Uig. Kir. Sag. Koib. Ktsch. 3/1233(1))

ET **torķu** (ED 539a; → Mo. **torģu** L 826a-826b; Mo. **torģa(n)**, **torģu(n)** L 826a-826b; TuvW 275b) = TuvR **torģu** “ipek” (Rad 3/1185 *torģu* “die Seide” Uig. Dsch.; *torģa* Schor. Sag. Küär. 3/1184; *torķa* Dsch. Schor. Kir. 3/1183(1); *torķo* Alt. Tel. 3/1183)

ET **toruģ** (ED 538a-b; TuvW 144a) = TuvR **toruģ** “doru (at rengi)” (Rad 3/1183 *toruģ at* “das rothbraune Pferd” AT. Dsch.OT.; *toru* Kir. 3/1182(1))

ET **toruģ** ve **ala** = TuvR **torala** doru, doru ala (*doruģ-ala*)

ET **toş** (ED 557b-558a; TuvW 144b) = TuvR **toş** “buz” (Rad 3/1217(1/1) *toş* “Eis” Alt. Tel. Schor. Leb. Ktsch.)

ET **toy** (ED 566b-567a; → Mo. **toy** L 819a; TuvW 145a(1)) = TuvR **toy** “ziyafet, düģün” (Rad 3/1141(1) *toy* “Gastmahl, Hochzeit” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kkir. Kir. Tar. Osm. Dsch. Kom.)

ET **toy** (ED 567a(2); TuvW 145a(2)) = TuvR **toy** “kil, balçık, çamur” (Rad 3/1141(3) *toy* “Lehm, Thon” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir.)

ET **tök-** (ED 477a-b; TuvW 276a) = TuvR **tök-** “dökmek” (Rad 3/1242(2) *tök-* “ausgiessen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Tar. Uig. Dsch. OT. Kom. Kar.L.T.; *dök-* Osm. Krm. 3/1729)

ET **tökül-** (ED 481a-b) = TuvR **tögül-** “dökülmek” (Rad 3/1245(1) *tögül-* “ausgeschüttet” Uig. Kir. Kom. Sag. Koib.; *dökül-* Osm. 3/1730)

ET **töl** (ED 490a; TuvW 276a) = TuvR **töl** “döl” (Rad 3/1260(1/1) *töl* “die Fortpflanzung” Alt. Tel.; *tölä* Schor. 3/1260(1); *döl* Osm. 3/1738(1))

- ET **tön-** (ED 515a; TuvW 277a) = TuvR **tön-** “bitmek” (*tön-* “enden, zu ende gehen”)
- ET **töpü** (ED 436a-b; TuvW 273a) = TuvR **tey** “tepe” (*täy* “Spitze, Gipfel”)
- ET **töpü** (ED 436a-b) = TuvR **töpü** “tepe” (Rad 3/1269 *töpä* “Spitze” AT. OT. Tar. Dsch. Krm.)
- ET **töpün** (ED 441b) (ED 436a-b; TuvW 146a) = TuvR **töbün** “aşağı, alt” (Rad 3/1272 *töbün* “unten” Koib.; *töbön* Leb. 3/1272; *töbän* Dsch. OT. Tar. Schor. Sag. Koib. Kom. 3/1271(1))
- ET **tör** (ED 528b-529a; TuvW 145b) = TuvR **tör** “yurtta en saygı değer köşe, baş köşe” (Rad 3/1249(2) *tör* “der vordere Winkel” AT. Uig. Dsch. OT. Tel. Leb. Schor. Alt. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Tar.)
- ET **tört** (ED 534 a-b; TuvW 146a) = TuvR **tört** “dört” (Rad 3/1257 *tört* “vier” AT. Uig. Dsch. Tar. Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir.; *dört* Osm. Krm. Kar. T. 3/1736 (1); *dürt* Kas. 3/1807)
- ET **törü** (ED 531b) = TuvR **törü** “kanun, hukuk” (Rad 3/1255(2) *törü* “das Gesetz” Uig.)
- ET **törü-** (ED 533a-b; Mo. **törü-** L 836a; TuvW 277b) = TuvR **törü-** “doğmak, meydana gelmek” (Rad 3/1255 *törü-* “geboren werden” Uig.; *törä-* Uig. Osm. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kom. 3/1251(1) ; *törö-* Alt. Tel. Leb. 3/1253(4))
- ET **töş** (DLT 3/125, 3/346) = TuvR **töş** göğüs (Rad 3/1268(1) *töş* “die Brust” Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Tar. Kir. Dsch. Kar.T. Kom.; *tüş* Kas. 3/1587(3); *döş* Osm.R. 3/1739(1))
- ET **töşek** (ED 563a; TuvW 145a) = TuvR **töcek** “döşek, şilte, yatak” (Katanov 02/ 1288b *töcäk* “Matratze”; *töşäk* Dsch. Tar. Krm. 3/1268; *tözäk* Sag. Koib. 3/1266; *töjäk* Schor. Uig. 3/1269; *döşäk* Osm. 3/1740)

ET **töz** (ED 571a-b; TuvW 146a) = TuvR **tös** “kök” (Rad 3/1264(1/1) *tös* “Basis, Grund” Alt. Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Uig.)

ET **tu-** (ED 434a; TuvW 146b) = TuvR **tugla-** “kapamak, karartmak” (Rad 3/1433(2/2) *tugla-* “verdunkeln” Sag. Soy. Koib.; *tulga-* Sag. Koib. 3/1473(4/2))

ET **tumağu** (ED 505b; → Mo. **tomuğu(n)** L 823b; TuvW 147a) = TuvR **tumaa** “nezle, grip, veba, ateş, ses kısıklığı” (Rad 3/1522 *tumū* “die Seuche, das Fieber” Alt.; *tumō* Kkir. Tar. 3/1521; *tuma* Schor. 3/1517; *tumau* Kir. 3/1517)

ET **tuman** (ED 507a-b; TuvW 278b) = TuvR **tuman** “duman, sis” (Rad 3/1518(3/1) *tuman* “Nebel” Dsch. OT. Alt. Tel. Küär. Bar. Kkir. Kir. Tar. Tob. Kar.L.T. Kom.; *duman* Osm. Krm. 3/1798(2/1))

ET **tumşuk** (ED 509b-510a; TuvW 147a) = TuvR **tumcuk** “burun; kuş gagası” (Rad 3/1526 *tumcuğ* “Nase, Schnabel; Vorgebirge” Schor.; *tumcuğ* Alt. Tel. 3/1525; *tumşuk* Uig. Dsch. Tar. OT. 3/1526; *tumşuğ* Dsch. 3/1526; *tumjuğ* Koib. Ktsch 3/1523)

ET **tun-** (ED 514b-515a; TuvW 147a) = TuvR **tun-** “tıkanmak, kapanmak” (Rad 3/1439(4/1) *tun-* “verstopft sein” Alt. Tel. östl. dial.)

ET **tur-** (ED 529b(1); TuvW 279a) = TuvR **tur-** “durmak, yaşamak” (Rad 3/1442 (2) *tur-* “stehen, bleiben, leben” Uig. Dsch. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Soy. Tob. Tüm. Bar. AT.; *dur-* Osm. Krm. 3/1787)

ET **tura** 531a-b(2); TuvW 279b) = TuvR **turlag** “kamp, konaklama yeri” (Rad 3/1460(2) *turlak* “Wohnort” Baschk.)

ET **turğur-** (ED 541a-b; TuvW 279b) = TuvR **turgus-** “yerleştirmek, koymak, kurmak” (*turğus-* “stoppen; zu setzen”; ToF. *turgus-* RasF. 410)

ET **turğ** (ED 537b; TuvW 147b) = TuvR **turt** “boy, uzunluk” (*turt* “Länge, Lang, Hoch”)

ET **turğaru** (ED 542a; TuvW 147b) = TuvR **turğaar** “boyunca”

- ET **turuş-** (ED 554a; TuvW 279b) = TuvR **turuş-** ayağa kalkmak (Rad 3/1455(2/1) *turûş-* “für etwas einstehen” Tel. Schor. Leb.)
- ET **tuş-** (ED 560a, TuvW 148a) = TuvR **tuş-** “kavuşmak, rastlamak” (*tuş-* “sich wiedersehen, treffen”)
- ET **tuşağı** (ED 503a) = TuvR **tucak** “zincir, bukağı” (Rad 3/1510 *tuşak* “Fuss-fesseln für die Vorderfüsse der Pferde” Dsch. Kom.; *tuşag* Dsch.)
- ET **tut-** (ED 452a-b; TuvW 280a) = TuvR **tut-** “tutmak, almak, götürmek” (Rad 3/1475(4/1) *tut-* “fassen, halten” AT. Uig. Dsch. Osm. Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kkir. Kom. Kar.L.T.)
- ET **tutuş-** (ED 462a-b; TuvW 278a) = TuvR **tuduş-** “birleşmek, bağlanmak” (Rad 3/1497(3) *tuduş-* “einander halten” Uig. Alt. Tel. Leb. Schor. Ktsch.; *tudus-* Sag. Koib. 3/1497(2))
- ET **tuyuk** (ED 568a-b; TuvW 148a) = TuvR **tuyug** “toynak” (Rad 3/1435(2) *tuyak* “Huf” Kir. Kkir. OT.; *tuyğak* Leb. Sag. Koib. Ktsch. 3/1424; *tuyuy* Soy. 3/1438)
- ET **tuzak** (ED 573b; TuvW 148a) = TuvR **tuzak** “tuzak, hile” (Rad 3/1504(4) *tuzak* “Schlinge, Falle” Uig. Osm. Krm. Dsch. OT. Kir. Tel. Alt. Sag. Schor.)
- ET **tuzluğ** (ED 575a-b) = TuvR **tustug** tuzlu (Rad 3/1502 *tustûk* “gesalzen” Schor. Küär.; *tuslû* Bar.; *tustû* Tel. Alt. 3/1501; *tuzlu* Osm. Kom. 3/1507)
- ET **tü** (ED 433a-b; TuvW 149a) = TuvR **tük** “tüy” (Rad 3/1530(1) *tük* “Haar” Dsch. OT. Uig. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir. Tar. Soy.; *tüy* Osm. Krm. 3/1528(1))
- ET **tüle-** (ED 492b) = TuvR **tüle-** “tüy değiştirmek” (Rad 3/1567(3) *tülä-* “mausern” Tel. Sag. Koib. Ktsch. Dsch. Osm. Tar.)
- ET **tümen** (ED 507b; → Mo. **tüme(n)** L 853a; TuvW 280a) = TuvR **tümen** “on bin” (Rad 3/1602(3) *tümän* “Zehn Tausend” Uig. AT. Tel.)

ET **tün** (ED 513a-b; TuvW 149a) = TuvR **tün** “gece” (Rad 3/1548 *tün* “Nacht” AT. Uig. Dsch. OT. Tar. Kir. Kkir. Alt. Tel. Leb. Ktsch. Küär. Sag. Koib. Kom.; *tüün* Soy. 3/1548(6))

ET **tün** (ED 513a-b; TuvW 150b) = TuvR **tüün** “dün” (Rad 3/1548(6/1) *tüün* “Gestern” Soy.)

ET **tüp** (ED 434b-435a; TuvW 149b) = TuvR **tüp** “dip” (Rad 3/1595(1/1) *tüp* “Grund” Uig. Dsch. OT. Tar. Kir. Kkir. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kar.T.L. Kom. Tub.)

ET **tür-** (ED 530b; TuvW 150a) = TuvR **tür-** “bükme, toplamak”

ET **tüş** (ED 559a) = TuvR **tüş** “rüya” (Rad 3/1587(2) *tüş* “der Traum” Uig. Dsch. Tar. Alt. Tel. Schor. Ktsch. Küär. Kar.T.)

ET **tüş** (ED 559a-b(3); TuvW 150b) = TuvR **tüş** “öğlen vakti” (Rad 3/1586(1) *tüş* “Mittag” Uig. Dsch. OT. Tar. Kar.T. Alt. Tel. Schor. Ktsch. Küär. Tob.)

ET **tüş-** (ED 560a-b; TuvW 281a) = TuvR **tüş-** “inmek, düşmek” (Rad 3/1587(4/1) *tüş-* “fallen, umfallen” AT. Uig. Dsch. OT. Tar. Kom. Alt. Tel. Schor. Ktsch. Küär. Kar.T.)

ET **tüşe-** (ED 561b; TuvW 148b) = TuvR **tüşe-** “rüya görmek” (*tücä-* “träumen”)

ET **tüşür-** (ED 566a-b; TuvW 148b) = TuvR **tüşür-** “yere atmak, indirmek” (Rad 3/1590(1) *tüşür-* “herabwerfen” Kom. Tob. Dsch.; *tüjür-* Alt. Tel. Leb. Küär. Ktsch. 3/1594)

ET **uç** (ED 17b(1); TuvW 285a) = TuvR **uç** “uç” (Rad 1/1772(1) *uç* “Spitze” Kir. Schor.; *uç* Alt. Tel. Leb. Schor. Tar. Krm. Dsch. Uig. Kar. 1/1719(1))

ET **uç-** (ED 19b; TuvW 285(1)) = TuvR **uç-** “uçmak” (Rad 1/1720 (4); *uç-* “fliegen” Alt. Tel. Leb. Schor. Tar. Krm. Osm.Ad. Uig. Kar.T.;

ET **uç-** (ED 19b) = TuvR **uç-** “düşmek” (*uç-* “fallen”)

- ET **udı-** (ED 42b-43a; TuvW 281a) = TuvR **udu-** “uyumak” (Rad 1/1713 *udu-* “schlafen” Soy.; *udı-* Uig. 1/1711; *uzu-* Schor. Sag. Koib. Ktsch. 1/1767; *uyu-* Kir. Krm. Dsch.OT. Osm. 1/1633)
- ET **ula-** (ED 126b-127a; TuvW 283b) = TuvR **ula-** “eklemek, bağlamak” (Rad 1/1676 *ula-* “hinzufügen”)
- ET **ular kuş** (ED 150a; TuvW 283b) = TuvR **ular kuş** “yabani hindi; bir tür keklik” (Rad 2/1022(1/1) *ular kuş* “wilder Truthahn, Rebhuhn” Alt.)
- ET **ulı-** (ED 127a-b(1); TuvW 284a) = TuvR **ulu-** “ulumak” (Rad 1/1693(4) *ulu-* “beulen” Alt. Tel. Kir. Soy. Küär. Kom.)
- ET **uluğ** (ED 136b; TuvW 284a) = TuvR **ulug** “ulu, büyük” (Rad 1/1695 *uluğ* “gross, erhaben” Dsch. OT.; *uluğ* Soy. Schor. Sag. Koib. Ktsch. 1/1695; *uluğ* Uig. 1/1693; *ulu* Tel. Alt. Schor. Leb. Kir. Kkir. Krm. Kom. 1/1692)
- ET **ulus** (ED 152b; Mo. **ulus** L 873b; TuvW 284a) = TuvR **ulus** “halk, ulus, millet” (Rad 1/1696 *ulus* “das Volk” Tel. Alt. Kom. Uig.)
- ET **unıt-** (ED 179b; TuvW 285b(2)) = TuvR **ut-** “unutmak” (*ut-* “vergessen” ; *unut-* Krm. Tar. Tel. Koib. Küär. Bar. Kom. Uig. Dsch. Osm.Ad. 1/1643(2))
- ET **ur-** (ED 194b(2)) = TuvR **ur- (I)** “vurmak” (Rad 1/1647(4/1) *ur-* “schlagen” Tar. Alt. Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Soy. Küär. Kir. Kkir. Kom. Krm. Uig. Dsch.OT. Kar.L.T.; *wur-* Krm. Trkm. 4/1983(2); *vur-* Osm. 4/1982(1))
- ET **uruğ** (ED 214b; Mo. **uruğ** L 885b; TuvW 284b) = TuvR **urug** “çocuk, nesil, soy” (Rad 1/1659 *uruğ* “das Kind” Soy.; *uruğ* “der samen” Tar. 1/1658 (1))
- ET **uruğ** (ED 215a-b(1); → Mo. **urğa(n)** L 881a; TuvW 284b) = TuvR **uruk** “sırık, at yakalamak için kullanılan ilmikli sırık” (Rad 1/1658(2) *uruğ* “eine Stange mit einer Schlinge zum Einfangen der Pferde” Tel. Alt. Schor. Sag. Koib. Ktsch.; *ukruğ* Bar. 1/1613)

- ET **uya** (ED 267a-b(1); TuvW 286a) = TuvR **uya** “yuva” (Rad 1/1628(1) *uya* “Nest der Vögel” Alt. Tel. Leb. Schor. Küär. Sag. Koib. Ktsch. Kys. Kir Dsch.OT.)
- ET **uyat** (ED 268a) = TuvR **uyat** utanç (Rad 1/1631(2) *uyat* “scham, schande” Tar. Kir. Kkir. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Bar. Tob. Dsch. OT.)
- ET **uyku, udık** (ED 271a, ED 46b; TuvW 286a) = TuvR **uygu** uyku (Rad 1/1597(2) *uyğu* “schlaf” Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Bar. Dsch.; *uyku* Tel. Alt. Kir. Kkir. Dsch. OT. Sart. Osm. 1/1595; *uyuku* Osm. 1/1634)
- ET **uz** (ED 277b; TuvW 285a) = TuvR **us** “usta, sanatçı” (Rad 1/1742(6) *us* “Kunst” Tel. Alt. Schor. Leb. Soy. Kom. Uig.)
- ET **uza-** (ED 281a; TuvW 286a) = TuvR **uza-** “uzamak” (Rad 1/1755(3/1) *uza-* “lange wahren” Alt. Tel. Leb. Schor. Tar. Kir. Kkir. Uig. Dsch. Ad. Osm.)
- ET **uzun** (ED 288b-289a; TuvW 286b) = TuvR **uzun** “uzun” (Rad 1/1768 *uzun* “lang” Tar. Krm. Kom. Kir. Kkir. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Uig. Dsch. OT. Osm.; *usun* Yak. 1/1768)
- ET **üç** (ED 18b; TuvW 290a) = TuvR **üş** “üç” (Rad 1/1903(1) *üş* “drei” Soy. Leb. Schor. Kir.; *üç* Alt. Tel. Leb. Kkir. Tar. Krm. Ad. Uig. 1/1871(1); *üs* Sag. Koib. 1/1877(1); *öç* Kas. 1/1344; *üts* Bar. Tob. Küär. 1/1876(1); *its* Kar. L. 1/1522(3))
- ET **üçün** (ED 28b; TuvW 282b) = TuvR **uçun** “için” (Rad 1/1725(1) *uçun* “wegen” Tel. Alt.; *üçün* Tar. 1/1874; *ücün* Schor. Sag. 1/1876; *ucun* Leb. Schor. Uig. 1/1736; *için* Osm. Kar.L. 1/1516(2); *içün* Osm. 1/1517)
- ET **ügi** (ED 101b; TuvW 287a) = TuvR **ügü** puhu kuşu (Rad 1/1810(3) *ügü* “eule, uhu” Schor. Soy. Bar. Sag. Krm. Dsch.)
- ET **üleş-** (ED 154a; TuvW 287b) = TuvR **üleş-** “paylaşmak” (Rad 1/1848(2/1) *ülüş-* “unter sich vertheilen” Tel. Schor. Küär. Tar. Kom. Uig. Dsch. OT. Kar. L.T.)

- ET **ün** (ED 167a-b; TuvW 288a) = TuvR **ün** “ses” (Rad 1/1818(1/1) *ün* “Klang, Ton” Kir. Tar. Kkir. Alt. Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kom. Uig. Dsch. Osm. Kar.T.)
- ET **ün-** (ED 169a; TuvW 288a) = TuvR **ün-** “ortaya çıkmak” (Rad 1/1820(6) *ün-* “hervorkommen” Tar.)
- ET **ün-** (ED 169a; TuvW 288a) = TuvR **ün-** “yükselmek, çıkmak, gitmek, yaşamak, var olmak” (Rad 1/1820 (5) *ün-* “in die Höhe steigen” Soy.)
- ET **üntür-** (ED 181a; TuvW 288b) = TuvR **ündür-** “bırakmak, salıvermek; ortaya çıkarmak” (Rad 1/1823 *ündür-* “herausbringen, herausnehmen” Soy.)
- ET **üğür** (ED 188b) = TuvR **üğür** “çukur, mağara” (Rad 1/1814 *üğür* “die Grube, Höhle” Tar. Kkir; *üğür* Kir. Kkir. 1/1814)
- ET **ür** (ED 193a; TuvW 157b) = TuvR **ergi (I)** “önceki, eski, evvelki” (Rad 1/785(3) *ergi* “alt, alterthümlich, früher” Sag. Koib, Ktsch; *ärgä* Soy. 1/784(1); *ärgi* Schor. 1/785; *er+gi*)
- ET **üstün** (ED 242b; TuvW 289b) = TuvR **üstü** “üst, yukarı” (Rad 1/1885 *üstü* “ober” Alt. Tel. Kumd.; *üst* Tel. Alt. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tar. Krm. Dsch.OT. 1/1881(2))
- ET **üstün** (ED 242b) = TuvR **üstün** “üstünde” (Rad 1/1886 *üstün* “oben, oberhalb” Uig.)
- ET **üt** (ED 36a; TuvW 290a) = TuvR **üt** “delik” (Rad 1/1862(1/1) *üt* “Loch, Durchbohrt” Alt. Tel. Schor.)
- ET **üz** (ED 278b(1); TuvW 289b(1)) = TuvR **üs** “yağ” (Rad 1/1877(5) *üs* “Fett” Alt. Tel. Soy. Sag. Koib.)
- ET **üz-** (ED 279b; TuvW 289b) = TuvR **üs-** “kesmek, koparmak; vurmak” (Rad 1/1878(11) *üs-* “auseinanderreißen; schlagen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Uig.; *üz-* Tar. Krm. Kir. Kom. Dsch. Osm.Ad.)

ET **üze** (ED 280b) = TuvR **üze** “üzerine” (Rad 1/889 *üzä* “über, auf, oberhalb”; *üzerä* Osm. Dsch. 1/1902; *özä* Uig. Dsch. 1/1299)

ET **üzeñü** (ED 289b; TuvW 159b) = TuvR **ezengi** “üzengi” (Rad 1/889 *üzäñä* “Steigbügel” Soy.; *üzäñi* Tel. 1/1890; *üzäñä* Tel. Schor. 1/1890; *üzäñgä* Tar. Dsch. 1/1890; *üzäñgi* Tob. Kom. Osm. 1/1890)

ET **üzük** (ED 285b; TuvW 290b) = TuvR **üzük** “kesik, yarık, kopuk” (Rad 1/1895(4/1) *üzük* “abgerissenes Stück” Tel. Kir.)

ET **üzül-** (ED 287a-b; TuvW 291) = TuvR **üzül-** “yırılmak, koparılmak” (Rad 1/1897(1) *üzül-* “zerreißen” Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Dsch. OT. Tar. Kir. Kkir. Osm. Krm. Ad. Kar.L.T. Kom.)

ET **ya** (ED 869a(1); TuvW 104b) = TuvR **ça** “yay, silah” (Rad 3/1823(2) *ça* “Bogen” Sag.; *ya* Alt. Tub. Tel. Leb. Koib. Küär. Kom. Uig. 3/1(1); *yay* Krm. Dsch. Osm. 3/3(1/1))

ET **yabız** (ED 881b-882a; TuvW 112a) = TuvR **çabis** “alçak” (Rad 3/1932 *çabis* “niedrig, seicht” Schor. Sag.; *yabis* Alt. Tel. Leb. Küär. Ktsch. Koib. 3/281)

ET **yad-** 883b; TuvW 112a) = TuvR **çay-** “yaymak, sermek” (Rad 3/1825(7/1) *çay-* “sich ausbreiten” Sag. Koib. Schor.; *yay-* Tar. Alt. Leb. Tel. Tub. Küär. Kom. AT. 3/5(5/1); *çat-* Schor. Sag. 3/1895(5); *yat-* Krm. Uig. 3/197(8))

ET **yadağ** (ED 887a-b; TuvW 105b) = TuvR **çadag** “yaya” (*çadag* “zu Fuß”)

ET **yağ** (ED 895a; TuvW 105b) = TuvR **çag** “yağ” (Rad 3/1842(3) *çag* “Fett” Sag. Koib.; *yuu* Alt. Tel. 3/534(5); *yaa* Osm. 3/3(8); *yak* Uig. 3/22(2); *yaw* Kar.T. 3/289(2); *yag* Tar. Kom. Osm. Dsch. Ad. 3/38(1); *yak* Leb. Küär. 3/39(2))

ET **yağ-** (ED 896a-b; TuvW 106a) = TuvR **çag-** “düşmek, yağmak” (Rad 3/1842(4) *çak-* “regnen, fallen” Sag. Schor.; *yag-* Kar. Krm. Kom. Osm. Dsch. 3/39(4); *yā-* Alt. Leb. Tel. 3/3(9); *yā-* Tel. 3/3(10); *yau-* Kas. Tob. Bar. 3/16(5); *cau-* Kir. Kas. 3/7(2))

ET **yağan** (ED 943b; Mo. **cağan** L 1023a; TuvW 104b) = TuvR **çaan** “fil” (*çān* “Elefant”)

ET **yağı** (ED 898a-b; Mo. **dayin** L 222b) = TuvR **caa** “savaş” (Rad 3/1823 *caa* “der Feind, der Krieg” Schor. Sag.; *cau* Kir. Kas. 4/7(1); *yu* Alt. 3/534(3); *yaki* Dsch. 3/30; *yağı* Kom. Uig. 3/40(1); *yağ* Küär. 3/39(3); *yağı* Dsch. 3/47; *yau* Bar. Tob. Kas. 3/16)

ET **yağış** (ED 908a; TuvW 110b) = TuvR **çaas** “yağmur” (Rad 3/1909(2/4) *ças* “die Thräne” Sag.; *yaaş* Tel. 3/243(4); *yaş* Tar. Alt. Tel. Leb. Küär. Kom. Krm. Kas. AT. Uig. Osm.Ad.Dsch. Kar.T. 3/240(1/3); *yağış* Osm.Ad. 3/45(1))

ET **yağuk** (ED 901a; TuvW 124a) = TuvR **çook** “yakın” (*çōk* “nah”)

ET **yahşı** (ED 908a) = TuvR **çakşı** “güzel, iyi” (Rad 3/1840 *çakşı* “schön, gut” Schor. Ktsch.; *yakşı* Alt. Tel. Tub. Leb. Kas. Kom. Uig. Kar.T. 3/35(1); *yakşı* Tel. 3/26(2))

ET **yal** (ED 916a-b) = TuvR **çal** “yele” (Rad 3/1875(8) *çal* “mähne” Schor.; *yal* Alt. Leb. Kas. Tel. Uig. 3/152(3); *yāl* Tar. 3/153(5); *yayl* Tar. 3/11; *siäl* Yak. 3/153(5))

ET **yalañuz** (ED 930b; TuvW 105a) = TuvR **çaaskaan** “yalnız, tek” (Rad 3/1847 *çağısқан* “ganz allein” Schor. Sag.; *yañısқан* Alt. Tel. 3/64)

ET **yalañuz, yalıñuz, yalñus** (ED 930b-931a; TuvW 109a) = TuvR **çanğıs** “tek, yalnız” (*çanğıs* “einzig, allein”; *çalğıs* Sag. 3/1887; *yañıs* Alt. Tub. Küär. Tel. 3/64(1))

ET **yalğa-** (ED 926b; TuvW 118b) = TuvR **çılğa-** “yalamak” (Rad 3/174(3) *yalğa-* “lecken” Tub. Alt.; *yälğa-* Tel. 3/174(4))

ET **yalım** (ED 928b; TuvW 108b) = TuvR **çalım** “sarp kaya” (Rad 3/169(1) *yalım* “eine Schroffer Felsen” Koib.)

ET **yalpı** (ED 919b; TuvW 107b) = TuvR **çalbak** “geniş, enli” (*çalbak* “Breit” ; *yalbak* Alt. Tel. Leb. Küär. Uig. 3/187 (1))

- ET **yam** (ED 933b; TuvW 108b) = TuvR **çam** “çöp, süprüntü” (*çam* “Abfall”)
- ET **yan** (ED 940a-b; TuvW 108b) = TuvR **çan** “yan” (Rad 3/1855(3) *çan* “Seite” Schor. Sag.; *yan* Alt. Tel. Küär. Tar. Krm. Kas. Osm.Dsch.OT. Kar.L.T. 3/78(1))
- ET **yan-** (ED 941b; TuvW 108b) = TuvR **çan-** “geri dönmek” (Rad 3/79(8) *yan-* “zurückkehren” Alt. Küär. Kom. Kas. Tar. AT. Uig. Dsch. OT. ; *yan-* Tel. 3/80 (9))
- ET **yañ** (ED 940b; Mo. **cañ** L 1034a-b; TuvW 109a) = TuvR **çañ** “alışkanlık, huy, adet” (Rad 3/1851(3) *çañ* “Gewohnheit, Sitte” Schor.; *yañ* Kom. Alt. Bar. Uig. (3) 3/57; Çin. *yang* → Uyg. *yañ* ED 940b)
- ET **yañak** (ED 948b; TuvW 104b) = TuvR **çañak, çaak** “yanak” (Rad 3/59(1) *yañak* Tar. Kkir. Bar. Kas. Kom. AT. Uig. Dsch.OT. ; *yanak* Krm. Osm. 3/82)
- ET **yañı** (ED 943b; TuvW 104b) = TuvR **çaa (III)** “yeni” (Rad 3/3(7) *yaa* “neu” Leb. Kumd. Sag.; *yañı* Alt. Tel. Küär. Uig. 3/60(1); *yañı* Tel. 3/61(2); *yaña* Bar. Kas. 3/58(2))
- ET **yap-** “örtmek” (ED 870b-871a; Mo. **cabiluur** L 155b; TuvW 112a) = TuvR **çabi** “eyer örtüsü” (*çabi* “hölzerner Sitz des Sattels”)
- ET **yap-** (ED 870b-871a; TuvW 263a) = TuvR **çip-** “örtmek, kaplamak” (*çip-* “zudecken”; Tof. *çip-* RasF. 524)
- ET **yapaķu** (ED 874b-875a; → Mo. **dağağ(n)** L 216a; TuvW 112a) = TuvR **çavaa** “tay” (*çavaa* “Fohlen”)
- ET **yapşur-** (ED 881a) = TuvR **çapşur-** “yapıştırmak, tutturmak” (Rad 3/1928 *çapşur-* “anklaben, befestigen” Schor.; *çapşur-* Sag. 3/1928; *yapşur-* Alt. Leb. Küär. Tel. 3/273(1); *yaşur-* Tel. 3/273(1))
- ET **yapşur-** (ED 881a) = TuvR **çapşur-** yapıştırmak, tutturmak (Rad 3/1928 *çapşur-* “anklaben, befestigen” Schor.; *çapşur-* Sag. 3/1928; *yapşur-* Alt. Leb. Küär. Tel. 3/273(1); *yaşur-* Tel. 3/273(1))

- ET **yar-** (ED 954b-955a) = TuvR **çar-** “yarmak, ayırmak” (Rad 3/1860 (16) *çar-* “trennen, scheiden, spalten” Schor. Sag.; *yar-* Tar. Ad. Krm. Kom. Alt. Tel. Leb. Küär. AT. Uig. Dsch. Osm. Kar.L.T. 3/102)
- ET **yara-** (ED 956a-b; TuvW 109b) = TuvR **çaraş** “güzel, iyi” (Rad 3/115 (3) *çaraş* “die Schönheit” Alt. Leb. Uig. Dsch.)
- ET **yarğu** (ED 963b; TuvW 109b) = TuvR **çargı** “yargı, mahkeme; dava” (Rad 3/1866(1/2) *çargı* “Urtheils-Spruch” Schor.; *yargı* Alt. Leb. Osm.R. 3/137(1/2))
- ET **yarıl-** (ED 967b; TuvW 110a) = TuvR **çarıl-** “yarılmak, çatlamak, bölünmek, ayrılmak” (Rad 3/1864(3) *çarıl-* “sich trennen” Schor. Sag.; *yarıl-* Tel. Alt. 3/125(1/2))
- ET **yarım** (ED 968b-969a; TuvW 110a) = TuvR **çarım** “yarım” (Rad 3/1865(2) *çarım* “Hälfte” Schor.; *yarım* Alt. Leb. Küär. Kas. Kom. Osm. 3/128(1/1))
- ET **yarın** (ED 970a(1); TuvW 110a) = TuvR **çarın** “kürek kemiği”
- ET **yarlıg** (ED 966b; Mo. **carlıg** L 1038b TuvW 110b) = TuvR **çarlık** “emir, yetki, ferman” (*çarlık* “Dekret, Befehl, Mandat”)
- ET **yarı-** (ED 956b) = TuvR **çarı-** “parıldamak, aydınlanmak” (Rad 3/1863 *çarı-* “leuchten” Schor. Sag.; *yar-* Alt. Tel. Leb. Tar. Kür. 3/103(10); *yarı-* Kumd. Kar.L. 3/120(5/1))
- ET **yaruk** (ED 962b-963a; TuvW 119a) = TuvR **çırık** “ışık, aydınlık”
- ET **yaruk** (ED 962b(1); TuvW 110a) = TuvR **çarık** “kenar, taraf, yan, yön” (*çarık* “Rand, Seite”)
- ET **yaruk** (ED 962b) = TuvR **çarık** “yarık” (Rad 3/1863(3/1) *çarık* “Spalte” Schor. Sag.)
- ET **yastuk** (ED 974a; TuvW 249b) = TuvR **sıttık** “yatak” (Rad 4/662 *sıttık* “das Bett” Soy.)

- ET **yaş** (ED 975b, TuvW 111a) = TuvR **çaş** “taze” (Rad 3/1912 *çaş* “Frisch” Schor.; *yaş* Tar. Alt. Tel. Leb. Küär. Kom. Krm. Kas. AT. Uig. Osm. Ad. Dsch. Kar.T. 3/240(1/1))
- ET **yaş** (ED 975b; TuvW 111a) = TuvR **çaş** “yaş (gözyaşı)” (Rad 3/1909(2/4) *çaş* “thräne” Sag.)
- ET **yaş-** (ED 976b) = TuvR **çacın-** “saklanmak” (Rad 3/1915 *çajın-* “sich verbergen” Schor.; *yajın-* Alt. Tel. Leb. Küär. 3/255(3))
- ET **yaşur-** (ED 979b; TuvW 107a) = TuvR **çacır-** “saklamak, gizlemek” (Rad 3/1915 *çajır-* “verbergen” Schor. ; *yajır-* Alt. Tel. Leb. Küär. 3/255(1); *yaşır-* Kom. Kas. Kar.T. 3/246)
- ET **yat-** (ED 884a; TuvW 119b) = TuvR **çat-** “yatmak” (Rad 3/1895(5/1) *çat-* “liegen” Schor. Sag.; *yat-* Alt. Tel. Leb. Küär. Tar. Krm. Kas. Tob. Bar. AT. Uig. Osm. Ad. Dsch. Kar.L.T. 3/192(6/1))
- ET **yay** (ED 980a-b; TuvW 112a(1)) = TuvR **çay** “yaz” (Rad 3/1825(5) *çay* “Sommer” Schor. Sag. Koib.; *yay* Krm. Alt. Tel. Leb. Tub. Küär. Kom. AT. Uig. Dsch. Ad. 3/4(2))
- ET **yayka-** (ED 981a-b; TuvW 112b) = TuvR **çayga-** “sallamak” (Rad 3/1825-1826 *çayka-* “ausschütteln” Alt. Leb. Tar. Dsch. Kas. Schor. Sag. Koib.; *yayka-* Tar. Krm. Alt. Leb. Dsch. Osm. 3/6; *yaykka-* Tel. Alt. 3/8)
- ET **yaykan-** sallanmak (ED 981a-b) = TuvR **çayğan-** “sallanmak” (Rad 3/7(1/1) *yaykan-* “sich schütteln” Alt.; *yaykan-* Tel. 3/7; *çaykan-* Dsch. 3/1826)
- ET **yayla-** (ED 982a; TuvW 113a) = TuvR **çayla-** “yazı geçirmek” (Rad 3/1828(2) *çayla-* “den sommer zubringen” Sag. Schor.; *yayla-* Alt. Tel. Kkir. Kom. 3/11(6); *yayla-* Tel. 3/12(7); *yayla-* Dsch. OT. 3/12(8))
- ET **yaylağ** (ED 981b; TuvW 113a) = TuvR **çaylağ** “yayla; yazlık” (Rad 3/1829 *çaylağ* “Sommersitz” Sag.; *yaylağ* Dsch. 3/12; *yaylağ* Osm. 3/12; *yaylū* Alt. Tel. Kumd. 3/13(1); *yaylū* Tel. 3/13(3))

- ET **yaz** (ED 982b; TuvW 110b) = TuvR **ças** “ilkbahar” (Rad 3/1909(2/3) *ças* “Frühling” Sag.)
- ET **yaz-** (ED 983b(1); TuvW 110b(2)) = TuvR **ças-** “genişletmek, çözmek, açmak, yaymak” (Rad 3/1909(3) *ças-* “ausbreiten” Sag. Schor.; *yas-* Alt. Tel. Uig. 3/213(8); *yas-* Tel. 3/214(9); *yaz-* Tar. Kom. Kas. Osm.Dsch. 3/227(5))
- ET **yeŋge** (ED 950a; TuvW 116a) = TuvR **çeŋge** “yenge” (*çāŋgä* “Schwägerin”)
- ET **yê-** (ED 869b; TuvW 120a) = TuvR **çi-** “yemek” (Rad 3/2106 (7) *çi-* “essen” Schor. Sag. Koib; *ye-* Krm. Tar. Tub. Leb. Küär. Kkir. Uig. Osm. Dsch. 3/312; *yi-* Alt. Tel. 3/501; *ce-* Kir. 4/65)
- ET **yegen** (ED 912b-913a) = TuvR **ceen** “yeğen” (Rad 3/1960(1) *çān* “Neffe” Schor.; *yāgān* Osm. Z. 3/321)
- ET **yëgirmi** (ED 915b; TuvW 114b) = TuvR **çürbi** “yirmi” (Rad 3/1958 *çägirbä* “zwanzig” Schor.; *yirma* Tar. 3/517; *yirmä* Alt. 3/517; *yirmi* Osm. 3/517; *yiyirmi* Osm. 3/512; *yigirmä* Bar. Tar. 3/509; *yigirmi* Uig. Dsch. 3/509; *yigirbä* Küär. 3/509; *yägirmi* AT. 3/321)
- ET **yël** (ED 917a(2), 924b-925a(2)) = TuvR **çel** “yele” (Rad 3/1979(1) *çelin* “die Mähne des Pferdes” Sag.; *yal* Alt. Leb. Kas. Tel. Uig. Osm. Dsch. 3/152(3); *yaal* Tar. 3/153(5); *yayl* Tar. 3/11; *yälä* Osm. 3/347(2))
- ET **yël** (ED 920a; TuvW 115a) = TuvR **çelbi-** “sallamak, yelpazelemek” (Rad 3/1982 *çelbi-* “fächeln, mit einem tuche wahrsagen” Sag.; *çelbä-* Sag. 3/1981(2); *çälbä-* Schor. 3/1981(1); *yelbä-* Koib. Ktsch. 3/357; *yälbi-* Alt. Tel. Leb. Küär. 3/357; *yälbi-* Tel. 3/357; Çağ. Kıp. *yelpi-*)
- ET **yël-** (ED 918 a-b; TuvW 115a) = TuvR **çel-** “tırıs gitmek” (Rad 3/1976 (6) *çel-* “traben, trab laufen” Schor; *yel-* Alt. Osm. Dsch. 3/346 (4))
- ET **yëlvi** (ED 919b; Mo. **ilbi, ilbe, yilbi, yelbi, yilvi** L 402b, L 433b, L 432b TuvW 182b) = TuvR **ilbi** “sihir, büyü” (Rad 1/1497 *ilbi* “Zauberei” Tel.)

ET **yêlvi, yilvi** (ED 919b-920a; → Mo. **cilbi** L 1054(b); TuvW 121a) = TuvR **çilbi** “hırslı, açgözlü, tamahkar” (*çilbi* “Ehrgeizig, Gierig”)

ET **yêm** (ED 934a; TuvW 115b) = TuvR **çem** “yiyecek” (*çäm* “Speise”)

ET **yemiş** (ED 938b; TuvW 115b) = TuvR **çimis** “yemiş” (Rad 3/2159 *çimis* “die Frucht” Sag.; *çimış* Schor. 3/2159; *yämiş* Krm. Kom. Uig. Osm. Dsch. Kar.T. 3/392(2))

ET **yênçü -yinçü** < Çin. **zhen zhu** (ED 944b; TuvW 121a) = TuvR **çinçi** “boncuk, inci”

ET **yêr** (ED 954 a-b; TuvW 116a) = TuvR **çer** “yer, yeryüzü” (Rad 3/1965 *çer* “das Land” Schor; *yer* Tar. Alt. Leb. Tel. Küär. Kom. AT. Uig. Osm. Dsch. 3/334; *cer* Kir. 4/73; *cir* 4/141 Kas.)

ET **yêt-** (ED 884b; TuvW 117a(2)) = TuvR **çet-** “ulaşmak, yetişmek” (Rad 3/1983(4) *çät-* “erreichen, gelangen” Schor.; *çet-* Sag. 3/1983(5); *yät-* Tar. Alt. Leb. Tub. Küär. Kom. Uig. Osm.Dsch. Kar.L. 3/358(1); *yät-* Tel. 3/360(2); *yet-* Koib. Ktsch. 3/360(3))

ET **yêti** (ED 886a, TuvW 114a) = TuvR **çedi** “yedi” (Rad 3/1985 *çädi* “sieben” Schor.; *yätti* Alt. Leb. Tub. Tel. 3/366; *yetti* Koib. Ktsch. 3/366; *yäti* Kom. AT. Dsch. 3/361)

ET **yêtiş-** (ED 894a) (Rad 3/1986 *çädüş-* “erreichen” Schor.; *yätüş-* Krm. Osm. Ad. Kar.T. 3/362(1); *yetüş-* Kkir. 3/362(2))

ET **yid** (ED 883a-b; TuvW 119b) = TuvR **çit** “koku” (Rad 3/2089(4) *çit* “Geruch” Schor. Sag.; *yit* Alt. Leb. Tel. 3/493(1/1))

ET **yidi-** (ED 886a, TuvW 117b) = TuvR **çidi-** “kokmak” (Rad 3/2093 *çidi-* “riechen” Schor.; *yidi-* Alt. Leb. 3/495(1/1))

ET **yidiğ** (ED 887b-888a; TuvW 117b) = TuvR **çidiğ** “bozuk, kötü koku” (Rad 3/495 *yidiğ* “faulend” Leb. Alt.; Tof. *çidiğ* RasF. 514(2))

ET **yidla-** (ED 890b-891a; TuvW 119b) = TuvR **çitta-** “koklamak” (*çitta-* “riechen” ; *çidi-* Schor. 3/2093; *yidi-* Alt. Leb. 3/495(1/1); *yitta-* Alt. Leb. 3/494(1); *yitta-* Tel. 3/494(2))

- ET **yıdruḡ** (ED 892b) = TuvR **çuduruk** “yumruk” (Rad 3/565(1) *yudruḡ* “Faust” Alt. Leb. Bar. Krm.; *ýudruḡ* Tel. 3/565(2); *yumruḡ* Osm. Dsch. 3/583)
- ET **yıḡ-** (ED 884a; TuvW 117b) = TuvR **çıḡ-** “toplamak, yıḡmak” (Rad3/2062(3) *çıḡ-* “versammeln” Schor. Sag.; *yıḡ-* Uig. 3/466(2); *yıḡ-* Leb. 3/469(7); *yıḡ-* Osm. Ad. 3/368(6); *yig-* Dsch. 3/504(3); *yii-* Kom. Tob. Krm. 3/502(5); *cii-* Kir. 4/135; *cıy-* Kas. 4/115; *yuu-* Alt. Tel. 3/535(9))
- ET **yıḡla-** (ED 902b; TuvW 177b) = TuvR **yıḡla-** “aḡlamak” (Rad 3/472(2) *yıḡla-* “weinen” Kom. Uig.)
- ET **yıl** (ED 917a; TuvW 118a) = TuvR **çıl** “yıl” (Rad 3/2084(3) *çıl* “Jahr” Sag. Koib. Schor.; *yıl* Alt. Tel. Leb. Küär. Kkir. Krm. Kom. Tob. Uig. Osm.Ad. Kar.L.T. 3/480(1))
- ET **yılan** (ED 930a-b; TuvW 118a) = TuvR **çılan** “yılan” (Rad 3/2085(1) *çılan* “Schlange” Schor. Sag.; *yılan* Krm. Kom. Alt. Tel. Leb. Küär. Kkir. AT. Uig. Osm.Ad. 3/482)
- ET **yılıḡ** (ED 925a; TuvW 118b) = TuvR **çılıḡ** “sıcak” (Rad 3/2086(1) *çılıḡ* “Warm” Schor. Sag.; *yolu* Kom. 3/432; *yıluu* Bar. 3/485)
- ET **yılıḡı** (ED 925b-926a, TuvW 118b) = TuvR **çılıḡı** “yılıḡı, at sürüsü; arkadaş sürüsü” (Rad 3/2087(2) *çılıḡı* “Pferdeheerde” Schor. Sag.; *yılıḡı* Ad. 3/487; *ýılıḡı* Koib. Ktsch. 3/487(2); *yılıḡı* Küär. Kys. Uig. 3/486(1); *ýılıḡı* Tel. 3/485(2); *yılıḡı* Alt. Tub. Tel. Kom. AT. 3/485(1))
- ET **yig** (ED 910b, TuvW 120a) = TuvR **çii** “çiḡ, pişmemiş” (Rad 3/2105(2) *çi* “Ungekocht” Alt. Tel. Kumd. Osm.R. Krm. Kas.; *çik* Leb. 3/2113(1); *çig* Osm.Dsch. 3/2113(2))
- ET **yilik** (ED 927b-928a; TuvW 121a) = TuvR **çilig** “ilik” (Rad 3/519 *yilik* “Knochenmark” Alt. Leb. Kom.; *yilig* Dsch. 3/519; *yiliḡ* Küär. 3/519(1); *çiliḡ* Sag. Schor. 3/2137(2); *yiliḡ* Koib. Ktsch. 3/519(2))
- ET **yinḡe** (ED 945a-b; TuvW 121b) = TuvR **çinḡe** “ince, dar” (*çinḡä* “dünn”) (Palmbah 512a)

Harezmi Türkçesi ve sonrası **yipek** ~ **ipek** = **çibek** “ipek, pamuk” (Rad 3/2153 *çibäk* “Seide, Baumwolle” Schor. Sag.; *yibäk* Alt. 3/531(1); *yibek* Tel. Koib. Ktsch. 3/531(2))

ET **yit-** (ED 885a-b; TuvW 122b) = TuvR **çit-** “yitmek, kaybolmak” (Rad 3/2140(8) *çit-* “verloren gehen” Sag. Schor.; *yit-* Kom. AT. Uig. Dsch.Osm. 3/524(6))

ET **yitig** (ED 889a; TuvW 120a) = TuvR **çidig** “keskin” (Rad 3/2144 *çidik* “scharf” Schor. Sag.; *yidüü* Alt.; *yidik* Küär.3/527(1); *yidi* Uig. 3/526(2); *yiti* Kom. 3/524; *yitik* Dsch. 3/527(1); *yidik* Uig. 3/526(1))

ET **yod-** (ED 885b; TuvW 125a) = TuvR **çot-** “yıkamak, temizlemek” (Tof. *çot-* “waschen” RasF. 500(1))

ET **yoğun** (ED 904b; TuvW 124a) = TuvR **çoon** “büyük, geniş” (Rad 3/2017(1) *çōn* “dick, breit” Schor. Sag.)

ET **yoğurқан** (ED 907a; TuvW 124a) = TuvR **çoorğan** “yorgan” (Rad 3/2019 *çoorğan* “Bettdecke” Sag.; *yuurğan* Alt. Kom. 3/548(2); *yuurқан* Dsch. 3/548(1); *yuurқан* Tel. 3/548(2); *yurğan* Kas. 3/548(1))

ET **yok** (ED 895b(1); TuvW 123a) = TuvR **çok** “yok” (Rad 3/2004(3) *çok* “das Nichtsein, nein” Schor. Sag.; *yok* Krm. Kom. Alt. Tel. Leb. Tob. Küär. AT. Uig. 3/397(1))

ET **yonak** (ED 949a; TuvW 124a) = TuvR **çonak** “eyer bezi” (Rad 3/417 *yonok* “Pferdegeschirr” Alt. Tel.)

ET **yori-** (ED 957a-b; TuvW 124b) = TuvR **çoru-** “yürümek, gitmek; yaşamak” (*yor-* “gehen, wandeln” Soy. 3/421; *yori-* AT. Uig. 3/421; *yüri-* Uig. 3/602; *yür-* AT. Alt. Tel. Leb. Kkir. Tob. Tar. 3/598; *yürü-* Uig. Osm. Dsch. Kom. Kar.T. 3/603; *yoru-* Uig. 3/423)

ET **yoriğa** (ED 964a; Mo. **ciruga** L 1061a TuvW 119a(2)) = TuvR **çiraa** “rahvan” (*çiraa* “Paßgang”)

ET **yoriқ** (ED 963a-b; TuvW 124b) = TuvR **çoruk** “seyahat, gezi” (Rad 3/2019 *çorıқ* “Reise” Schor. Sag.; *yoruқ* Bar. Kkir. Krm. 3/423(1))

ET **yorit-** (ED 960b; TuvW 124b) = TuvR **çort-** “gitmek, yürümek”
(*çort-* “gehen”)

ET **yota** (ED 886a; TuvW 122b) = TuvR **çoda** “bacak, incik kemiği”
(Rad 3/2026 *çoda* “Oberschenkel” Schor. Sag.; *yoda* Bar. Küär. Uig.
3/440; *yodo* Alt. Leb. 3/440(1); *yodo* Tel. 3/440(2); *yoto* Tar. 3/440)

ET **yöle-** (ED 919b; TuvW 125b) = TuvR **çöle-** “dayamak, yaslamak”
(Rad 3/2043 *çölä-* “stützen, anlehnen” Schor. Sag.; *yölä-* Tar. Uig.
3/450)

ET **yuğa, yuyğa** (ED 874a; TuvW 127a) = TuvR **çuğa** “ince” (Rad
3/2169(1) *çuğa* “dünn” Schor.; *yüğa* Bar. 3/540(1); *yuğa* Kas. Dsch.
3/538(1); *yüğa* Koib. Ktsch. 3/540(2); *yukğa* Alt. 3/539(1); *yukğa* Tel.
3/539(2); *yupğa* Tar. 3/568(1))

ET **yul-** (ED 918b; TuvW 127b) = TuvR **çul-** “koparmak, yolmak” (Rad
3/2175(4) *çul-* “ausreißen” Schor. Sag.; *yul-* Alt. Kom. AT. Uig.
3/552(4/1); *yol-* Osm. 3/431(4))

ET **yular** (ED 932a, TuvW 127b) = TuvR **çular** “yular” (Palmbah 522(1)
çular “Halfter”)

ET **yultuz** (ED 922b; TuvW 248b) = TuvR **sıldıs** “yıldız” (Rad 3/559
yuldus “Stern” Uig.; *yulduz* Kom. Kar.L.T. 3/559; *yulduz* Dsch. 3/559;
yultuz Tar. 3/558; *yıldıs* Alt. Tub. Bar. Küär. 3/490(1); *yıldız* Krm.
Osm. 3/491; *yiltız* Koib. Ktsch. 3/488(1); *yıldıs* Tel. 3/491(2))

ET **yumşak** (ED 928b-929a, TuvW 118b) = TuvR **çımcağ** “yumuşak”
(Rad 3/2105 *çımcağ* “weisch” Sag.; *yımşak* Krm. AT. 3/501; *yımşah*
Kar.L. 3/501)

ET **yumurtğa** (ED 938a; TuvW 128a) = TuvR **çumurka** “yumurta” (Rad
3/577 yumurta “das Ei” Osm; yumurtğa Bar. Kom. Dsch. 3/579)

ET **yun-** (ED 942b; TuvW 128a) = TuvR **çun-** “yikanmak” (Rad
3/2172(2) *çun-* “sich waschen” Schor.; *yun-* Alt. Küär. Kom. Uig.
3/544(1/1))

ET **yurt** (ED 958a-b; TuvW 128a) = TuvR **çurt** “yurt, memleket” (Rad 3/2174 *çurt* “Wohnort” Schor. Sag.; *yurt* Alt. Tel. Kom. AT. Osm. Dsch. 3/548)

ET **yüdür-** (ED 893b) = TuvR **çüdür-** “yüklemek” (Tof. *çüdür-* “aufladen” RasF. 508(1/1))

ET **yüg** (ED 910b; TuvW 129a) = TuvR **çüg** “tüy” (Rad 3/2192 *çüg* “Feder” Sag.; *yüj* Uig. Dsch. Alt. Kom. 3/596)

ET **yügün** (ED 913a) = TuvR **çügen** “dizgin” (Rad 3/2192 *çügän* “der Zaum” Schor. Sag.; *yügän* Dsch. OT. Tar. 3/593; *yügän* Koib. Ktsch. Soy. 3/593(2))

ET **yükle-** (ED 912b, TuvW 129b) = TuvR **çükte-** “yüklemek” (Rad 3/2192 *çükte-* “belasten” Schor. Sag.)

ET **yüksük** (ED 916a; TuvW 130a) = TuvR **çüsküg** “yüzük, dikiş yüzüğü” (Katanov 02/1347a *çüksüg* “Fingerring”; *çüstük* Schor. Sag. 3/2200; *yüstük* AAlt. Tel. Küär. 3/616(1); *üzük* 1/1894(1); *yüzük* Osm. Kom. Bar. 3/619)

ET **yüli-** (ED 919b; TuvW 129b) = TuvR **çülü-** “traş etmek” (Palmbah 527a)

ET **yürek** (ED 965a-b; TuvW 129b) = TuvR **çürek** “kalp” (Rad 3/2194(2) *çüräk* “Herz” Schor. Sag.; *yüräk* Uig. Osm. Dsch. Tel. Leb. Kom. Küär. Kar.T. 3/600; *yüräk* 3/601)

ET **yüz** (ED 983a(1); TuvW 130a) = TuvR **çüs** “yüz” (Rad 3/2200(2) *çüs* “hundert” Schor. Sag.; *yüs* Uig. Alt. Tel. Leb. Bar. Küär. 3/614(1); *yüz* AT. Osm. Dsch. OT. 3/616(1))

ET **yüz** (ED 983a(2)) = TuvR **çüs** “yüz, çehre” (Rad 3/2200(1) *çüs* “das Antlitz” Sag. Schor.; *yüs* Uig. Alt. Leb. Bar. Tel. 3/614(3); *yüz* AT. Osm. Dsch. OT. Tar. Tob. Krm. Kar.T. Kom. 3/616)

Sonuç: Tuvacanın Türkçe sözcük varlığının kaynakları Eski Türkçe dönemine kadar uzanır. Özellikle Orhon ve Uygur Türkçesinden hem ses

hem de anlam açısından örtüşen çok sayıda söz bugün Tuvacada kullanılmaya devam etmektedir. Bu sözlerin bazıları ('çekirge', 'ipek') ile Eski Türkçe döneminde karşılaşmayız ancak tarihî dönem Türk dillerinde bir yolla görüldükleri için listemize alınmışlardır. Listede az sayıda alınma söze (çok eski döneme ait olanlar) yer verildi. Bazı geri ödünçlemelere de yine listede yer verildi, ancak hepsine değil, örnek olarak Eski Türkçe *tuso* 'yardım' (Tuvaca *tuza*) sözüne yer vermediğimiz belirtelim. Listede 850'ye yakın söz yer alır. Bu haliyle Türk dili çalışmalarına katkı sunacağımızı, listeyi ileride artırabileceğimizi umuyoruz.

3. Kısaltmalar Listesi

- Ad. Azerbaycan Diyalekti
- Alt. Altay Diyalekti
- Bar. Baraba Diyalekti
- Basch. Başkurtça
- Dsch. Çağatay Yazı Dili
- ED (CLAUSON, 1972)
- ET Eski Türkçe
- ET(MK) Eski Türkçe (Mahmud el-Kaşgari'ye göre)
- Kar. L. Karayca Luzk Diyalekti
- Kar. T. Karayca Troki Diyalekti
- Kas. Kazan Diyalekti
- Katanov 01 (KATANOV N. F., 1903)
- Katanov 02 (KATANOV N. F., 1903), Index
- Katanov 03 (KATANOV N. F., 2011)
- KB Kutadgu Bilig
- Kir. Kırgız Diyalekti
- Kkir. Kara Kırgız Diyalekti
- Koib. Koybal Diyalekti
- Kom. Kuman Diyalekti
- Krm. Kırım Diyalekti
- Ktsch. Kaça Diyalekti
- Kumd. Kumandu Diyalekti
- Küär. Küerik Diyalekti
- Kys. Kızıl Diyalekti
- L (LESSING, 1960)

Leb. Lebed Dialekti
Mo. Moğolca
Osm. Osmanlıca
OT. Doğu Türkçesi, Robert Barkley Shaw
Pal'mbah (PAL'MBAH, 1955)
RasF. (RASSADIN, 2016)
Sag. Sagay Dialekti
Schor. Şor Dialekti
Soy. Soyot Dialekti
Tar. Taraçı Dialekti
Tara. Tara Dialekti
Tel. Teleüt Dialekti
Tenişeva (TENİŞEV, 1968)
Tob. Tobol Dialekti
Tof. Tofa Dialekti
Tub. Tuba Dialekti
TuvW (ÖLMEZ, 2007)
Uig. Uygur Dialekti
Uig.-Chin. Wrth. Asya müzesinde saklanan Uygurca-Çince Sözlük
Yak. Yakutça

4. KAYNAKÇA

- BASKAKOV, N. A. (1953). *Hakassko Russkiy Slovar'*. Moskva.
CLAUSON, Sir G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford.
DOERFER, G. (1963-1975). *Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen I-IV*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH.
ERDAL, Marcel. (1993). "Die türkisch-mongolischen Titel elxan und elçi", Ed. Barbara Kellner-Heinkele. *The Concept of Sovereignty in the Altaic World*. 34th PIAC, Berlin, pp 81-99.
EREN, H. (1988). "Wilhelm Radloff ve Türk Dialektleri Sözlüğü". *Türk Dili*, LVI, s. 336-354.
HARRISON, K. D. (2023, May 21). Retrieved from Tuvan-English Talking Dictionary: <https://tuvan.swarthmore.edu>
ILGIN, A. (2015). *Tarihi Karşılaştırmalı Tofa (Karagas) Türkçesi -Biçim Bilgisi-*. Ankara: TDK.

- İSHAKOV, F. G., & PAL'MBAH, A. A. (1961). *Grammatika Tuvinskogo Yazıka "Fonetika i Morfologiya"*. Moskva: USSR.
- KATANOV, N. F. (1903). *Opıt İzsledovaniya Uryanhayskago Yazıka, s ukazaniyem glavneyşih rodstvennih otnoşeniy ego k drugim yazıkam tyurkskago kornya*. Kazan: İmperatorskago Universiteta.
- KHABTAGAEVA, Bayarma (2009). *Mongolic Elements in Tuva*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- LESSING, F. (1960). *Mongolian English Dictionary*. Los Angeles.
- ÖLMEZ, M. (1996). "Radloff Sözlüğünün Yeni Bir Yayımı Nasıl Olmalıdır?", *VIII. Uluslararası Türk Dilbilimi Kurultayı Bildirileri*, (pp. pp. 371-380). Ankara.
- ÖLMEZ, M. (1996). "Tuvalar ve Tuvaca". *Çağdaş Türk Dili*, 95: 10-17.
- ÖLMEZ, M. (2000). "Tuvacanın Eskiliği Üzerine". *Türk Dilleri Araştırmaları*, 10: 133-138.
- ÖLMEZ, M. (2007). *Tuwinischer Wortschatz mit alttürkischen und mongolischen Parallelen*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- ÖLMEZ, M. (2013). Eski Türkçe ile Tuvaca Arasındaki Paralellikler. *Tyurkskiya Runika: Yazık, İstoriya, Kultura I*, (pp. 21-25). Abakan.
- PAL'MBAH, A. A. (1955). *Tuvinsko-Russkiy Slovar*. Moskva.
- RADLOV, W. (1866). *Proben der Volkslitteratur der türkischen Stämme Süd-Sibriens. I. Theil: Die Dialekte des eigentlichen Altai: der Altaier, Teleuten, Lebed-Tataren, Schoren und Sojonen*. Sanktpeterburg.
- RADLOV, W. (1893-1911). *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte, I-IV*. Sanktpeterburg: Akademiy Nauk'.
- RADLOV, W. (1907). *Obraztsi Narodnoy Literaturi Tyurkskih Plemen, Nareçiya Uryanhaytsev (Soyotov), Abakanskih, Tatar i Karagasov, C. IX*. Sankt Petersburg: Imperatorskoy Akademii Nauk.
- RASSADİN, V. I. (2016). *Tofalarsko-Russkiy Slovar'*. Moskva: Izdatel'skiy Dom YASK.
- TATARİNTSEV, B. I. (2000-2008). *Etimologiçeskiy slovar' tuvinskogo yazıka I-IV*, Otvetstvennyy redaktor D.A. MONGUŞ. Novosibirsk: Imperatorskago Nauka.
- TENİŞEV, E. R. (1968). *Tuvinsko-Russkiy Slovar'*. Moskva: Sovetskaya Entsiklopediya Dep Nom Ündürer Çer.